

TRẦN MỸ GIỒNG

Sinh 1950. Quê xã Xuân Trung, huyện Xuân Trường, tỉnh Nam Định. Trú tại 13/398 đường Trường Chinh, phường Vị Xuyên, thành phố Nam Định.

Nguyên sỹ quan tuyên huấn Sư đoàn 338. Hiện là Cử nhân Văn hoá, Trưởng phòng Địa chí - Thư mục Thư viện tỉnh Nam Định, Hội viên Hội VHNT Nam Định, Hội viên Hội khoa học lịch sử Nam Định.

Đồng tác giả và có bài in trong các tác phẩm đã xuất bản :

- **Anh hùng dân tộc, thiên tài quân sự Trần Quốc Tuấn và quê hương Nam Định** (Nxb. Quân đội nhân dân, 2000). - **Danh nhân Nam Định thế kỷ XX được tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh** (Sở Văn hoá Thông tin Nam Định, 2001). - **Danh nhân văn hoá Nam Định** (Sở Văn hoá Thông tin Nam Định, 2000). - **Dấu ấn thời gian** (Hội Văn học Nghệ thuật Nam Định, 2007). - **Lược khảo tác giả văn học Nam Định** (Nxb. Văn học, 1997). - **Những người giữ lửa tình yêu với sách** (Nxb. Văn hoá dân tộc, 2004 — 2005. — 2T). - **Thi sĩ Nguyễn Bính** (Hội VHNT Nam Định, 2008). - **Thơ Nam Định 5 năm đầu thế kỷ** (2001 — 2005) (Nxb. Hội Nhà văn, 2006). - **Tiến sĩ Vũ Huy Trác** (Sở Văn hoá Thông tin Nam Định, 2008). - **Tuyển tập văn học nghệ thuật Nam Định thế kỷ XX** : Nghiên cứu, lý luận, phê bình (Nxb. Văn hoá Thông tin, 2005). - **Văn hoá Nam Trục cội nguồn và di sản** (UBND, HĐND, huyện uỷ Nam Trục, 2000).

TRẦN MỸ GIỒNG

TÁC GIẢ HÀN - RÔM NAM ĐỊNH

(Thế kỷ XI - Đầu thế kỷ XX)

HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT NAM ĐỊNH
Năm 2008

LỜI NÓI ĐẦU

Nam Định, miền quê địa linh nhân kiệt có nhiều tác giả Hán Nôm nổi tiếng như Dương Không Lộ, Trần Thánh Tông, Trần Nhân Tông, Trần Tung, Trần Quốc Tuấn, Trần Quang Khải, Lương Thế Vinh, Vũ Huy Trác, Đặng Xuân Bảng, Phạm Văn Nghị, Trần Bích San, Trần Tế Xương... đã để lại cho dân tộc ta một di sản đồ sộ những tác phẩm có giá trị trên nhiều lĩnh vực : chính trị, văn hoá xã hội, quân sự, ngoại giao, văn học nghệ thuật, giáo dục, y học, thiên văn, tôn giáo, pháp luật, địa chí, lịch sử... Việc lưu giữ, phổ biến các tác giả Hán — Nôm và tác phẩm của họ là cần thiết.

Phần lớn các tác giả Hán - Nôm là Cử nhân, Tiến sĩ. Họ là những nhà trí thức thời phong kiến, ít nhiều đều có trước tác, nhưng vì những lý do khác nhau mà nhiều tác phẩm của họ đã thất truyền hoặc chúng tôi chưa biết nên việc sưu tầm tác giả, tác phẩm rất khó khăn.

Tác giả Hán - Nôm Nam Định được sưu tầm, biên soạn từ năm 1990. Năm 1997, chúng tôi tuyển chọn một số tác giả tiêu biểu cùng Nhà văn Phương Thủy (biên soạn phần tác giả quốc ngữ) in cuốn *Lược khảo tác giả văn học Nam Định* do Nhà xuất bản Văn học ấn hành. Năm 2000, bản thảo *Tác giả Hán — Nôm Nam Định* được Thư viện tỉnh Nam Định lấy làm tài liệu cơ sở để thực hiện đề tài nghiên cứu cấp tỉnh “Hệ thống đặc điểm của đội ngũ tác giả Hán — Nôm Nam Định thế kỷ XI — thế kỷ XX”. Năm 2003 đề tài đã được Hội đồng nghiệm thu xếp loại xuất sắc, Sở Khoa học và Công nghệ Nam Định chính thức nghiệm thu.

Tác giả Hán - Nôm Nam Định là một phần của công trình khoa học “Hệ thống đặc điểm của đội ngũ tác giả Hán — Nôm Nam Định thế kỷ XI — thế kỷ XX”, giới thiệu trên hai trăm tác giả quê Nam Định, hoặc quê nơi khác có trú quán ở Nam Định, có tác phẩm viết bằng chữ Hán, chữ Nôm (một tác phẩm văn xuôi, một tập thơ, một câu đối, một bài th...) c̣n l-u Ồn ngų nay học Ồ. tḥt l'c nh-ng Ồ-ĩc

nh%c Ồn trong th- ṭch, v' n bia... Gĩ i h' n tḥi gian t, c gị ṣng cḥn ỵu ṭo tḥ ḳ 11 Ồn Ồc̣u tḥ ḳ 20. Sinh tró qu, n c̣n t, c gị Ồ-ĩc giĩ i h' n trong Ồpa giĩ i ḥnh ch'nh ṭnh Nam Ṣnh hịn t' i.

T, c gị H, n — N«m Nam Ṣnh l-ĩc truỵn ṿo tịu ṣ, ṣ nghịp ṭng t, c gị, giĩ i thịu kh, i qu, t dịn m' o c, c t, c gị H, n — N«m Nam Ṣnh ṭo tḥ ḳ 11 Ồn Ồc̣u tḥ ḳ 20, Ồ-ĩc x̣p theo tḥ ṭ ḥ t' n Ồ b' n Ồc̣ thụn tịn trong tra c̣u.

Do h' n cḥ c̣n ṣo' n gị ṿo ṿn ṣng, ṿo ṭi lịu n' n ch%c ch' n c̣n ṃt ṣ t, c gị ch-a c̣ t' n trong s, ch ṇy, học c̣ t' n nh-ng ch-a Ồc̣y Ồñ, mong Ồ-ĩc b' n Ồc̣ ḅ khuỵt.

T«i xin c̣m -n c, c c- quan, Ồ-n ṿ ṿm c, nḥn Ồ. gịp Ồi t«i trong vịc bi' n ṣo' n cụn **Tác giả Hán Nôm Nam Định**. Ṣc bịt cḥn tḥnh c̣m -n nḥ nghi' n c̣u D- -ng V' n V-ĩ ng - Nguy' n chuy' n vi' n H, n - N«m Ban qụn lý di ṭch ṭnh Nam Ṣnh, Ồ. gịp Ồi t«i ṛt nhịu trong vịc phi' n Ồm, đ̣ch ngh' ḷa ṭi lịu tham kḥo ḅng ch- H, n - N«m. C, m -n c, c Ộ̀ng nghịp Th- vịn ṭnh Nam Ṣnh Ồ. nhịt ṭnh pḥc ṿo nhịu ṭi lịu tham kḥo gịp t«i ḥm tḥnh cụn s, ch ṇy.

TÁC GIẢ

TÁC GIẢ HÁN NÔM NAM ĐỊNH

BÙI ÁI

(1804 - 1862)

CBn cũ t^{án} lụ Bì i Kh₅ Ái.

Qu^a x[·] S[«]ng S[«]i, huy^{Ồn} Phong Doanh nay lụ
th[«]n S[«]ng Duy, x[·] Y^{án} Quang, huy^{Ồn} Ý Y^{án}, t^{Ồn}
Nam S^{Ỉn}h.

«ng [®]ç C^õ nh^{©n} khoa Gi₅p Ng^ã ni^{án} hi^{Ồu} Minh
M^{Ồn}h 15 (1834), [®]-^{íc} bæ ch^{øc} Gi₅o th^õ ph^ĩ Nam
S₅ch, r^ải Tri huy^{Ồn} H^{ụm} An. N^{ĩm} 1841 «ng [®]-^{íc}
th^{ĩng} Tri ph^ĩ H^ọm An, r^ải Vi^{án} ngo¹i lang bé L¹i,
Lang trung. N^{ĩm} 1851 «ng lụm Án s₅t s^ø Qu^{Ỉn}g
Ng[·]i, r^ải L¹ng S⁻n, cũ c[«]ng d^{Ỉp} ph^Ồ, [®]-^{íc} th^{ĩng}
Th₅i b^{éc} T^ũ khanh, B^è ch₅nh Cao B[»]ng, r^ải Tu^{Çn}
ph^ĩ L¹ng S⁻n, H^é lý T^æng [®]èc S⁻n H⁻ng Tuy^{án}.
N^{ĩm} T^ũ S^{øc} 15 (1862) «ng c^{Çm} qu^{©n} [®]nh d^{Ỉp} lo¹n
B¹ch C[«]ng Ch^{©n}, b^Ỉ th⁻ng r^ải hy sinh, th^ã 59 tu^æi.
Vua T^ũ S^{øc} [®]. vi^{Ồn}g «ng c^{©u} [®]èi :

Sinh chi^{Ồm} cao danh, hu^{Èn} h^{ắc} nh⁻ng thu^{Çn},
[®]-ng th^õ h^ụ nh^{©n} n^{ĩng} [®]èi tr^ũ;

T^õ vi [®]1i ngh^{ĩa}, ti^{ám} c^{õu} hi^{Ồu} l^{úc}, th^{Èt} c⁻ nan t^Ỉ
di^{Ồc} h^ọm danh.

(S^{èng} ch^{øc} quan cao, khuy^{án} thi^{Ồn} d¹y tr^Ỉ, [®]èi Êy
m^{Èy} ai m^ụ s₅nh [®]-^{íc} ;

Ch^õt v^x ngh^{ĩa} lí n, g^Ỉng c[«]ng gi^{Ồt} gi^{Æc}, th^{Èt} c⁻
sao tr₅nh, c^òng tr^{Ỉn} danh)

T₅c ph^{Èm} :
- C^{Ỉn} b^Ỉ th⁻ Th⁻ng t^{©n} ti^{Ồt} ch^{Đp} trong T^{©n} bi^{án}
Nam S^{Ỉn}h t^{Ồn}h [®]pa d⁻ ch^Ý l⁻íc.

BÙI BẠT TUY

(TK16)

Qu^a th[«]n C^ũ Linh, x[·] Ph⁻ng S^Ồ, huy^{Ồn} T^{©y}
Ch^{©n} nay lụ th[«]n Ph⁻ng S^Ồ, x[·] Tr^{úc} Ph⁻ng,
huy^{Ồn} Tr^{úc} Ninh, t^{Ồn}h Nam S^{Ỉn}h.

«ng lụm quan nh^ụ M¹c tí i S^{Æc} ti^{Ồn} kim t^õ Ph^õ
qu^{èc} Th⁻ng t⁻ng qu^{©n}, Thanh T^{©y} v^Ồ S[«] ch^Ồ huy
s^ø ty, S[«] ch^Ồ huy Thi^{ám} s^ù, t⁻íc B₅ Xuy^{án} b₅.

T₅c ph^{Èm} :

- **Thanh Quang tự điền thổ bi ký** (B^Ỉ ký t^{Ỉn}h
h^xnh ru^{éng} [®]Èt chi^a Thanh Quang, x[·] Ph⁻ng S^Ồ,
huy^{Ồn} T^{©y} Ch^{©n}, d^{ùng} n^{ĩm} 1563)

BÙI CHÍ

(TK 15)

Qu^a x[·] An L[·]ng, huy^{Ồn} Tr^{úc} Ninh nay th^uéc x[·]
Tr^{úc} Ch^{Ỉn}h, huy^{Ồn} Tr^{úc} Ninh, t^{Ồn}h Nam S^{Ỉn}h.

Kh[«]ng r^ả h^ụnh tr¹ng v^ụ khoa th^ø cũa «ng, ch^Ồ bi^{Ồt}
«ng [®]ç S^Ồ nh^ậ gi₅p Ti^{Ồn} s^Ỉ
xu^{Èt} th^{©n} (H^ọmng gi₅p) th^{êi} L^a. «ng cũ t^ụi c^Ỉ v^{ĩn}
l^{én} v^á, tr^{Èn} gi[÷] bi^{án} th^uú cũa nhi^{Ồu} c[«]ng lao trong
[®]nh gi^{Æc}, lụm quan tr^Ỉi b^{èn} tri^{Ồu} vua, [®]-^{íc} phong
t⁻íc L¹i Qu^{èc} c[«]ng.

T₅c ph^{Èm} :

- **Đa tạ Hoàng thiên thi tập.**

BÙI HUỆ TÔ

(10/1 Sinh Tp 1557 - 10/1 T^on Tp 1641)

Kh^ong r^a t^an th^ot. Ph^op danh l^um Hu^o Té.

Qu^a x^o. Ch^on S^um, huy^on Nam Ch^on nay thu^oc x^o. Nam Giang, huy^on Nam Tr^uc, t^onh Nam S^onh.

N^om 32 tu^ai «ng xu^ot gia. Sau «ng ¼c 10 ẽ T^oy Thi^an, v^o tr^o tr^x tⁱi chⁱa Thu^u ẽ x^o. C^ae Tung (nay thu^oc x^o. Nam Hⁱng, huy^on Nam Tr^uc, t^onh Nam S^onh), dùng qu^un Th^oa L--ng, ¼c ch^uy Kim C--ng b^ong ¼ng. Vua Th^on T^ong t^on «ng l^um H^om Th--ng Thi^on S-. Ng^uy 10 th^ung Gi^ang n^om T^on T^op ni^an hi^ou D--ng H^om (1641) «ng thi^au ho^u ẽ ¼n. (Hi^on nay c^on ¼t Th^unh Ho^u ẽ gi^op giⁱi C^ae Tung ví i Tr^uc Ch^unh).

N^om Qu^uy M^o ni^an hi^ou C^onh H--ng 44 (1743) «ng ¼c s^oc phong l^um S^oi Th^unh Thi^on S-. Hi^on cũ t--ng th^o «ng ẽ c^oc ¼n C^ae Tung, Th^u Tung, Thanh Kh^a, L^ong S^on, S^o Quan, S^ong Cao (¼u trong t^onh Nam S^onh). T^uc ph^om :

- **K^e đ^ang l^uc.** (C^a t^ui li^ou ch^op l^um K^o h- l^oc. Ng^uy^an b^onh ch^op tay c^on th^o ẽ ¼n C^ae Tung)

BÙI MẬU TIÊN

(TK 19)

C^on g^oi l^um Ng^uy^on M^ou Ti^an, cũ s^och ch^op l^um Bⁱi C^ung Qu^ang.

Qu^a x^o. S^ong Duy, huy^on Phong Doanh nay thu^oc x^o. Y^an Qu^ang, huy^on Ý Y^an, t^onh Nam S^onh.

¼ng l^um cha C^o nh^on Bⁱi Ti^on Ti^an, đ^ong gi^ai Bⁱi Qu^oc S^onh ¼c Hi^ou sinh th^oi L^a. Qu^oc S^onh cũ l^on

m- th^oy ch^o Ti^an n^an ¼. đⁱng ch^o Ti^an ¼t t^an cho con ch^u. H^a Bⁱi v^on tr-í c l^um h^a Ng^uy^on ¼i sang.

¼ng ¼c C^o nh^on khoa K^u M^o ni^an hi^ou Gia Long 18 (1819), L^um quan ¼n ch^oc H^e ¼c Qu^ong Y^an.

T^uc ph^om :

- **B^ac Nam phong th^o đⁱ đ^ong k^y.**

BÙI NGỌC OÁNH

(14/1 Gi^op Tu^ot 1394 - 20/10 Ất M^oi 1475)

Qu^a g^oc x^o. Bⁱi X^o, huy^on T^ong S--n, Ph^on H^u Trung, tr^on Thanh Hoa nay thu^oc t^onh Thanh Ho^u.

Tr^o qu^un x^o. Th^u Tung, huy^on T^oy Ch^on nay l^um th^on Th^u Tung (c^on g^oi l^um Th^o Tung), x^o. Nam Hⁱng, huy^on Nam Tr^uc, t^onh Nam S^onh.

H^ai nh^a «ng ¼c h^ac c^o v^on ch--ng l^on binh ph^op. N^om Gi^op Ng^a 1414 «ng c^ong 20 ¼nh tr^ung trong l^ung t^o qu^on c^ong Ng^uy^on Ch^uch r^ai theo L^a Lⁱi kh^ung chi^on ch^ong Minh. ¼ng ¼c L^a Lⁱi giao cho ch^oc Ch^u b^o, ch^uy^an lo vi^oc gi^oy t^o, c^ong v^on trong vi^oc qu^on. N^om K^u Hⁱi 1419 «ng l^um Ti^an phong ¼nh ¼n La Ng^oc, b^ot s^ong t--ng Minh l^um Ng^uy^on Sao. N^om T^on S^ou 1421 gi^oc Ai Lao v^oc c-í p tr^oi qu^on ta, «ng ¼c c^o l^um Ch^unh T^oy ph^o t--ng c^ong L^a Lⁱi ¼nh tan qu^on gi^oc. N^om Gi^op Th^xn 1424 «ng l^um t--ng ti^an phong c^ong Ng^uy^on Ch^uch ¼nh ¼n Sa C^ong (thu^oc Th^u Xu^on, Thanh Ho^u). N^om Ất T^op 1425 nh^on nhi^om v^o t^onh b^o th^om nh^op Trung Qu^oc, c^ung c^op cho qu^on ta nhi^ou tin t^oc gi^o tr^o, g^op ph^on v^oc chi^on th^ung cũa đ^on t^oc. N^om M^ou Th^on 1428 «ng v^o n-í c, ¼c vua ban

danh hiệu Phó quèc Th-îng t-íng qu^on v^u ®-îc cõ
®i l^um quan cai tr^l tr^{ên} Kinh B^ác. x^ong cã c^ong
khuy^an d^on l-u t^un tr^o vò qu^a khai kh^on ®ét hoang,
ph^ut tri^on kinh t^o ã vi^ong Qu^o D-^ong thu^oc ph^u T^o
S-^on, ®-îc d^on c^uc x^o. Mai Ồ, Tróc Ồ, L. m S-^on, Phi
L-u, B^áng Lai I^êp ®òn th^o ghi nh^í c^ong ®øc. Sau
khi m^êt, «ng ®-îc s^ác phong l^um Phó^oc th^oçn. Hi^on
c^oçn ®òn th^o «ng ã l^ung Th^á Tung. T^uc ph^êm :

- Ch^o c^oçn mét c^ou ®èi ã ®òn th^o L^a Hi^on Gi^oçn t^ui
x^o. Nam Thanh, huy^on Nam Tr^uc, t^onh Nam S^onh.

BÙI TÂN

(Cu^oi TK 15 - S^oçu TK 16)

Qu^a x^o. Kim B^áng, huy^on Thi^an B^áçn nay thu^oc x^o.
Kim Th^ui, huy^on Vô B^áçn, t^onh Nam S^onh.

x^ong ®ç S^o tam gi^up ®áng Ti^on s^u xu^êt th^on khoa
Nh^om Tu^êt ni^an hi^ou C^oçn Th^ong 5 (1502) ®èi L^a
Hi^on T^ong, l^um quan ®õn ch^oc H^onh bé H^ou th^o
lang. T^uc ph^êm :

- Ch^o c^oçn mét c^ou ®èi t^u -n tr^an ®òn nói qu^a «ng :

H^êu Ph^uc h^ou linh th^oçn, kh^oi kh^o tha ph-^ong k^u
c^oçn phó^oç ;

Nh^on l-^ong v« phó^o quý, duy t- Êp néi t^o tr^oçn c-^o.

(Trong nói H^êu Ph^uc cã th^oçn thi^ang, sao ph^oçj ®i
®^ou c^u phó^oç lí n ;

V^on ch^êt hi^on l^unh kh^ong phó^o quý, ch^o quanh
trong Êp tá ni^om ri^ang)

BÙI THÚC TRINH

(1810 - 1890)

C^oçn cã t^an l^u Biⁱ Trung. T^u l^u Anh Xuy^an, Nh^êt
Trung.

Qu^a th^oçn Trung C-êng, x^o. Qu^oçn Anh H¹, huy^on
Ch^on Ninh nay l^u x^om S^ong C-êng, th^o tr^{ên} Y^an
S^onh, huy^on H^oçj H^êu, t^onh Nam S^onh.

x^ong tinh th^ong Nho, y nh-^ong ®i thi m^êy l^oçn ch^o ®ç
Nh^êt tr-êng. x^ong chuy^an t^om nghi^an c^ou y h^oc,
h^unh ngh^o ch^o ã b^onh, m^ê tr-êng d^uy ngh^o y, h^oc tr^o
theo h^oc r^êt ®«ng.

T^uc ph^êm :

- *Hội anh* (28 quy^on)

- *Sơ thí tiện dụng* (3 quy^on)

- *Vệ sinh mạch quyết*

- *Vệ sinh yếu chỉ* (8 quy^on)

- *Thuyết nghi*.

- *Điển trai y môn tạp chứng*.

- *Di nhàn tập* (Th-)

BÙI TUẤN TUYỂN

(TK 19)

Qu^a x^o. Ph-^ong S^o, huy^on Nam Ch^on nay l^u th^oçn
Ph-^ong S^a, x^o. Ph-^ong S^onh, huy^on Tr^uc Ninh, t^onh
Nam S^onh.

x^ong ®ç C^o nh^on khoa Quý Đ^êu ni^an hi^ou Gia
Long 12 (1813), l^um quan ®õn ch^oc S^oc h^oc Ngh^o
An, sau b^l c^uch.

T^uc ph^êm :

- *Nghệ An cổ tích vịnh* (h-^on 70 b^ui)

BUI VĂN PHAN

(1818 - ?)

Cã s₂ch chĐp lự Bì i Duy Phi^an, Bì i Quang MiĐn.
Qu^a x. Th^on Th-ìng, huyện S¹i An nay thuộc
huyện Ý Y^an, tĐnh Nam SĐnh.

Đng Đç CĐ nh^on khoa Quý M. o 1843, Đç SĐ tam
gi₂p Đng TiĐn sĩ xuĐt th^on khoa Gi₂p Th^xn ni^an
hiĐu ThiĐu TrĐ 4 (1844), lựm quan ĐĐn chĐc Tri phĐ
ThuĐn Thựnh. T₂c phĐm:

- ChĐ cĐn mét sĐ c^ou Đèi Đ Đ^xnh, chỉ a trong tĐnh.

CẢNGÔ

(TK 19)

Kh«ng rã t^an thĐt cũa «ng.

Qu^a huyện Xu^on Tr-êng, tĐnh Nam SĐnh.

Đng tham gia phong trựo y^au n-íc Đ Đ^{pa} ph-đng,
bĐ ĐĐch bĐt giam tĐi chỉ a Kh₂nh V^on (ngo¹i thựnh
Nam SĐnh) cũng Sç Huy Li^au vự nhiĐu sĩ phu y^au
n-íc kh₂c. T₂c phĐm :

ChĐ cĐn hai bựi in trong Tæng tĐp vĐn hãc ViĐt
Nam (Nxb. Khoa hãc x. héi, 1996.- T.19)

- NgĐc trung cĐm t₂c

- Qu₂ Nam m«n cĐm kh₂i

DƯƠNG BẬT TRẠC

(1684 - ?)

Từ lự XÝch Thuú, hiĐu lự ThuĐn ChĐt.

Qu^a x. Cæ LĐ, huyện Nam Ch^on nay thuộc thĐ trĐn
Cæ LĐ, huyện Trùc Ninh, tĐnh Nam SĐnh.

Đng nguy^an hã SĐo Đæi thựnh hã D-đng. Đng lự
ch₂u xa Đèi cũa Tr¹ng nguy^an SĐo S- Tých.

Đng Đç SĐ tam gi₂p Đng TiĐn sĩ xuĐt th^on khoa
Ất SĐu ni^an hiĐu VĐnh ThĐnh 11 (1715) Đèi L^a ĐĐ
T«ng, Đ-íc bæ Tri phĐ Thi^an Tr-êng, thĐng Án s₂t
sĐ L¹ng S-đ.

T₂c phĐm:

- *ChĐnh Hoà thập nhĐ niên Tân Mùi khoa Tiến
sĐ đĐ danh bi ký.*

- *Giang sơn tri ngĐ thi tậ*

- *VĐnh ThĐnh nhĐ niên BĐnh Tuất khoa Tiến sĩ
đĐ danh bi ký.*

- *VĐnh ThĐ tứ niên Tân Sửu khoa Tiến sĩ đĐ danh
bi ký.*

- *VĐnh TrĐ nguyĐn niên BĐnh Thìn khoa Tiến sĩ
đĐ danh bi ký.*

DƯƠNG KHÔNG LỘ

(14/ 9 BĐnh Th^xn 1016 - 3/ 6 Gi₂p TuĐt 1094)

T^an thĐt lự D-đng Minh Nghi^am, hiĐu lự Khæng
Lã Đæc tr₂nh lự Kh«ng LĐ.

Qu^a h-đng Giao Thuú (sau Đæi lự HÉ X₂), phĐ HĐi
Thanh nay thuộc huyện Nam Trùc, tĐnh Nam SĐnh.

Tæ ti^an «ng vĐn lựm nghĐ chựi l-íi. Đng lín l^an
lĐy viĐc Đ₂nh c₂ lựm vui, nĐm 29 tuæi Đi tu, sau Đ-íc
truyĐn tĐm Đn trĐ thựnh Tæ thĐ 9 đĐng thiĐn Quan
BÝch. Đng chuy^an nghi^an cĐu vĐ ThiĐn T«ng vự MĐt
T«ng, sĐng giĐn đĐ kh«ng mựng danh vãng, th-êng
cĐng Gi₂c HĐi thiĐn s- du ngo¹n nhiĐu n-í. Xung
quanh tiĐu sĐ cũa «ng cũa nhiĐu truyĐn thuyĐt lý kú.

Cã mét sè t₃c gi₁ nh₁m «ng ví i Nguyễn Minh Kh₁ng. Cã tui li₁u ch₁đp «ng m₁ết n₁im 1119.

Th₁- «ng th₁o hi₁o_n t₁xnh y₁^au cu₁ec s₁eng, g₁h₁n bã ví i thi₁^an nhi₁^an, ®₁ết n-í c, con ng-êi. T₃c ph₁êm :

C₁Bn hai b₁ui th₁- r₁ết ®₁éc s₁h₁c :

- Ng₁«n ho₁ui

- Ng- nh₁m

- V₁m mét sè th₁- l-u truy₁o_n trong d₁o_n gian.

ĐÀO DIỆU THANH

(TK 15)

Qu^a x. Mai X₃, huyện Mü Léc nay l₁m th₁«n Mai X₃, x. Mü Ph₁oc, huyện Mü Léc, t₁nh Nam S₁h₁n.

N₁im B₁nh Ng₁ 1426 b₁u theo cha ®₁o_n huyện Thanh Tr₁x tô qu₁o_n ví i S₁nh Lô c₁ng ®₁nh gi₁éc Minh. N₁im S₁nh M₁i 1427 qu₁o_n ta ®₁nh th₁nh Tam Giang, binh lýnh b₁ s₁et r₁đt ch₁o_t h₁-n 300 ng-êi. B₁u ch₁o ra th₁o thu₁ec l₃ ch₁÷a b₁o_nh cho qu₁o_n lýnh, c₁o_u ®₁-í c h₁-n 2000 ng-êi, ®₁-í c B₁xnh S₁h₁n V-₁ng phong l₁m Th₁çn Y Th₁o_n V₁o T-í ng qu₁o_n. N₁im 1428 b₁u xin v₁o qu^a nu₁«i m₁ñ v₁m m₁ết nguy 22 th₃ng Ch₁p th₁ 76 tu₁æi. Sau khi m₁ết, b₁u ®₁-í c vua ban l₁m Th₁çn D-í c Th₃nh M₁éu. T₃c ph₁êm :

- **Điền gia tứ yếu.**

(Bé s₃ch g₁m 4 thi^an l₁m D₁o_ng y₁o_u, Tr₁y y₁o_u, L-₁ng y₁o_u, D-í c y₁o_u g₁m 25 ch-₁ng. Hi₁o_n ch₁ c₁Bn thi^an D-í c y₁o_u ®₁-í c s-u t₁ép t₁h₁n m₃t trong d₁o_n gian, ch₁đp l₁i ví i t^an s₃ch l₁m S₁mo th₁ d₁o_ng d-í c y₁o_u ph-₁ng).

ĐÀO SƯ TÍCH

(Canh D₁çn 1350 - 4/ 9 B₁nh Tý 1396)

Qu^a x. C₁æ L₁o, huyện T₁o_u Ch₁o_n nay thu₁ec th₁ tr₁ên C₁æ L₁o, huyện Tr₁uc Ninh, t₁nh Nam S₁h₁n.

«ng l₁m con Ti₁o_n s₁ S₁mo To₁m B₁o_n.

«ng ®₁ç Tr₁ng nguy^an khoa Gi₃p D₁çn ni^an hi₁o_u Long Kh₃nh 2 (1374) ®₁ei Tr₁çn Du₁o T₁«ng. Tô thi H-₁ng ®₁o_n thi S₁xnh «ng ®₁o_u ®₁ç ®₁ç_u.

Sau khi ®₁ç Tr₁ng nguy^an, «ng ®₁-í c bæ ch₁oc L₁o bé Th-í ng th-. N₁im 1381 «ng ®₁-í c th₁ng Nh₁ép néi H₁nh khi₁o_n ki^am H₁÷u ty Lang trung. N₁im 1383 Th-í ng ho₁mng Tr₁çn Ngh₁o T₁«ng l₁m s₃ch B₁h₁o Ho₁m ®₁i₁o_n d- b₁ot ®₁o r₁in d₁y vua, sai «ng vi₁o_t b₁ui ®₁o t₁u. N₁im 1393 do ®₁ang t₁xnh ví i S₁o₁m Xu₁o_n L₁«i ph^a ph₃n s₃ch Minh ®₁o c₁ña H₁ả Quý Ly n^an «ng b₁ gi₃ng l₁m Trung th- Th₁ lang ®₁ang Tri th₁êm h₁xnh vi₁o_n s₁u. Ch₃n ng₃n tr-í c c₁h₁nh trong tri₁o_u vua quan m-u h₁i I₁én nhau, b₁ết m₁-n v₁ H₁ả Quý Ly chuy^an quy₁o_n, «ng c₃o quan v₁o qu^a l₁m thu₁ec ch₁÷a b₁o_nh v₁m d₁y h₁ac. Ít l₁o_u sau «ng b₁y m₁ết l^an vì ng Lý H₁h₁i, Tam S₁h₁o (nay thu₁ec x. Ph₁o Xu₁o_n, huyện Tam S₁h₁o, t₁nh V₁nh Ph₁oc) quy tô nh₁o_n t₁ui, nu₁«i ch₁y lí n nh₁«m ch₁én h-₁ng ®₁ết n-í c. «ng th₁o hi₁o_n t- t-₁eng ph₁oc h-₁ng canh t₁o_n ®₁ết n-í c c₁ña m₁xnh trong bé S₃ch l-í c ph₁oc h-₁ng S₁i Vi₁o_t.

Th₁ei gian n₁uy nh₁u Minh o₁m m-u x₁o₁m chi₁o_m n-í c ta, chóng ®₁-a nhi₁o_u y^au s₃ch n₁«ng n₁o g₁y s₁oc đp ví i nh₁u Tr₁çn. Vua Tr₁çn ®₁. tri₁o_u «ng v₁o kinh giao nhi₁o_m v₁o ®₁i s₁o nh₁u Minh th₁uc hi₁o_n m₁oc ®₁y₁ch k₁đo d₁ui th₁ei gian ho₁m ho₁-n. B₁ng t₁ui n₁ng h-₁n ng-êi, «ng ®₁.

thuyết phộc ®-îc vua Minh gi¶m nhĩ y^au s₃ch, ®Æc biêt b- i bá viÔc ®Bi cêng n¹p t¹ng nh[©]n. Kh[©]m phộc tui n¹ng sô nhụ TrÇn, vua Minh ®. tÆng «ng bèn ch÷ L-ì ng quèc Tr¹ng nguy^an.

Sau khi mÊt, «ng ®-îc phong lụm phộc thÇn.

Sụo S- Tých nãi tiông th«ng minh, hác giái, n¹m 7 tuæi ®. nãi tiông thÇn ®ảng. «ng ®-îc ng-êi ®êi ®₃nh gi₃ lụ mét trong nh÷ng ng-êi kh-i nguån thó phó thêi TrÇn ví i búi C¶nh tinh phó nãi tiông. T₃c phÊm :

- *Bài tựa sách Bảo Hoà điện dư bút.*

- *Bài văn sách thi Đình* (chĐp trong Lịch triều Sxnh ®èi s₃ch v¹n).

- *Mộng ký* (chĐp trong C«ng d- tiĐp ký).

- *Cảnh tình phú* (chĐp trong QuÇn hiĐn phó tẾp).

- *Sách lược phục hưng Đại Việt* (8 tẾp, ®. mÊt).

NhiĐu th- riàng IÊ chĐp r¶i r₃c trong c₃c s₃ch kh₃c nh- búi Quy ®iĐn (chĐp trong Hoi lai thi tẾp cũa KhiĐu N¹ng Tĩnh), ba búi chĐp trong T[©]n bi^an Nam S¶nh tĩnh ®Đa d- chÝ l-îc...

ĐÀO TOÀN BÀN

(TK14)

Cã s₃ch chĐp lụ Sụo Toın M[©]n, Sụo TuyĐn Phó, Sụo Kim B¶n, L^a Toın M«n...

Qu^a gèc x- Song Kh^a, huyện Y^an Đong nay thuéc x- Song Kh^a, huyện Y^an Đong, tĩnh B³/c Giang.

Tró qu₃n x- Cæ Lô, huyện T[©]y Ch[©]n nay thuéc thĐ trÊn Cæ Lô, huyện Trùc Ninh, tĩnh Nam S¶nh.

«ng lụ cha Tr¹ng nguy^an Sụo S- Tých. «ng ®Ç H--ng cêng khoa Gi₃p Tý 1324, ®Ç SĐ nhĐ gi₃p TiĐn sĩ khoa Nh[©]m DÇn 1362 ®êi TrÇn Đô T«ng, ®-îc bæ chøc Lô bé Th-îng th-. N¹m 1381 «ng ®-îc IÊy lụm Tri thÊm h«nh viĐn sù.

Sụo Toın B[©]n lụ mét nhụ gi₃o nãi tiông cũa nhiĐu hác trĐ ®Ç ®¹t cao. Khoa thi TiĐn sĩ n¹m 1374 ba ng-êi hác trĐ cũa «ng ®Đu ®Ç ®¹i khoa lụ Sụo S- Tých (con trai «ng) ®Ç Tr¹ng nguy^an, L^a HiĐn Gi¶n ®Ç B¶ng nh- n, L^a HiĐn Tø ®Ç TiĐn sĩ. Vua TrÇn khen «ng lụ "Phô gi₃o tĐ ®¹ng khoa"(cha d¹y con ®Ç ®¹t). Quèc tĐ gi₃m T- nghiĐp Chu V¹n An (1292 - 1370) ®. tÆng «ng bèn ch÷ "S¹i s- v« nhĐ" (nhụ gi₃o lí n cũa mét kh«ng hai).

Sụo Toın B[©]n hác réng, tui cao, nãi tiông vô v¹n ch--ng, ®-îc ng-êi ®--ng thêi ca ngi lụ "V¹n ch--ng tui m¹o" (ThÇn tĩch tæng ThÇn Lé). T₃c phÊm :

HiĐn chĐ cũn vĐ ®èi «ng tr¶ lèi vua TrÇn l-u truyĐn trong d[©]n gian. Trong buæi lô ®¹ng khoa 1374, vua TrÇn biêt «ng cũa ba hác trĐ ®Ç ®¹t cao, ®. ra mét vô ®èi thĐ tui «ng :

Vi^an ngo¹i ba ti^au v« phu qu[©]n tĐ thêi h÷u tuyĐt; (C[©]y chuèi ngoi v-ên kh«ng vá bác th× còng l¹nh nh- bèn mi a thÊy tuyĐt).

Sụo Toın B[©]n ®èi l¹i lụ :

Méc t¹i nguyĐt thi^an v« thæ bải b₃t nguyĐt giai xu[©]n.

(C[©]y d-í i tr¹ng kh«ng ®-îc ®Êt bải nh-ng th₃ng t₃m còng ®Đu lụ mi a xu[©]n)

ĐẶNG ĐOÀN BẰNG

(1887 - 1938)

T^{ân} th^{ết} l^ạ S^{ông} H^àu B^ằng.

Qu^a x[·] H^ạnh Thi^{ôn}, ph^ĩ Xu^{ân} Tr-ê^{ng} nay l^ạ th^{ôn} H^ạnh Thi^{ôn}, x[·] Xu^{ân} H^ảng, huy^ện Xu^{ân} Tr-ê^{ng}, t^ĩnh Nam S^ốnh.

Đ^{ang} l^ạ con Ti^{ên} s^ĩ S^{ông} H^àu D^ạng.

N^{ăm} 1906 «ng[®]-i^c th^ụy d^ịy h^àc l^ạ Ti^{ên} s^ĩ Nguy^{ên} Ng^àc Li^{ên} gi^ái thi^{êu} xu^êt d^ạng, v^{ào} h^àc Tr-ê^{ng} V^à b^ộ T^ư K^ĩ (Nh^{ất} B^ộ), «[®] th^ĩn khoa, «[®]-i^c Minh Tr^ị Thi^{ên} Ho^{àng} t^ểng chi^ỗc «^{ang} h^ả bá t^{ối} c^ả ch[÷] ký c^ả vua. Do ho¹t «^éng y^áu n-í^c, n^{ăm} 1909 b^ộ tr^ôc xu^êt, «ng sang Tr^{ung} Qu^êc, r^{ải} Xi^{âm} La. N^{ăm} 1910 «ng t^æ ch^{ợc} mua v^ò kh^ỷ gi^{óp} Ho^{àng} Hoa Th^ủm, b^ộ nh^ụ c^ộm quy^đn H^àng C^{ông} t^hch thu. N^{ăm} 1912 «ng tr^ở l^ài Tr^{ung} Qu^êc tham gia Vi^{ệt} Nam quang ph^ôc h^{éi} « ^{Qu^ống Ch^{âu}, l^ạm u^u vi^{ên} v^ên «^éng c^ả h^{éi} « ^{B^ác K^ú. Đ^{ang} v^ò qu^a tuy^{ên} truy^{ền} v^ên «^éng thanh ni^{ên} gia nh^{ép} h^{éi}, quy^{ên} g^{ặp} ti^{ên} n^gng h^é c[·]ch m¹ng, t^æ ch^{ợc} c[·]c ho¹t «^éng ch^èng th^ùc d^on Ph^ủp x^ôm l-í^c... B^ộ th^ùc d^on Ph^ủp k^ốt v^àng m^êt «^ý bi^{ết} x^ô, «ng l^ài sang Tr^{ung} Qu^êc tham gia qu^ôn «^{éi} Tr^{ung} Hoa d^on qu^êc « ^{Qu^ống T^{ây}, l^ạm t^ĩi S^ĩi t[·] Tham m-^u tr-ê^{ng}. N^{ăm} 1922 «ng l^ạm Gi^{áo} s- Tr-ê^{ng} Qu^ôn s^ũ Ho^{àng} Ph^ê. N^{ăm} 1938 Nh^{ất} n^đm bom, «ng b^ộ s^{ợc} đ^ạp «^{ôn} lo¹n th^ộn kinh, mét l^ạn nh^ịy xu^êng s[«]ng m^êt l^{óc} 52 tu^{ại}.}}}

Mét s^è t^{ại} li^{ều} nh^ộm «ng ví i S^{ông} Huy D^ễt (t^{ộc} S^{ông} Tô M^{ến}), c^ả t^{ại} li^{ều} l^ài nh^ộm hai «ng l^ạ mét.

T[·]c ph^êm :

- *Việt Nam nghĩa liệt sử* .- H. : V^{ăn} ho[·], 1959.- (Nxb. V^{ăn} h^àc, 1972).

ĐẶNG ĐỨC ĐỊCH

(20/8 B^{ính} Tý 1816 - 4/8 B^{ính} Th^{ôn} 1896)

T^u l^ạ C^{âu} Tu^{ân}, hi^{êu} l^ạ C[«]i Phong.

Qu^a x[·] H^ạnh Thi^{ôn}, huy^ện Giao Thu^u nay l^ạ th^{ôn} H^ạnh Thi^{ôn}, x[·] Xu^{ân} H^ảng, huy^ện Xu^{ân} Tr-ê^{ng}, t^ĩnh Nam S^ốnh.

Đ^{ang} «^ç C^ô nh^{ôn} khoa M^êu Th^{ôn} 1848, «^ç Ph^ã b^ộng khoa K^ù D^ễu ni^{ên} hi^{êu} T^u S^{ợc} 2 (1849).

Sau khi «^ç Ph^ã b^ộng, «ng v^ò qu^a. N^{ăm} «ng 38 tu^{ại} m^íi «[®]-i^c b^æ ch^{ợc} Tr^ị huy^ện H^ạm Y^{ên}. Đ^{ang} l^ạm quan tr^ịi c[·]c ch^{ợc} Tr^ị ph^ĩ An B^{ình}, S^{èc} h^{àc} H^ội D^ạng, Gi^{áo} s^ũ t^ung s^o, sung T^ểp Hi^{ền} vi^{ôn} Tu so¹n, Kinh di^{ên} kh^{êi} c- tr^ó. N^{ăm} 1873 b^ộ b^{ôn}h, «ng xin v^ò qu^a an d-ì ng v^ụ nu[«]i m^ĩn gi^ụ. N^{ăm} 1874 tri^{ều} «^xnh tri^{ều} «ng ra l^ạm S^{èc} h^{àc} Nam S^ốnh, Th^ị gi^{áo}ng h^{àc} s^ĩ, sung S^ô qu[·]n To^{àn} tu, H^ảng l[«] T^u khanh. N^{ăm} 1883 «ng «[®]-i^c giao ch^{ợc} th^u Tu^{ận} ph^ĩ Qu^ống Ng[·]i, n^{ăm} 1884 th^ĩng L^ô bé Tham tr^ị, sung S^ô qu[·]n To^{àn} tu, l^ũnh L^ô bé Th-ì ng th-. N^{ăm} S^{ảng} kh[·]nh (1886) «[®]-i^c sung Kinh di^{ên} gi^{áo}ng quan, l^ạm vi^êc «[®]-i^c Y^t ng^ự, «ng xin v^ò tr^ý s^ĩ v^ụ m^ê tr-ê^{ng} d^ịy h^{àc}.

Đ^{ang} n^{ại} t^ĩng l^ạ v^ậ quan thanh li^{âm}, bi^{ết} ch^ĩm lo «^{êi} s^èng nh^{ôn} d^on. Đ^{ang} c^ả c[«]ng «^³p «^a ng[·]n n-í^c m^ên, khai ho^{ang} v^ìng ven bi^{ên} Giao Thu^u «[®]-i^c

hụng ngh×n mẾu ruéng. ơng còng nại tiỔng lụ nhự
gi_ỏ cũ tụi vự v'ìn ch--ng lựi l'c. T_ủc phỀm :

- **Thanh cư vịnh tập.**

- **Hán tự tự tu thư.**

ĐẶNG HỮU DƯƠNG

(1857 - ?)

Qu^a x. Hụng ThiỔn, huyỔn Giao Thuủ nay lụ th«n
Hụng ThiỔn, x. Xu©n Hảng, huyỔn Xu©n Tr-êng,
tĐnh Nam SĐnh.

ơng lụ ch_ủ nẻi Cỗ nh©n SẮng V'ìn B'ính, anh Cỗ
nh©n SẮng H÷u Hẻ.

ơng ợ Cỗ nh©n khoa Kủ M. o 1879, ợ SỔ tam
gi_ủ ợng TiỔn sủ xuỂt th©n khoa Kủ Sủu ni^an hiỔu
Thụng Th_ủi 1 (1889). Khoa Ất DỄu 1885 «ng ợ. thi
Hẻi tróng c_ủch, nh-ng v× kinh thụng thỂt thñ n^an
ch-a kĐp truyĐn l«. Khoa Kủ Sủu «ng l'ủi thi vự ợ
TiỔn sủ.

ơng lụm quan Án s_ủt Hụ Nẻi. Sau bĐ ợau m_ủt,
«ng xin vĐ nghĐ.

T_ủc phỀm :

- **Nông gia tự liệu** (tỄp s_ủch thừc ch÷ N«m h-n
6000 c©u th- lỏc b_ủt).

Mét sẻ th- tĐn m_ủt trong đ©n gian vự chĐp trong
c_ủc s_ủch...

ĐẶNG KIM TOÁN

(1814 - 1881)

Củ s_ủch chĐp lụ SẮng To_ủn. T^an hiỔu lụ Phñ
Sủi, t^an tù lụ TiỔt Phñ.

Qu^a x. Hụng ThiỔn, huyỔn Giao Thuủ nay lụ
th«n Hụng ThiỔn, x. Xu©n Hảng, huyỔn Xu©n
Tr-êng, tĐnh Nam SĐnh.

ơng ợ Cỗ nh©n khoa Sinh Mi'ủi 1847, ợ Phủ
bĐng ợn khoa MỄu Th©n ni^an hiỔu Tủ Sỏc 1 (1848),
ợ-ủc bẻ Hụng l©m viỔn KiỔm thĐo, Tri phñ TĐnh Gia.

Sau «ng ợ-ủc th'ng Án s_ủt B_ủc Ninh, ThĐ giĐng hác
sủ. N'ủm Tủ Sỏc 20 (1867) «ng ợi lụm Tủn phñ Hẻ
lý L'ng B'nh. N'ủm 1870 thụng L'ng S-n bĐ v©y
h. m, «ng bĐ c_ủch chỏc, ợi hiỔu lủc. Sau «ng ợ-ủc
kh«i phỏc hụng Hảng l« Tủ khanh, lĐnh Bẻ ch_ủnh
Cao B'ng. N'ủm Tủ Sỏc 27 (1874) «ng lụm Tủn
phñ Ninh B'nh, rủi ợ-ủc th'ng Tẻng ợc An TĐnh
nh-ng ch-a kĐp nhỀm chỏc th× mỂt, thả 68 tuủi.

ơng cũ c«ng chỉ^au tỄp đ©n l-u t_ủn khai hoang
v'ing ven biỔn Nam SĐnh, lỄp tẻng L'ủc ThiỔn thừc
huyỔn Giao Thuủ.

T_ủc phỀm :

- **Hải Châu khai khẩn chí.**

- **Lương y tiếp hiệu**

- **Ninh Bình lâm hành vịnh tập** (h-n 70 bủi)

- **Ngọc lịch chí bảo điển ca.**

- Mét sẻ th- ợ-ủc chĐp rĐi r_ủc trong c_ủc s_ủch...

ĐẶNG NGỌC CẦU

(1825 - 1869)

CĐn gủi lụ SẮng Ngắc Ph_ủc.

Qu^a x. SẮng X_ủ, huyỔn Th-ủng Nguy^an nay lụ
th«n SẮng X_ủ, x. Mủ H-ng, huyỔn Mủ Lẻc, tĐnh
Nam SĐnh.

Ông Ngô Cỗ nhơn khoa Sinh Mùi 1847, Ngô Nhã
bình nhơn khoa Mậu Thìn niên hiều Từ Súc 1 (1848),
lục quan Bè chơn Tuyấn Quang. Sau bị cớ ch chóc,
«ng phỉ nhĩ hiều lúc ề quon thø Thi Nguyễn rải tở
trên, Ngô-íc tưng "Tổ sù" (chốt v× viôc n-íc).

Tức phêm: CBN cớu ềi ề Ồn T-íng Lo, t (x.
Yấn Trb, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Sbnh).

ĐẶNG NGỌC TOẢN

(1841 - ?)

Hiều lục Trung Trai.

Qua x. Hnh Thiôn, huyện Giao Thuú nay lục th«n
Hnh Thiôn, x. Xuôn Hăng, huyện Xuôn Tr-êng,
tỉnh Nam Sbnh.

Ông lục em Tiôn sử Sưng Xuôn Bình.

Ông Ngô Cỗ nhơn khoa Mậu Thìn niên hiều Từ
Súc 21 (1868), lục quan Gi, o thô phñ Kiôn X--ng
(Th, i Bnh). Sau «ng c, o quan vô qu^a mẽ tr-êng
d'ly hác, hác trb cũ tíi hụng nghx, trong ấ 90
ng-êi Ngô Cỗ nhơn, Tở tại. Ông cũ c«ng cing Sưng
Kim To, n chi^au mẽ d'ôn khai hoang Iếp tưng L'c
Thiôn (thuéc huyện Giao Thuú, tỉnh Nam Sbnh).

Tức phêm :

- **Địch cát bảo lục**
- **Quốc triều lịch khoa Hương sách.**
- **Tạo phúc bảo thư.**
- **Văn Xương đế quân Âm chất văn diễn âm ca**
(Diôn N«m)

ĐẶNG PHI HIỂN

(9/9 Quý M. o 1603 - 21/3 Mậu Ngã 1678)

Cũ tại liều chđp «ng sinh 1567, mết 1650 thã 84
tuæi.

Qua x. Thup Nhi, huyện Giao Thuú nay lục th«n
Ngác Thã, x. T'ôn Thnh, huyện Nam Trúc, tỉnh
Nam Sbnh.

N'ím 25 tuæi (cũ s, ch chđp n'ím 62 tuæi) «ng Ngô
Sở tam gi, p ằng Tiôn sử xuýt th'ôn khoa Mậu Thìn
niên hiều Vĩnh Tế 10 (1628) ềi L^a Thçn T«ng.
N'ím 1631 «ng Ngô-íc giao chóc Hiôn s, t sớ Tuyấn
Quang, rải trên thñ Thanh Hoa. Ông cũ c«ng dñp
ph, Ngô-íc phong t-íc Võ Thup hçu. Sau «ng Ngô-íc vô
kinh lục S«ng c, c S'íi hác sử.

Tức phêm :

- **Đặng tiến sĩ Thuy Thỏ thi tập.**
- **Nam du tập.**
- **Bắc sơn hành ký.**

Mét sè th- vự cớu ềi chđp trong c, c s, ch vự ề c, c
Ồn chiã trong tỉnh nh- búi "Bã Sa tù", "S«ng
Minh tù", "L--ng ềi quan"...

ĐẶNG VĂN BÌNH

(TK 19)

Qua x. Hnh Thiôn, huyện Giao Thuú nay lục th«n
Hnh Thiôn, x. Xuôn Hăng, huyện Xuôn Tr-êng,
tỉnh Nam Sbnh.

Ông lục «ng néi Tiôn sử Sưng H÷u D--ng vự c, c
Cỗ nhơn Sưng H÷u Hé, Sưng H÷u H, ch.

Đặng Văn Nhã (1868 - ?)

- Tác phẩm :
- *Nam âm thi* (hơn 100 bài).
- *Khải đông huyền diệu*.

ĐẶNG VĂN NHÃ

(1868 - ?)

Qua x. Huyện Thiển, huyện Giao Thuỷ nay là thị trấn Thiển, x. Xuân Hải, huyện Xuân Trường, tỉnh Nam Định.

Trước . . .

Năm 32 tuổi . . .

- Tác phẩm :
- *Hương thi văn*.

ĐẶNG VŨ KHAM

(1877 - ?)

Tên trước là . . .

Qua x. Huyện Thiển, huyện Giao Thuỷ nay là thị trấn Thiển, x. Xuân Hải, huyện Xuân Trường, tỉnh Nam Định.

Đặng Xuân Bảng (1828 - 1910)

Đặng Xuân Bảng (1828 - 1910)

Tác phẩm :

- *Tứ tự huấn môn* (Biên soạn chung với Trần Nhật Tĩnh năm 1932, sách in tại Thụy Sĩ - Pháp).

ĐẶNG XUÂN BẢNG

(1828 - 1910)

Tên là Hy Long. Hiệu là Thiển Sơn, Văn Nhã.

Qua x. Huyện Thiển, huyện Giao Thuỷ nay là thị trấn Thiển, x. Xuân Hải, huyện Xuân Trường, tỉnh Nam Định.

Ông là anh của . . .

Ông . . .

Sau khi . . .

vua thúc hiễn chñ tr-^{ng} cñi c₂ch tuyền mé binh lynch, ph₂t triôn vư khuyôn khích hụng néi, cEm nhËp hụng ngo¹i. N^{im} 1864 «ng lưm Án s₂t sớ Qu^{ng}ng Y^{an}, cing Tr-^{ng} Quèc Đông dñp gi^{éc} Kh₂ch vư thæ phø. N^{im} 1867 «ng lưm Bè ch₂nh Thanh Ho₂. N^{im} 1868 ®æi Bè ch₂nh Tuy^{an} Quang, «ng cing Nguyôn B₂ Nghi dñp bãn T^{mu} x ph₂ ròi tñnh l^p. N^{im} 1869 «ng lⁱi ®æi lưm Bè ch₂nh Thanh Ho₂, Bè ch₂nh Hư Néi, rãi Bè ch₂nh S-ⁿ T^oy. N^{im} 1872 «ng lưm Tu^çn phñ H^qi D-^{ng}, ®₂nh dñp qu^{on} Cê V^{ung} Ho^{ng} Si^{ng} Anh. Cuèi n^{im} 1873 th^{nh} H^qi D-^{ng} lăt vưo tay qu^{on} Ph₂p, «ng b^l gãi vò kinh chê ch^u t*éi*. N^{im} 1875 «ng mé d^{on} khai hoang vi^{ng} Y^{an} Mao (huyôn B*Êt* B¹t, tñnh S-ⁿ T^oy). N^{im} 1876 «ng theo Ho^{ng} K*Ổ* Vi^{am} m*ẽ* ®^{an} ®ⁱon vi^{ng} H-^{ng} Ho₂. N^{im} 1878 triôu ®^xnh triôu vò kinh ®^o lưm quan nh-^{ng} «ng t*õ* ch*èi*, xin vò phông d-ⁱng m*ũ*. N^{im} 1886 triôu ®^xnh c*õ* «ng lưm S*èc* h*ac* Nam S^{nh}. N^{im} 1888 vua S*ang* Kh₂nh triôu «ng vò kinh tr*ang* d*ong* nh-^{ng} «ng viôn c*í* tu*æi* cao xin vò h-^u tr*ý*.

«ng c*ã* c«ng mé d^{on} khai hoang l*Ëp* ra Êp T^q H^{nh} (x[·] Vⁱⁿ L^{om}, huyôn Vò Th-², tñnh Th₂i B^xnh). T*õ* khi ngh*ũ* h-^u «ng m*ẽ* tr-^{êng} d¹y h*ac*, h*ac* tr*ß* ®[«]ng t*i* hụng ngh^xn, c*ã* nhiôu ng-^{êi} ®^ç ®¹t. «ng th^{nh} l*Ëp* th-² viôn phôc vò h*ac* tr*ß* vư c₂c s*ũ* phu y^{au} n-^{íc}, l*Ëy* t^{an} lư Th-² viôn Hy Long. Th-² viôn Hy Long ®-^{íc} coi lư th-² viôn t-^{nh}on l*ín* nh*Êt* B^¼c K*ú* th*êi* ®^ã. «ng chuy^{an} t^{om} nghi^{an} c*ou* l*ch* s*o*, ®^{pa} lý, vⁱⁿ h*ac*, ®¹o ®^{oc}... vư c*ã* nhiôu t₂c phÈm gi₂ tr*l*. S*ũ* phu ®-^{ng} th*êi* t^{«n} «ng lư b*Èc* h*ac* nhiôu biôt r*éng*.

Sau khi m*Êt*, «ng ®-^{íc} truy phôc nguy^{an} h*um* Tu^çn phñ. Lưng T^q H^{nh} th*ê* «ng lưm Th^{nh} ho^{ng} lưng.

T₂c phÈm :

- **B*ắ*c s*ử* th*ong* gi*ám* t*ập* l*ãm* t*ien* d*oc* s*ử*.**
- **C*ổ* k*im* th*ien* á*c* t*ính*.**
- **C*ổ* nh*an* ng*ôn* h*ành* l*ục* (Bi^{an} t*Ëp*).**
- **C*ư* gi*a* khuy*ến* gi*ới* t*ắc* (Bi^{an} t*Ëp*).**
- **Di*ễn* hu*ấn* t*ục* qu*ốc* á*m*.**
- **G*iao* Thu*ỷ* ph*ong* th*ổ* v*inh*.**
- **Hu*ấn* t*ục* c*a*.**
- HuÈn t*oc* quèc ®^m c*a*.
- **K*h*âm đ*ịnh* t*ập* v*ận* t*rích* y*ếu*.**
- **K*inh* t*ruy*ện t*oát* y*ếu*.**
- Nam ph-^{ng} danh v*Êt* b^l kh^qo.
- **Nam s*ử* t*ien* l*ãm*.**
- **Nh*ị* Đ*ộ* M*ai* (diôn n«m).**
- **Nh*ư* T*uyên* th*ĩ* t*ập*.**
- S*o* h*ac* b^l kh^qo.
- **Th*ánh* t*ổ* h*ạnh* th*ục* di*ễn* á*m* c*a* (diôn n«m).**
- **Th*ánh* t*ổ* th*ục* l*ục*.**
- Thiôn S^xnh Khi^{am} Trai vⁱⁿ t*Ëp*.
- **Th*ien* Đ*ình* th*ĩ*.**
- Th«ng gi₂m t*Ëp* l[·] m tiôn ®^{éc}.
- **T*ien* nghi*êm* H*ội*, Đ*ình* th*ĩ* v*ăn* (th-ⁱⁿ chung).**
- **T*uyên* Q*uang* t*ỉnh* ph*ú*.**
- Viôt s*o* c-^{ng} m*oc* tiôt y*êu*.
- **Vi*ệt* s*ử* ch*ính* bi*ên* t*iết* y*ếu* (Bi^{an} t*Ëp*).**

ĐẶNG XUÂN KHANH

(1864 - ?)

Còn gài lụ SÆng Xuøn Kh, nh.

Qu^a x. Hụnh Thiøn, huyện Giao Thuũ nay lụ th«n Hụnh Thiøn, x. Xuøn Hảng, huyện Xuøn Tr-êng, tỉnh Nam Sþnh.

Æng lụ em ruét Cö nhøn Gi, o thô SÆng Chi Kinh, lụ anh Cö nhøn SÆng V, n Sẻ vự Tó tụi SÆng Qu, n Thụnh.

N, m 34 tuæi «ng ®ç Cö nhøn khoa Sinh Đều Thụnh Th, i 9 (1897), ®-íc bæ lụm Tæng s-, hụm Hụm l, m viøn Kióm tþch.

T, c phÈm :

- **Cổ kim trùng danh trùng tính khảo.**

ĐẶNG XUÂN VIỆN

(1880 - 1958)

Tù lụ Phôc Ba, tôc danh lụ Bèn SÔ, bót danh lụ Thiøn S, nh.

Qu^a x. Hụnh Thiøn, huyện Giao Thuũ nay lụ th«n Hụnh Thiøn, x. Xuøn Hảng, huyện Xuøn Tr-êng, tỉnh Nam Sþnh.

Æng lụ con Tiøn sử SÆng Xuøn B, ng, thøn phô ®àng chý Tr-êng Chinh.

Vèn dÞng dãi Nho hãc nh-ng «ng kh«ng theo ®Bi cö nghiõp. Æng nghi^n cøu s, u quèc v, n, s, ng t, c vĩa b»ng ch÷ H, n N«m, vĩa b»ng quèc ng÷. Æng lụ thụnh vi^n Nam Viõt ®àng thi^n hẻi do L^a Trắng Hụm lụm hẻi chñ, tham gia bi^n so¹n bé Minh ®«

sö. S, ng t, c cña «ng phçn nhiõu ký c, c bót danh n^n ch-a ®-íc s-u tçm ®çy ®ñ.

T, c phÈm :

A - H, n N«m :

- **Hà phòng quản kiến.**

- **Hữu danh anh hùng.**

- **Tân thư** (theo s, ch **Bảo Hán châu liên**).

- **Nói có sách.**

- **Thiện Đình xã chí tập.**

- **Vô danh anh hùng.**

B - Quèc ng÷ :

- H, n v, n s- hãc tiõp gi¶i.- H. : Viõt D, n, 1941.- T.1.

- Hếu L^a chýnh trþ // Nam phong.- 1931.- Sẻ 168.

- Lþch số Nguyễn H÷u Cçu // Nam phong.- 1929.- Sẻ 137.

- Lþch số T, y S- n // Nam phong.- 1929.- Sẻ 135.

- MËy tay tuçn l, i n-íc Tµu ®« hé n-íc ta x-a // Nam phong.- 1931.- Sẻ 165.

- Nam Sþnh ®þa d- nhøn vËt kh¶o // Nam phong.- 1931.- Sẻ 164.

- Nam Kú ®þa chý : Xø Nam Kú tr-íc khi thuéc Ph, p // Nam phong.- 1931.- Sẻ 162.

- Nghi l, o phæ th«ng // Nam phong.- 1930.- Sẻ 146 vự 150.

- Ng« V--ng Quyõn // Nam phong.- 1931.- Sẻ 161.

- Nguyễn Tùu ti^n sinh truyõn // Nam phong.- 1930.- Sẻ 151.

- Ninh B×nh phong vĒt chÝ // Nam phong.- 1931.- Sè 163.
- Ph¹m Th^õ L^ậch ti^{án} sinh truy^õn.
- T^õy [®]« th^áng tÝch // Nam phong.- 1931.- Sè 160.
- Tæ quèc phong thi // Nam phong.- 1929.- Sè 142.
- TrÇn Nguy^{án} chi^õn k^u // Nam phong.- 1931.- Sè 167.
- Truy^õn [®]«c D--ng Kh«ng Lé // Nam phong.- 1929.- Sè 156.

ĐINH ĐĂNG KHÔI

(TK 15)

- Qu^a x. Y^{án} C^õ, huy^õn Ý Y^{án} nay thuéc x. Y^{án} B×nh, huy^õn Ý Y^{án}, t^õnh Nam S^þnh.
- «ng [®]ç H--ng cèng khoa K^u Đ^êu ni^{án} hi^õu H^{àng} S^{òc} 20 (1489) [®]êi L^a Th^{nh} T«ng, l^ụm quan [®]õn ch^{øc} Th-^îng th-. «ng vèn c--ng tr^uc, kh«ng ham gi^ụ sang, ch^ìm lo k^í kh^ả n^{án} xin v^õ vui th^ó [®]i^õn vi^{án} v^ụ th- ph^ó.
- T^uc phĒm :
- C^õn b^ị T^un Ph--ng Kh^a T^èng gia n÷ ch^đp trong T^õn bi^{án} Nam S^þnh t^õnh [®]pa d- chÝ l-^îc v^ụ c^õu [®]èi [®]õn Kh^ải Th^{nh} (B^ảo L^{éc}).

ĐINH NHƯ LAN

(TK 18)

- Qu^a x. Y^{án} C^õ, huy^õn Ý Y^{án} nay thuéc x. Y^{án} B×nh, huy^õn Ý Y^{án}, t^õnh Nam S^þnh.
- «ng [®]ç H--ng cèng khoa B^ýnh T^y ni^{án} hi^õu C^ảnh H-ng 17 (1756) [®]êi L^a Hi^õn T«ng, l^ụm quan t^í

ch^{øc} C«ng bé T^ả th^ậ lang, t-^íc An Ch^õu b^u. «ng t^õng phong m^õnh tu s^õa [®]õn th^ê c^uc danh nh^õn.

- T^uc phĒm :
- C^õn b^ị Ninh X^u tæ t^õ ch^đp trong T^õn bi^{án} Nam S^þnh t^õnh [®]pa d- chÝ l-^îc.

ĐINH TRUNG THUÂN

(1463 - ?)

- Qu^a x. Ph^ìng X^u, huy^õn Ý Y^{án} nay thuéc x. Y^{án} Kh^{nh}, huy^õn Ý Y^{án}, t^õnh Nam S^þnh.
- N^ìm 25 tu^æi «ng [®]ç S^õ nh^ậ gi^ụp Ti^õn s^ử xu^êt th^õn (H^{àng} gi^ụp) khoa S^{inh} Miⁱ ni^{án} hi^õu H^{àng} S^{òc} 18 (1487) [®]êi L^a Th^{nh} T«ng, l^ụm quan [®]õn ch^{øc} Th-^îng th-. «ng vèn c--ng tr^uc, kh«ng ham gi^ụ sang, ch^ìm lo k^í kh^ả n^{án} xin v^õ vui th^ó [®]i^õn vi^{án} v^ụ th- ph^ó.
- T^uc phĒm :
- C^õn b^ị th- «ng th-^êng ng^õm khi s^èng ề qu^a l-u truy^õn trong d^õn gian nh- sau :
- Khu^êt t^êt cung y^áu v^ăng ph^ó nhi^áu
- B^êt nh- b^çn b¹c mé nh- tri^áu
- Phong y t^óc th^{ùc} c- h--ng qu^un
- An th^ụp song bi^{án} c^ảnh ng-^ìng ki^áu.
- T¹m đ^ậch :
- U^{èn} g^{èi} khom l-^{ng} [®]ó c^ả gi^ụu
- Sao b[»]ng ngh^ỉo t^óng tr-^íc nh- sau
- C-^m no^uo ^êm n-ⁱ qu^a qu^un
- Y^{án} gi^êc lu«n lu«n b-^íc ng^êng [®]ç.

ĐINH VĂN LAN

(? - ?)

Qu^a x· Cao H--ng, huyện Thi^an B^qn nay lụ th«n Cao Ph--ng, x· Li^an B^qo, huyện Vô B^qn, tỉnh Nam S^hnh.

«ng lụm quan d-í i thêi TrÇn tr^qli Th-î ng th- s_u bé ki^am S« ngù sô S« s_t viÕn. «ng lụm nhự tr^an nói G«i (Vô B^qn) «ác s_uch ng^om v^hnh v^u dùng chỉ a thê PhËt IÊy hiÕu lụ V^on Trung tù. T_c phÈm :

C^hn b^ui th- l-u truyÒn trong d^on gian t--ng truyÒn «-ng thêi «ng th-êng ng^om nh- sau :

Gi^qli thô quy «iÕn phõng PhËt Ti^an

Th_u i xan chung PhËt tⁱ s-n bi^an

C«ng khanh trác phác hụ vi gi^q

Chi^au mé huÒ t«n cÊp thuû truyÒn.

T¹m đ^hch :

Bá quan vô phõng PhËt Ti^an

C-m rau n»m ngh^h è b^an nói nựy

C«ng khanh v-í ng v^ht nựo hay

Sí m chiÕu đ^ht ch_u móc «Çy suèi trong.

ĐINH VĂN NHÃ

(TK 19)

T^an tr-í c lụ Sinh Kim Gi_m, tù lụ Ch^hnh Trai.

Qu^a x· Trõng H^qli, huyện Nam Ch^on nay thuc x· Li^am H^qli, huyện Trùc Ninh, tỉnh Nam S^hnh.

«ng «Ç Cõ nh^on khoa MÊu Ngä ni^an hiÕu Tù Sọc 11 (1858), «-îc bæ HuËn «¹o Thuû S-êng (Thuû

Nguy^an, H^qli Ph^hng), th^hng Án s_t Ninh B^xnh. Sau «ng vô h-u tr^y. T_c phÈm :

- *Đông hành thi tập.*

ĐINH VĂN THUẬN

(TK 18)

Qu^a x· C_t S«ng, huyện Vãng Doanh nay lụ th«n C_t S«ng, x· Y^an TiÕn, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^hnh.

«ng «Ç Gi_m sinh thêi L^a, d¹y hác è qu^a. T_c phÈm:

C^hn b^ui V^hn m«n sinh Duy CÇn b¹i th--ng đ÷ th^a th^h khø chĐp trong T^on bi^an Nam S^hnh tỉnh «^ha d- ch^y l-îc.

ĐINH VỮ HIỆP

(TK 19)

Cã s_uch chĐp lụ Sinh Vô H¹p, Sinh Vô H^hp.

Qu^a x· Y^an Tê, huyện Ý Y^an nay thuc x· Y^an B^xnh, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^hnh.

«ng «Ç Cõ nh^on khoa Gi_p TuËt ni^an hiÕu Tù Sọc 27 (1874), lụm quan «^hn chøc Tri huyện. T_c phÈm :

- *Hát giang ký kiến.*

ĐINH VỮ THƯỜNG

(TK 19)

Qu^a x· Y^an Tê, huyện Ý Y^an nay thuc x· Y^an B^xnh, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^hnh.

đng ④ H-ng cng khoa Quý M·o ni^an hi^ou C¶nh H-ng 44 (1783) ④i L^a Hi^on T¶ng, l¶m quan ④n ch¶c Hu^on ④o C¶m Thu^u. S--ng thêi ¶ng nãi ti^ong hay ch÷ ẽ trong huy^on.

T_c ph¶m : - ***Đinh Huấn quan nhàn ký.***

- C¶n b¶i Tróc trang S¶ng Hả mi^ou v¶ c^o ④i ẽ ④n Th_{nh} tæ x· Tng X_o (x· Y^an X_o, huy^on Ý Y^an, t¶nh Nam S¶nh).

ĐỖ TĨNH

(TK19)

Kh¶ng rã t^an thết c¶a ¶ng.

Qu^a x· Ph--ng S^a nay thuc x· H¶i Minh, huy^on H¶i H¶u, t¶nh Nam S¶nh.

đng l¶ b¹n hãc ví i Ti^on s¶ S¶ Ph_t, ④i thi m¶y l¶n nh-ng kh¶ng ④, ẽ nh¶ d¹y hãc.

đng s_{ng} t_c nhi^ou th- tr¶o phóng ④ k¶ch s^ou cay ch^o ④e phong ki^on thuc d^on... T_c ph¶m :

- Nhết v¶ nh× giêi (Cã ng-êi cho l¶ c¶a Nguy^on Khuy^on, nh-ng theo nh^on d^on ④a ph--ng th× b¶i n¶y l¶ c¶a Sả T¶nh).

ĐỖ BÌNH THÀNH

(TK 19)

Hi^ou l¶ H¹c Cao.

Qu^a x· Qu¶n Anh H¹, huy^on H¶i H¶u nay thuc x· H¶i Trung, huy^on H¶i H¶u, t¶nh Nam S¶nh.

đng l¶ con Ti^on s¶ S¶ Ph_t.

đng ④ Gi¶i nguy^an C^o nh^on khoa Canh Ngã ni^an hi^ou Tù S¶c 23 (1870), ④-î c bæ ch¶c Gi_o thô

Ninh Giang. Khi qu^on Ph_p chi^om ④ng qu^a h--ng, ¶ng bá quan v^o nh¶, quy^ot kh¶ng cng t_c ví i gi¶c, gi÷ v÷ng kh¶ ti^ot tí i khi mết. T_c ph¶m :

- B¶i minh tu s^oa chi a Ph^oc L^om (Chi a L--ng x· H¶i Anh, H¶i H¶u) 1883.

- S_o V¶ th¶nh h÷u c¶m.

- C¶m thêi.

- Th^om chi a.

- V^on h¶nh tr¹ng khãc ④-a th^on ph^o.

ĐỖ DƯƠNG THANH

(1878 - ?)

Qu^a x· S¹i An, huy^on Th-îng Nguy^an nay thuc x· Ngh¶a An, huy^on Nam Trúc, t¶nh Nam S¶nh.

đng ④ C^o nh^on khoa Canh Tý 1900, ④ Phã b¶ng khoa T^on S^ou ni^an hi^ou Th¶nh Th_i 13 (1901), l¶m quan ④n ch¶c Án s_t.

T_c ph¶m :

- ***Thế gian nghịch cảnh ký.***

ĐỖ HỒNG TIỆM

(TK19)

C¶n gãi l¶ C¶ Ti^om.

Qu^a thuc x· H¶i B³/c, huy^on H¶i H¶u, t¶nh Nam S¶nh.

đng l¶ con c¶a Gi¶i nguy^an S¶ B¶nh Th¶nh, ch_u nêi Ti^on s¶ S¶ Ph_t.

T_c ph¶m :

- Nha phiÕn phñ (S. ®'ng T'p chý Ph, t triÕn kinh tÕ sè 31 xu©n Quý D'Eu 1995)

ĐỒ HUY CẢNH (1792 - 1850)

Qu^a x. La Ng¹n, huyÕn S¹i An nay lụ th«n La Ng¹n, x. Y^an Sảng, huyÕn Ý Y^an, tñnh Nam S¹nh.

«ng lụ cha Phã bñng Sç Huy UyÕn, «ng néi Hoşng gi, p Sç Huy Li^au.

«ng ®ç Cõ nh©n khoa Kù M. o ni^an hiÕu Gia Long 18 (1819), lụm quan Bè ch, nh Bi^an Hoş, lñnh Hé lý Tuçn phñ, sau bñ miÕn chøc. «ng nãi tiÕng vÕ ph--ng ph, p d'ly hác trong gia ®, nh, cũ nhiÕu con ch, u ®ç ®'t cao.

T, c phÈm :

CBn mét sè bùi th- chĐp rñi r, c trong c, c s, ch nh- c, c bùi:

- La Ng¹n Ph¹m tæ tÕ.
- H¼c d' t-í ng qu©n.
- Ninh C-êng Tèng H'Eu tÕ.
- Tróc Khè x. .
- Tñlo Sinh S¹i v--ng.

ĐỒ HUY LIÊU (1844 - 1891)

Tù lụ Tñnh «ng (cũ s, ch chĐp lụ «ng Tých), hiÕu lụ T©n Xuy^an (cũ s, ch chĐp lụ S«ng La).

Qu^a x. La Ng¹n, huyÕn S¹i An nay lụ th«n La Ng¹n, x. Y^an Sảng, huyÕn Ý Y^an, tñnh Nam S¹nh.

«ng lụ con Phã bñng Sç Huy UyÕn, ch, u néi Cõ nh©n Sç Huy Cñnh.

«ng ®ç Giñi nguy^an Cõ nh©n khoa Sinh M. o 1867, ®ç Sxnh nguy^an SÕ nhñ gi, p TiÕn sĩ xuýt th©n (Hoşng gi, p) khoa Kù M. o ni^an hiÕu Tù Sçc 32 (1879).

Tr-íc khi thi Héi «ng lụm HuÈn ®'o Y^an M«, hụm S'ion tñch. Khi vµo thi Sxnh, bùi ®'èi s, ch cũa «ng m'ch l'c, ®-íc ch©u ph^a lụ " Quñ cũ thùc hác, nh÷ng k' d'Em theo vÕt mBn kh«ng thõ lụm ®-íc ". «ng ®-íc bæ Tri phñ Soan H'ing, rải L©m Thao, hụm T'Ep hiÕn viÕn Tr-íc t, c. N'ím KiÕn Phóc 1 (1884) «ng ®-íc th'ng hụm Hảng l« Tù thiÕu khanh, vÕ kinh gi÷ chøc BiÕn lý bé Hé, Tham biÕn Néi c, c sù vÕ. Sau khi qu©n Ph, p chiÕm B¼c Kù, «ng c, o quan vÕ qu^a, cũng TiÕn sĩ VÕ H÷u L'ì, NguyÕn Sçc Huy mé qu©n kh'èi ngh'la nh-ng viÕc kh«ng thụnh. «ng bñ Ph, p b¼t giam hai n'ím. Bãn thùc d©n Ph, p dõ dç, mua chuéc, cũ «ng lụm Bè ch, nh B¼c Ninh nh-ng «ng ki^an quyÕt tÕ ch'èi. «ng s'ng trong t©m tr'ng ®'au bản tr-íc cñnh n-íc m'Et. Sau khi m'N' «ng qua ®'èi, «ng còng m'Et theo. (Cũ thuyÕt nãi «ng tù v'En b»ng thu'ec ®'éc).

«ng nãi tiÕng hác giái, cũ tụi th- v'ñ. Nh÷ng s, ng t, c cũa «ng cũ ñnh h-'ng s©u s¼c trong gi'í sĩ phu ®--ng th'èi.

T, c phÈm :

- **Điện thí chế sách.**

- **Đông La thi tập** (trong bé La Ng¹n Sç ®'i gia thi t'Ep).

- **Đông La văn tập.**
- **La Ngạn biện lý xã /** So¹n chung ví i Sç Huy Uyôn
- **Phạm Xá thạch kiều ký.**
- **Tĩnh Ông thi tập.**
- + Tham gia bi^an so¹n s₃ch : **La Ngạn Đố đại gia thi văn.**
- + Cã th⁻, vⁱⁿ trong c₃c s₃ch : **La Ngạn Đố đại gia phú tập, Tân Giang văn tập.**

ĐỖ HUY UYÊN

(1816 - 1882)

Tù lụ Vi^an Khu^a, hiõu lụ T^on Giang.

Qu^a x[.] La Ng¹n, huyõn S¹i An nay lụ th[«]n La Ng¹n, x[.] Y^an S^{ang}, huyõn Ý Y^an, t^{inh} Nam S^{ph}n.

«ng lụ con Cõ nh^on Sç Huy C^qnh, cha Ho^{ng} gi₃p Sç Huy Li^{au}.

«ng «ç Cõ nh^on khoa Canh Tý 1840, «ç Phã b^qng khoa T^on Sõu ni^an hiõu Thiõu Tr¹ 1 (1841). Khoa n^{uy} «ng thi Héi «-îc 12 «iõm, «₃ng «ç Tiõn s^l, nh-ng v^x b^{ui} Kim vⁱⁿ cã mét c^ou viõt khiõm nh^an b^l gi₃ng xuèng Phã b^qng.

Sau khi «ç Phã b^qng, «ng «-îc bæ H^un l^om viõn Kiõm th^qo. N^{im} Tù S^{oc} 1 (1848) «ng «-îc sung v^o Kinh di^an, «i gi[÷] ch^{oc} Tri ph^ñ B^xnh Giang, lⁱi v^o kinh l^um Gi₃m s₃t Ng^u s^o, rãi l^um S^{ec} hãc V^{inh} Long, sau «-îc gãi v^o kinh th^{ing} Lô bé Lang trung. Nh^on viõc so¹n th^qo chiõu dô «-îc vua khen ngⁱi, «ng «-îc ban h^um Th₃i th-êng Thiõu khanh, gi[÷]

ch^{oc} Biõn lý bé Hé. V^x èm «au «ng c₃o quan v^o qu^a v^u m^{Et}, thã 68 tuæi.

«ng nãi tiõng v^o ph--ng ph₃p tù hãc v^u gi₃o d^{oc} trong gia «^xnh. Th^unh ng[÷] "Tè «ç - «^xnh hu^{En} " (nhê gia «^xnh d¹y d^ç m^u trê n^an g^{ai}i) l^u «^o ca ngⁱi ph--ng ph₃p gi₃o d^{oc} c^{ña} gia «^xnh «ng.

T₃c ph^{Em} :

- **Khái đ^ong thuyết ước.**
- **La Ngạn biện lý xã /** So¹n chung ví i Sç Huy Li^{au}.
- **La Ngạn thi văn tập.**
- **Nam Đ^{inh} chúc h^o ca cách** (Bi^an t^{Ep}).
- **Tân Giang từ tập.**
- **Tự học câu tình ca** (Bi^an t^{Ep}).
- **Tập thơ Nôm viết về Mẫu Liễu Hạnh.**
- Vⁱⁿ C[«]ng gia l^o t^{an} ch^on.
- + Tham gia b^xnh s₃ch : Ti^an ki^{ou} ký.
- + Cã th⁻, vⁱⁿ trong c₃c s₃ch : La Ng¹n Sç «¹i gia phó t^{Ep}, La Ng¹n Sç «¹i gia thi vⁱⁿ, T^on Giang vⁱⁿ t^{Ep}.

ĐỖ HỤ

(1441 - ?)

Qu^a x[.] S¹i Nhiõm, huyõn Ý Y^an nay thu^{ec} x[.] Y^an B^xnh, huyõn Ý Y^an, t^{inh} Nam S^{ph}n.

«ng «ç S^o tam gi₃p «^{ang} Tiõn s^l xu^{Et} th^on khoa M^{eu} Tu^{Et} ni^an hiõu Hãng S^{oc} 9 (1478) «êi L^a Th₃nh T[«]ng, l^um quan «^on ch^{oc} L¹i bé T^q th^lang, t^{ong} «i s^o nh^u Minh. «ng cã c[«]ng chi^{au} t^{Ep} d^on khai kh^{En} vi^{ng} «^{Et} ven s[«]ng H₃t.

T₂c phÈm :
- Cβn b₂i th₂- Kiôn nh^on tù méc t-î ng Lç Ban
c«ng nh^on t₂c nhËt luËt d₂ũ ch₂y chĐp trong T^on bi^an
Nam S₂nh t₂nh ®pa d- ch₂y l-î c.

ĐỖ PHÁT

(1813 - 1893)

Cã s₂ch chĐp l₂m Sç T«ng Ph₂t. T₂u l₂m X¹ Phu, hiĐu
l₂m Mai Hi^an v₂m T₂o TuËn (cã s₂ch chĐp l₂m T₂o HuËn).

Qu^a x^o. Quçn Anh, huyĐn Ch^on Ninh nay thuéc
huyĐn H₂l₂i HËu, t₂nh Nam S₂nh.

«ng l₂m cha Gi₂l₂i nguy^an C_o nh^on Sç B₂nh Th₂nh.

«ng ®ç Gi₂l₂i nguy^an C_o nh^on khoa Canh Tý 1840,
®ç S₂o tam gi₂p ®ång TiĐn s₂l₂ xuËt th^on «n khoa Quý
M₂. o ni^an hiĐu ThiĐu TrĐ 3 (1843), ®-î c bæ H₂m l^om
viĐn Bi^an tu. NhËn ch^oc ®-î c mËy n^om «ng xin vĐ
phĐng d-î ng m₂l₂ gi₂m. N^om T₂u Sç 1 (1848) «ng
nhËm ch^oc Tri ph₂nh Úng Ho₂m, rãi S₂c hãc Ngh₂ An.
Do b₂l₂ èm ®au, «ng xin vĐ qu^a d-î ng b₂nh. Trong
thêi gian d-î ng b₂nh ẽ qu^a, «ng chi^au mé ngh₂l₂a
binh xin ®i gi₂÷ bi^an gi₂i i Sçng B₂ç. TriĐu ®xnh triĐu
«ng vĐ kinh th^ong h₂m Quang léc T₂u thiĐu khanh,
Quèc s₂o qu₂n To₂l₂n tu, l¹i ®iĐu vĐ Nam S₂nh l₂m
Th₂-ng biĐn t₂nh vĐ ki^am Dinh ®iĐn Phã s₂. Sau
«ng ph^oc ch^oc Bi^an tu ki^am BiĐn ®iĐu s₂u vĐ, l₂nh
Dinh ®iĐn s₂. N^om 70 tuæi «ng vĐ h-u, mËt n^om
1893 thã 81 tuæi.

Cã s₂ch chĐp «ng l₂m quan ®Đn ch^oc Quèc t₂o
gi₂m T₂o t₂u, sung Dinh ®iĐn s₂, b₂l₂ gi₂ng, sau ®-î c
ph^oc h₂m Hãng l₂ T₂u khanh, th^ong Th₂l₂ang.

T₂c phÈm :

- *Dương Đình phú lược* (in chung)
- *Điều vãn đối trường vãn.*
- *Hán vãn thơ cầm tháo.*
- HiĐu thuËn -í c ng÷.
- *Khuê phạm bằng kinh.*
- *Long Châu thập bát vịnh.*
- *Thuỷ kính lục.*
- *Văn bia mộ Hương cống Hoàng Ngọc xã Hải
Trung, huyện Hải Hậu.*
- *Văn bia mộ thủy tổ họ Trần xã Hải Anh, huyện
Hải Hậu.*
- Cβn b₂i T₂u th₂n chĐp trong T^on bi^an Nam S₂nh
t₂nh ®pa d- ch₂y l-î c.

ĐỖ VĂN THỐ

(TK 19)

Qu^a x^o. L¹c Ch₂nh, huyĐn Ý Y^an nay thuéc x^o.
Y^an Ch₂nh, huyĐn Ý Y^an, t₂nh Nam S₂nh.

«ng ®ç C_o nh^on khoa B₂nh Tý ni^an hiĐu T₂u Sç
29 (1876), l₂m quan ®Đn ch^oc Án s₂t Th₂i Nguy^an,
sau c₂o vĐ.

T₂c phÈm :

- Cβn b₂i th₂- V₂. n Trçn ®¹i Hoa Nha v^on miĐu v₂m
mét s₂c c^ou ®èi ẽ c₂c ®Đn chi^a trong t₂nh.

ĐỖ VĂN TOẠI

(1872 - ?)

Qu^a x. Nguyễn Mⁱi, huyện Vô B^l nay lỵ th^κn Nguyễn Mⁱi, x. Sⁱi Th^¼ng, huyện Vô B^ln, tỉnh Nam S^lnh.

Đ^αng Đ^αc C^o nh^on khoa Canh Tý 1900, Đ^αc Ph^ã b^lng khoa Sinh Mⁱi ni^an hi^ou Th^¼n Th^¼i 19 (1907). Khoa Gi^ũp Th^κn 1904 «ng Đ^α. thi H^éi tr^ong c^ũch, sau khi y^ot b^lng ph^li v^o c- tang cha n^an khoa Sinh Mⁱi Đ^α-t^αc v^o thi Sⁱoⁿ.

Kh^κng r^ã h^unh tr¹ng c^ũa «ng, ch^o bi^ot «ng c^ũa t^ui v^o vⁱ v^u th^κ- v^un.

T^uc ph^Èm :

- *Cổ thụ cách tập* (72 b^ui).

C^ũn mét s^è c^ou Đ^αi ã c^ũc Đ^on chⁱa trong t^lnh.

ĐỒNG CÔNG VIỆN

(1681 - ?)

Qu^a x. H^li L¹ng, huyện Sⁱi An nay lỵ th^κn H^li L¹ng, x. Ngh^la Th^lnh, huyện Ngh^la H-ng, tỉnh Nam S^lnh.

Đ^αng thi H--ng Đ^αc T^lnh nguy^an. N^um 32 tu^æi «ng Đ^αc S^o tam gi^ũp Đ^αng Ti^on s^l xu^Êt th^on khoa Nh^om Th^κn ni^an hi^ou V^ũnh Th^lnh 8 (1712) Đ^αi L^a Đ^o T^κng, lỵm quan Đ^on ch^oc Gi^ũm s^ut Ng^u s^o.

T^uc ph^Èm :

C^ũn mét s^è c^ou Đ^αi ã c^ũc Đ^on chⁱa trong t^lnh.

HÀ QUANG PHAN

(TK 19)

Qu^a th^κn S^è Th-îng, huyện Phong Doanh nay th^uéc huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^lnh.

Đ^αng Đ^αc C^o nh^on khoa K^u M^o ni^an hi^ou T^u S^oc 32 (1879), lỵm quan Đ^on ch^oc Tri huyện Ti^an L^ong. T^uc ph^Èm :

C^ũn b^ui th^κ- Qu^ũ H^ong Long Đ^αi^on v^u mét s^è c^ou Đ^αi ã c^ũc Đ^on chⁱa trong t^lnh.

HÀ TRỌNG PHẢ

(TK 19)

Qu^a x. Nguyễn L^ong, huyện Ý Y^an nay lỵ th^κn Nguyễn L^ong, x. Y^an T^on, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^lnh.

Đ^αng lỵm con C^o nh^on H^u Tr^ãng Th¹c.

Đ^αng Đ^αc C^o nh^on khoa Gi^ũp Th^on ni^an hi^ou Ki^on Ph^oc 1 (1884), lỵm quan Đ^on ch^oc Hu^Ên Đ^o Kim S^on. T^uc ph^Èm :

- *Kim Sơn bản mạt chí*.

HOÀNG KIM CHUNG

(TK 19)

Sau Đ^αi t^an lỵ H^ong Tr^ãng.

Qu^a x. Ph^o Kh^a, huyện Ý Y^an nay lỵ th^κn Ph^o Kh^a, x. Y^an Th^¼n, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^lnh.

Đ^αng lỵm anh Gi^li nguy^an C^o nh^on H^ong V^un Tu^Ên, cha C^o nh^on H^ong V^un C^Èn.

Ông ④ Cồ nh④n ④n khoa MỄu Th④n ni^an hi④u Tù S̄oc 1 (1848), lụm quan ④n S̄ec h̄c H̄i D--ng. Sau «ng c_o quan v̄o qu^a mẽ tr-êng d¹y h̄c, h̄c tr̄b c̄a nhi④u ng-êi th̄nh ④t nh- Tam nguy^an Hoọng gi_p Tr̄c B̄ch San, Tam nguy^an Hoọng gi_p Nguy④n Khuy④n... Ông n̄ai ti④ng lụ ng-êi v̄n ch--ng ④c h¹nh. T_c ph̄m :

C̄b̄n b̄i th- th̄ ề ④n th̄ Nguy④n th̄ x. Dòng Tr̄y, ph̄n Xu④n Tr-êng (nay th̄c huy④n Xu④n Tr-êng):

Khuy④n d--ng chi th̄ di④c phi th̄c̄n

Tr̄c thu④ lang t④m b̄t c̄e b̄c̄n

Nguy④n th̄ huy ④ao tr̄o t̄e h̄n

X̄ h̄ng giang b¹n ④i④u tr̄c̄m nh④n

T¹m đ̄ch :

Th̄ lōi d^a ch̄ kh«ng thi^ang

Thu④ ④bi ch̄ng ④o_i n̄i ri^ang c̄nh ngh̄o

Vung dao lý đ̄ch h̄n ti^au

D-í i s«ng Nguy④n th̄ hi④u nhi④u l̄ng t̄i.

HOÀNG PHẠM DỊCH

(TK 18)

Qu^a x. T̄o Qu_n, huy④n Giao Thū nay lụ th«n T̄o Qu_n, x. T④n Th̄nh, huy④n Nam Tr̄c, t̄nh Nam S̄nh.

N¹m 48 tūi «ng ④ S̄o tam gi_p ④ng Ti④n s̄i xūt th④n khoa MỄu Th④n ni^an hi④u C̄nh H-ng 9 (1748) ④i L^a Hi④n T«ng, lụm quan ④n ch̄c Gi_m s̄t Nḡ s̄o. T_c ph̄m :

C̄b̄n m̄t s̄e c̄u ④i ề c_c ④n chi a trong t̄nh.

HOÀNG VĂN CẨN

(TK 19)

C̄a s_{ch} ch̄p lụ Hoọng V̄n C̄n, Hoọng C̄n.

Qu^a x. Phó Kh^a, huy④n Ý Y^an nay lụ th«n Phó Kh^a, x. Y^an Th̄nh, huy④n Ý Y^an, t̄nh Nam S̄nh.

Ông lụ con Cồ nh④n Hoọng Kim Chung, ch_u ḡi Cồ nh④n Hoọng V̄n Tūn b̄ng ch̄o rūt.

Ông ④ Á nguy^an Cồ nh④n khoa B̄nh Tý ni^an hi④u Tù S̄oc 29 (1876), lụm quan ④n ch̄c Tri huy④n Y^an Phong. Ông n̄ai ti④ng h̄c gīi v̄m c̄a t̄i v̄n th-. T_c ph̄m :

-*Vân Sơn ký* (vīt v̄o Thi④n ph_i Tr̄c L④m)

HOÀNG VĂN DIỄN

(1872 - 1941)

Tù lụ Ti^au Vi^an.

Qu^a x. Qūc Ph--ng Th-îng nay th̄c x. H̄i Anh, huy④n H̄i H̄u, t̄nh Nam S̄nh.

Ông ④ Nh̄ tr-êng, ề nh̄m d¹y h̄c. Ông tham gia nh̄m T④n V̄n, c̄ng t_c ví i b_o T④n Thanh c̄e v̄o cho phong tr̄o "Y^au n-í c_i qūc", "Khai đ④n tr̄y".

T_c ph̄m :

- *Quân Anh tīu s̄i*.

HOÀNG VĂN TUẤN

(1823 - 1892)

C̄b̄n c̄a t^an lụ Hoọng V̄n Li^am.

Qu^a x. Phó Kh^a, huy④n Ý Y^an nay lụ th«n Phó Kh^a, x. Y^an Th̄nh, huy④n Ý Y^an, t̄nh Nam S̄nh.

đng lụ em Cö nh^on Hoạng Kim Chung, chó Cö nh^on Hoạng Vⁱⁿ CËn.

đng ^oç Gi^{li} nguy^an Cö nh^on khoa B^{ynh} Tý ni^an hi^ou Tù S^{oc} 29 (1876), ^o-ⁱc bæ ch^{oc} Tri ph^ñ Nam Xang (nay lụ Lý Nh^on, Hụ Nam). Nh^{En} ch^{oc} ^o-ⁱc Ýt nguy, «ng bá v^o qu^a, tri^ou ^oxnh nhi^ou l^çn g^{ai} ra lụm quan, «ng ^ou t^o ch^{ei}.

đng lụ mét l^{nh} tô ch^{eng} Ph^p ẽ vi^{ng} Hụ Nam. Ngay t^o khi qu^on Ph^p ^o,nh S^u N^hng (1858), «ng ^o. t^æ ch^{oc} mét ^oei qu^on h^{ac} tr^ß ẽ c^ç huy^on Ý Y^an, Thanh Li^am, B^{xnh} Lôc tham gia ^oo^mn ngh^la dòng c^{ña} Hoạng gi^p Ph¹m Vⁱⁿ Ngh^h v^o Nam ^o,nh gi^Æc. Khi gi^Æc Ph^p ^o,nh B^¼c Kú l^çn th^o nh^{Et} (1873), «ng t^Ëp hⁱp ngh^la qu^on, c^{ing} Ph¹m Vⁱⁿ Ngh^h gi[÷] v[÷]ng hai huy^on Phong Doanh v^u Ý Y^an, ^ou^æi b^{an} Vi^ot gian kh^{ai} Thanh Li^am v^u Ph^ñ Lý. Tri^ou ^oxnh ký h^om -ⁱc ví i Ph^p, ra l^onh tri^ot binh, «ng v^o qu^a d¹y h^{ac}. N^{im} 1882 qu^on Ph^p ^o,nh B^¼c Kú l^çn th^o hai, «ng lⁱi chⁱu mé ngh^la binh, tù nh^{En} lụm Bang bi^on, t^æ ch^{oc} luy^on t^Ëp v^u ch^o huy^on chi^on ^oEu. đng ^o. ^o,nh I^Ëy lⁱi ^o-ⁱc Ph^ñ Lý (1885), ^o,nh óp ^oo^mn thuy^on Ph^p tr^an s[«]ng S^çy (g^çn ^oß Khu^{et}), ch^Æn ^o,nh qu^on bé ẽ B^{xnh} L^{ng} (Ý Y^an), ^oem qu^on ^o,nh ti^op øng ví i Bang bi^on Ph¹m Lý ẽ Y^an Hoạ... Sau khi phong tr^o C^çn V^{ng} tan r^o, «ng b^l gi^Æc Ph^p b^¼t v^u k^ot ^un 10 n^{im} ph^çt v^{ng} ^opy ^oi C[«]n S^o. Ng⁻ei h^{ac} tr^ß c^{ña} «ng lụ C^o T^{ng} c^ã l^çn c^ou ^o-ⁱc vⁱ ch^{ang} t^an quan n^{im} Ph^p kh^{ai} ch^ot ^ou^{ei}, ^o. y^{au} c^çu t^an n^uy v^{En} ^oéng tha cho «ng. đng

^o-ⁱc th^o ra, b^l qu^on th^{oc} ẽ qu^a. đng gi[÷] v[÷]ng kh^y ti^ot cho ^ooⁿ khi m^{Et}.

Hoạng Vⁱⁿ Tu^{En} lụ mét nh^u gi^o n^æi ti^ong, mét l^{nh} tô trong phong tr^o C^çn V^{ng} kh^çng Ph^p, mét t^ç gia y^{au} n⁻i^c. Th^h vⁱⁿ c^{ña} «ng th^o hi^on tinh th^çn y^{au} n⁻i^c, ý ch^y ch^{eng} Ph^p ki^an c⁻eng, tù tin, vui ^oei...

T^ç ph^{Em} :

- **Nam Xương nhàn ký.**

Mét s^e s^{ng} t^ç c^{ña} «ng ^o-ⁱc tuy^on in trong Vⁱⁿ h^{ac} y^{au} n⁻i^c v^u c^ç m¹ng Hụ Nam Ninh nh⁻ :

- V[«] ^oo

- Ng^oc trung b^{Et} th^up

- Kh[«]ng ra lụm quan

- Th^h T^ot n^{im} 70 tu^æi

- H^{ai} ph^çng ^o, c^¼p b^çu r⁻i^u

- C^ou ^oei vi^ong Thi^an Hé Gi^ong

- C^ou ^oei vi^ong Ph¹m Vⁱⁿ Ngh^h

KHIẾU NĂNG TĨNH

(1835 - 1920)

Qu^a x^o. Ch^on M^u, huy^on S¹i An nay lụ th[«]n Tr^uc M^u, x^o. Y^an C⁻eng, huy^on Ý Y^an, t^onh Nam S^hnh.

đng lụ cha c^ç Cö nh^on Khi^ou Tam L[÷], Khi^ou T^o Úng.

đng ^oç Cö nh^on khoa M^{Eu} D^çn 1878, ^oç S^o tam gi^p ^oang Ti^on s^u Xu^{Et} th^on khoa Canh Th^xn ni^an hi^ou Tù S^{oc} 33 (1880). Khoa n^uy «ng ^oç ^oç^u kú thi Héi. đng lụm quan tr^oi c^ç ch^{oc} S^{ec} h^{ac} Nam S^hnh, S^{ec} h^{ac} Hụ Néi, th^{ng} Qu^{ec} t^o gi^m T^ou.

«ng lự mét hác gi¶ uy^an th^om, nhự vⁱn, nhự gi^o nài ti^ong. Khi lựm Ch^hnh kh^ho Tr-êng thi Ngh^o An, «ng^o. ph^ut hi^on tụi nⁱng Phan Béi Ch^ou vự IÊy Phan Béi Ch^ou mét m^xnh mét b¶ng. T^uc phÊm :

- **Cố hương vinh tập.**
- **Cổ thụ cách vinh.**
- **Đại An bản mặt khảo.**
- **Đại An huyện chí.**
- **Hà Nội tỉnh chí.**
- **Hoài lai thi tập.**
- **Quốc đô cổ kim chí.**
- **Tân biên Nam Định tỉnh địa dư chí lược**
Vự nhiều th^on ph¶, th^on tỹch, vⁱn bia ...

LÃ XUÂN OAI

(5/10 MÊu TuÊt 1838 - 23/10 T^on M^o 1891)

Cã s^uch chĐp lự L^u Xu^on Uy, tù lự Thóc Bựo.

Qu^a x^o Th-îng Sẻng, huy^on Phong Doanh nay thục x^o Y^an Ti^on, huy^on Ý Y^an, tnh Nam S^onh.

«ng^oç C^o nh^on khoa Gi^up Tý 1864, «ç Phã b¶ng khoa Ất S^ou ni^an hi^ou T^u S^oc 18 (1865), «-îc sung vựo lựm vi^oc ẻ Tẻp Hi^on vi^on, rãi I^on I-ît gi÷ c^uc ch^oc Tri huy^on Kú Anh, Tri phñ Nho Quan, Án s^ut Ninh B^xnh.

Khi lựm Ch^hnh s^o s^on phBng Ninh B^xnh, «ng cìng Phã b¶ng Ph^hm Sⁱng Gi¶ng tẻ ch^oc khai hoang thựnh Iẻp tẻng Tam Sẻng ẻ Nho Quan. Khi «i qu^on th^o Tuy^an Quang, sung T^un t--ng qu^on v^o, «ng cã c«ng trong vi^oc b¶t hai t-íng ph^h Cẻ Vựng lự Hoựng Sẻng Anh vự Lý D--ng Tụi. Khi Ph^up^o nh

B^hç Kú I^on th^o hai, «ng^o-îc c^o lựm Tu^on phñ L^hng B»ng. Tri^ou «^xnh c^o «ng lựm Ch^hnh s^o «i Trung Quẻc nh-ng vi^oc «i s^o b^h ho^on. Cuẻi nⁱm 1883 «ng li^an l^oc vớ l^o nh binh Hự Néi m-u chẻng Ph^up nh-ng vi^oc kh«ng thựnh. «ng tẻ ch^oc cung cẻp v^o khỷ cho nghỉa qu^on T^h Hi^on, Nguy^on Thi^on ThuÊt, Ph^hm Huy Qu¶ng gặ ph^on duy tr^x phong trựo kh^ung chi^on ẻ vⁱng «^ong b»ng B^hç Bé. Sau «ng tẻ ch^oc cho nghỉa qu^on «-a ng-ẻi l^an L^hng S^on cìng m-u chẻng Ph^up. Tri^ou «^xnh Nguy^on ph¶n béi ra l^onh tri^ot binh, «ng kh«ng thi hựnh vự vẻn duy tr^x chñ tr--ng kh^ung chi^on. Th^ung 2 - 1885 qu^on Ph^up tẻn c«ng, L^hng S^on thÊt thñ, «ng ch^hy sang Trung Quẻc. Nⁱm 1888 «ng v^o Ninh B^xnh mẽ tr-êng d^hy hác vự li^an h^o vớ i c^uc sủ phu y^au n-íç ẻ Ý Y^an. Nⁱm 1889 cuẻc khẻi nghỉa do ng-ẻi hác trB cña «ng lự Ph^hm Trung Th^o l^o nh «^o «^o. nẻ ra ẻ qu^a «ng. Cuẻc khẻi nghỉa b^h thục d^on Ph^up «^un «^u m^u. «ng b^h b¶t vự b^h k^ot «^un 10 nⁱm tⁱ «^u «^u C«n S¶o. Nⁱm 1891, «ng hy sinh. Sau khi mÊt «ng^o-îc truy ph^oc nguy^an hựm.

«ng lự mét chỷ sủ, t^uc gia y^au n-íç. S^ung t^uc cña «ng th^o hi^on lBng c^om thi qu^on x^om l-îc, n^oi u h^oi trong c¶nh n-íç mÊt nhự tan, t^xnh y^au qu^a h--ng tha thi^ot, th^ui «ẻ ung dung l^oc quan tⁱn t-ẻng vựo th^hng l^hi cña d^on tẻc. T^uc phÊm:

- **Côn Đảo thi tập.** (Nhự xb. Lao «ẻng «^o. xuÊt b¶n 2005)

- **Thúc Bào thi văn tập.**

- **Thanh niên chí.**

LÂM HỮU LẬP

(1877 - 1948)

Qu^a x. Sĩ An, huyện Nam Chân nay là thị trấn Sĩ An, x. Nam Thành, huyện Nam Trực, tỉnh Nam Định.

Ông học ở trường Canh Tý 1900, học Pháp luật trường Bính Thành niên hiệu Khải Định 1 (1916), làm quan Huế ở Tr-êng quy hoạch. Tác phẩm :

- *Lịch đại chư gia khảo cổ chí.*
- *Thiên gia thi tuyển Hán tự tập* (300 bài)
- *Thiên gia thi tuyển quốc âm tập* (400 bài)

LÊ BÁ CẨM

(TK 18)

Qu^a x. Tiên Bính, huyện Ý Yên nay thuộc x. Yên Trung, huyện Ý Yên, tỉnh Nam Định.

Ông học ở trường Canh Nhâm Ngọ niên hiệu Cảnh Hưng 23 (1762) ở Lê Hiên Thành.

Không râm hình trình của ông. Tác phẩm :

Còn bài thơ Vô X, Lê còng tô vạ bài thơ khen Tềng Thị Phúc ng-êi x. C, t Sĩ (nay thuộc x. Yên Tiên, huyện Ý Yên) làm quan Trên thỉ Trộn H÷u Sắc c-ìng bực ở. giết chết t^an nuy. Bài thơ ở-ìc chép trong T^on biên Nam Định tỉnh ởpa d- chỉ l-ìc nh- sau :

Bết thô c^om quyền triôn thó t^om

San ởao s, t t^on th^op d- nh^on

N÷ th^on c^on khæ v« n^ong gi^o

Thi^an quyôn b^on gia gi^o nh^o tr^on.

T^om d^och :

Không chịu c^om quyền cả thó t^om

Nghĩ m^on th^on g, i trát sa ch^on

Mét ởao giót h^ot m-êi t^an gi^o

Trông l^oi trêi th-^ong c^onh khèn b^on.

LÊ HIẾN GIẢN

(T^on Tý 1341 - 12/12 Canh Ngä 1390)

T^an tr-ìc làm Lê Hiên Phñ, v^o tr, nh t^an huý vua Trộn mí i ởai th^on Lê Hiên Gi^o.

Qu^a x. Thành Lao, huyện T^oy Chân nay thuộc x. Nam Thanh, huyện Nam Trực, tỉnh Nam Định.

Ông làm anh Tiên sử Lê Hiên T^o.

Ông văn d^ong giải T^o Hiên Th^on, cha làm T^o Hiên Ch-^ong ở^on l^op nghi^op ở T^oy Chân, ở^on ở^oi «ng th^o ởai ra hã Lê.

Ông học ở trường nh. n khoa Gi, p D^on niên hiệu Long Khánh 2 (1374) ở^oi Trộn Du^o T^ong, làm quan ở^on chức Th^o lang. Ông m-u giót Hã Quý Ly kh^oi phúc nh^o Trộn nh-ng vi^oc không th^on, b^o Hã Quý Ly giót h^oi. Ng-êi em sinh ở^oi của «ng làm Tiên sử Lê Hiên T^o c^ong b^o giót mét ng^oy ví i «ng.

Ông n^oi t^ong làm b^oc trung th^on nh^ola sử, c, c tri^ou ở^oi v^o sau ở^ou cả s^oc phong t^ong.

Tác phẩm :

Còn một bài thơ chép trong Sù tích hai v^o Sĩ v-^ong hã Lê th^on Thành Lao do Nguyễn Bính soạn năm 1572. Một bài thơ tr^o l^oi Hã Quý Ly l-u tr^on trong d^on gian v^o mét c^o ở^oi làm tr-ìc l^oc l^om h^on nh- sau :

Thần nhén trō gian thi^{an} ®pa b¹ch ;
Nhét t^om b_o quēc quū th^on tri.
(Tēc kiōm trō gian trēi ®ét biōt ;
Tēm lBng b_o n-íc quū th^on hay).

LÊ KHẮC NHƯỢNG

(1843 - 1913)

Tù lụ Tø Phu, hiōu lụ Vⁱⁿ Nh.

Qu^a lụng Héi Kh^a Ngo¹i, huyōn Giao Thuū nay
thuéc x. H^{li} Nam, huyōn H^{li} H^{eu}, t^{nh} Nam S^{ph}nh.

ơng ®ç Cō nh^on khoa Canh Ngä ni^{an} hiōu Tù S^oc
23 (1870), Lụm quan HuĒn ®¹o Th¹ch ThĒt , sau vō
qu^a d¹y hăc.

T_c phĒm hiōn cBn :

- Ho¹ bụi Muèn ®i tu c^{na} «ng Cō D--ng.
- Mét sè c^ou ®èi.

LÊ QUẢ DỤC

(1833 - 1899)

Tù lụ Tojưn Thanh, hiōu lụ D-ì ng Ch^{nh} Trai.

Qu^a x. Hojưn Nha, huyōn Giao Thuū nay lụ th^on
Hojưn Nha, x. Giao Tiōn, huyōn Giao Thuū, t^{nh}
Nam S^{ph}nh.

ơng ®ç Cō nh^on khoa S^{nh} M. o 1867, nh-ng
kh«ng ra lụm quan, ề nhụ mẽ tr-êng d¹y hăc vự
nu«i m^{nh}. N^{im} 1883 m^{nh} mĒt, «ng mí i nhĒn ch^oc
HuĒn ®¹o Ý Y^{an}, rai Tri huyōn Phong Doanh. N^{im}
1886 «ng ®-íc th^{ing} Tri ph^{nh} Nho Quan. N^{im} 1887
«ng c_o quan vō qu^a mẽ tr-êng d¹y hăc. ơng tōng
t^{ch} cùc tham gia viōc mé ngh^{la} c^{na} Ph¹m Vⁱⁿ Ngh^{ph}

vự c^{na} nhiōu li^{an} hō ví i c_c s^{li} phu y^{au} n-íc kh_c nh-
Vō H=ư Lⁱ i, S^ç Huy Li^{au}, Tr^on Vⁱⁿ Gia...

ơng nài tiōng c^{na} t^ui th- vⁱⁿ. Th- «ng chan ch^oa
lBng y^{au} n-íc, c^{im} thi qu^on x^om l-íc s^ou s³/c.

T_c phĒm :

- *Lê Toàn Thanh thi tập.*

LÊ TRỌNG HÀM

(Nh^om Th^on 1872 - 2/9 T^on Mⁱ i 1931)

C^{na} t^ui liōu chĐp «ng sinh n^{im} Quý DĒu 1873.

Tù lụ Quēc Ninh, hiōu lụ S^{ang} Giang, Nam Á D-
Phu, Nam S^o Th^{ph}, Méng Th¹ch, Nam Trung.

Qu^a x. Héi Kh^a Ngo¹i, huyōn Giao Thuū nay
thuéc x. H^{li} Nam, huyōn H^{li} H^{eu}, t^{nh} Nam S^{ph}nh.

ơng lụ mét nhụ nho y^{au} n-íc, c^on cⁱ s-u t^om t^ui
liōu bi^{an} so¹n s_ch vự s_{ng} t_c th- ca tuy^{an} truyōn
lBng y^{au} n-íc trong nh^on d^on. Kho^{ng} n^{im} 1922
«ng th^{nh} lĒp vự lụm Héi ch^{nh} Nam Viōt ®^{ang} thi^{an}
héi g^{am} nhiōu nhụ nho ề ®pa ph--ng, bi^{an} so¹n bé
Minh ®« s^o h-n 100 quyōn. T_c phĒm:

- *Á châu tôn giáo* (3 quyōn)

- *Bách niên nhân vật kỷ*

- *Bảo Hán châu liên* (10 quyōn).

- *Bùi gia huấn hải chú thích* (gi_o khoa)

- *Cường dư văn chiến* (20 quyōn, t^{am} t^{at} tri th^oc
khoa hăc t^u nhi^{an} vự x. héi)

- *Di quyết văn* (2 quyōn, gi_o khoa, nh-ng b^ui vⁱⁿ
hay)

- *Đại số học đại biên.*

- *Đàm Hoa pháp tự.*

- **Đăng khoa bị khảo.**
- **Đông cầu văn hoá sơ giải.**
- **Hải Nam văn chiến** (20 quyển).
- **Hán tự phong giao** (S-u ṭm Ca dao ṣng ṭc ḅng cḥ Ḥn)
- **Hán văn Nam kỳ khảo.**
- **Hoàn hải kính đài** (3 quyển, ®Pa lý c̣c n-í c)
- **Hội Khê địa bạ.**
- **Kinh học chính tôn.**
- **Lê gia tộc phổ** (2 quyển).
- **Mạc Kính Thao truyện dịch thuật.**
- **Nam học tinh hoa** (10 quyển).
- **Ngũ truyện văn thông** (15 quyển, ṭm hịu 5 nḥp ḅc ḥc Trung Qục).
- **Phạm Chỉ Trai văn tập** (3 quyển, s-u ṭm c̣c ṭc pḥm c̣a Pḥm Tḥ Ḷch).
- **Phân hương chính yếu** (Phong ṭc, ḷ hí c̣a c̣a ḷng Ḥi Kḥ Ngọi)
- **Quảng tiếu lâm thư** (s- ṭm truỵn c-êi ḍn gian Vịt Nam).
- **Quê Hải văn kỳ** (10 quyển, C̣c ṭc pḥm c̣a ṿn cḥ Ḥn c̣a ṿng ®Êt Nam Ṣnh).
- **Quốc sử quy tôn** (50 quyển ḅn tḥo).
- **Quốc văn** (7 quyển, ṭp ḥp ṿn tḥ N«m hay)
- **Thi gia tương độ** (10 quyển)
- **Thổ âm chính biên.**
- **Thủy tử ca.**
- **Ty vô cao sử** (3 quyển)
- **Vạn tự liên châu** (2 quyển, gịo khoa).

LÊ VĂN NGŨ

(Cụi TK19 - ®Çu TK20)

- Ṭn hịu ḷ Cụng Sĩ, ṭn tù ḷ Ứng Họp.
 Qụa x̣ Ṿn Ḷc, huỵn Giao Thụ, ṭnh Nam Ṣnh (nay ḷ tḥ«n Ṿn Ḷc, x̣ Xụn Phong, huỵn Xụn Tr-êng, ṭnh Nam Ṣnh).
 Ch-a ṛa tḥn tḥ, ṣ nghịp c̣a «ng.
 Ṭc pḥm :
- **Chu Dịch cứu nguyên.**
 - **Đại học tích nghĩa.**
 - **Lễ kinh.**
 - **Luận ngữ tiết yếu.**
 - **Phụ tra tiểu thuyết.**
 - **Trung dung thuyết ước.**
 - **Y học toàn yếu.**

LÊ VĂN NHUNG

(1850 - 1916)

- Hịu ḷ Kḥi Ṿn, Nḥ Kḥ.
 Qụa x̣ Tṛ Lò, huỵn Giao Thụ nay tḥc x̣ Xụn Ḅc, huỵn Xụn Tr-êng, ṭnh Nam Ṣnh.
 «ng ®Ç C̣ nḥn khoa Ḅnh Tý 1876. Chụn ḅ ®i thi Ḥi tḥ cha èm ṇng, «ng pḥi ẽ nḥp cḥm ṣc ṛi kḥng ®i thi ṇa, c̣ng kḥng ra ḷm quan.
 Ṭc pḥm :
- **Trà Lũ xã chí.**
- «ng c̣a nhịu tḥ ṿn nh-ng kḥng cḥp tḥnh ṭp ṇn tḥt ḷc ṿm ṭn ṃt trong ḍn gian.

LÊ XUÂN THÀNH

(1818 - 11/2/ Quý M. o 1903)

Qu^a x. Sảng C^{ai}, huyện Nam Ch^{on} nay lỵ th^{«n} Sảng C^{ai}, x. Nam Giang, huyện Nam Tr^{uc}, t^{inh} Nam S^{inh}.

«ng ®ç Cö nh^{on} khoa Ất M. o Tù S^{oc} 5 (1855), ®-îc bæ ch^{oc} Nhi^{Op} bi^{On} ph^ñ Th-êng Týn, chuy^{On} bæ Th^{«ng} ph^{«n} ty Bè ch^{inh} Hụ Néi, th^{ing} Tri huyện Nghi^{au} Phong (Qu^{ing} Ninh), Tri ph^ñ Anh S-ⁿ (Ngh^o An). Khi ®-îc th^{ing} Án s^{«t} H^{qi} D--ng, «ng m-îc cí ®au m^{ít} xin v^o qu^a. N^{im} 1882 ®-îc mèi ra lỵm T^{ang} ®èc Hụ Ninh nh-ng «ng v^{En} kh^{«ng} nh^{En}.

«ng n^{ai} ti^{ong} c^{ai} tại th- vⁱⁿ, 7 tu^{ai} ®. bi^{ot} lỵm th-, ®-îc ng-êi ®--ng th^{ei} li^{ot} v^o "Nam Ch^{on} t^o hæ" (Th^{unh}, T--ng, Ph--ng, Quy^{on}). T^{«c} ph^{Em} :

- *Lão kiều, Quan kiều ký.*
- *Văn chỉ bi ký* (dùng n^{im} Th^{«nh} Th^{«i} 2)
- *Xướng ca mục lục*

LƯƠNG THẾ VINH

(1441 - 1496)

Tù lỵ C^{inh} Ngh^h, hi^{ou} lỵ Th^{up} Hi^{an}, d^{on} gian quen g^{ai} lỵ Tr^{ing} L-êng.

Qu^a x. Cao H--ng, huyện Thi^{an} Bⁱⁿ nay lỵ th^{«n} Cao Ph--ng, x. Li^{an} B^{lo}, huyện Vô Bⁱⁿ, t^{inh} Nam S^{inh}.

«ng ®ç Gi^{qi} nguy^{an} H--ng c^{eng} khoa Nh^{om} Ng^a 1462, ®ç S^o nh^{Et} gi^{«p} Ti^{on} s^u c^{Ep} ®ö S^o nh^{Et} danh (Tr^{ing} nguy^{an}) khoa Quý Miⁱ ni^{an} hi^{ou} Quang Thu^{En} 4 (1463) ®êi L^a Th^{«nh} T^{«ng}.

Thu^e nh^a «ng n^{ai} ti^{ong} lỵ th^{«n} ®ang. Sau khi ®ç Tr^{ing} nguy^{an} «ng ®-îc bæ Hụm I^{om} vi^{On} Tr^{uc} h^{ac} s^u, quy^{on} C^{Ep} s^u trung C^{«ng} khoa. Sau «ng lⁱ ki^{am} Sảng b^y th- gi^{«m}, ®-îc th^{ing} Hụm I^{om} vi^{On} Th^{«p} gi^{ing}, ki^{am} T- hu^{En} Si^{ng} Vⁱⁿ qu^{«n} v^u Tó L^{om} c^{oc}. N^{im} 1484 «ng tham gia so¹ⁿ th^{lo} Vⁱⁿ bia Ti^{on} s^u, ®-îc th^{ing} Hụm I^{om} vi^{On} Th^{«p} gi^{ing} Ch-êng vi^{On} s^u, Nh^{ep} th^{«p} Kinh di^{an}, tri Si^{ng} Vⁱⁿ qu^{«n} v^u Tó L^{om} c^{oc}, Hé bé T^q th^{«p} lang, t-í c H--ng L^{inh} h^{cu}. N^{im} 1493 «ng lỵm S^{ec} quy^{on} kh^{lo} quan thi S^{«nh} khoa Quý S^{ou}. N^{im} 1495 «ng ®i T^{oy} ch^{inh} ví i vua L^a Th^{«nh} T^{«ng}. «ng t^{ong} lỵ S^{«i} phu Tao S^{un} héi, c^{ai} nhi^{om} v^o bi^{an} t^{Ep} v^u s^oa ch^{÷a} th- c^{ña} c^{«c} héi vi^{an}.

Sau khi m^{Et}, «ng ®-îc phong lỵm Ph^{oc} th^{«n}.

«ng lỵ nh^u ch^{inh} tr^{«p}, nh^u to^{«n} h^{ac}, nh^u vⁱⁿ. «ng c^{ong} r^{Et} gi^{ai} ®m nh^{1c} v^u ngh^o thu^{Et} s^{on} kh^{Eu} ch^{lo}. Khi lỵm quan, ph^{um} c^{«c} th- t^o bang giao ví i Trung Qu^{ec} ®ou do «ng so¹ⁿ th^{lo}, ti^{ong} t^{im} l^{ong} l^{ey} c^q Trung nguy^{an}. Sinh th^{ei} «ng kh^{«ng} s^{«ch} n^uo lỵ kh^{«ng} ®ac. Cu^{ei} ®êi «ng ®i s^{ou} nghi^{an} c^{ou} ®^{1o} Ph^{Et}, ®^{1o} L. o. «ng lỵ nh^u gi^{«o} ®u^o t^{1o} ®-îc nhi^{ou} nh^{on} tại cho ®Et n-í c nh- B^{ing} nh- n L--ng S^{«c} B^{«ng}, Th^{«m} hoa Tr^{«n} B^{ych} Ho^{unh}, Ti^{on} s^u Nguy^{on} T^{Et} S¹ⁱ... Nh^u b^{«c} h^{ac} L^a Quý S^{«n} ®. ®^{«nh} gi[«] «ng lỵ ng-êi " tại hoa danh v^{ang} v-î t b^{Ec} ". T^{«c} ph^{Em} :

- *Bang giao thừa mệnh* (®. m^{Et}).
- *Bài tựa sách Nam tông tự pháp đồ.*
- *Bài tựa sách Thiên môn giáo khoa.*
- *Bình Nam chỉ chương.*

- *Toán pháp đại thành.*
- *Đô đốc Đình Trọng An mộ bi ký.*
- *Gia Thục công chúa chi mộ ký* (ở x. Song An, Vô Th-, Th₃i Bxnh)
- *Hý phường phả lục.*
- *Nhận thánh Hoàng Thái hậu văn.*
- *Phật kinh thập giới.*
- *Thọ An cung kính phi Nguyễn thị thân đạo bi* (ở L- Kh₃nh, Thả Xu^on, Thanh Ho₃)
- *Văn bia chùa Diên Hựu.*
- Nhiều th- chĐp trong Thi^an Nam d- h¹ tĒp, Tọap Viôt thi lóc.

LUU THIÊN KẾ

(TK 19)

Qu^a x. S₃m C₃t, huyện Nam Ch^on nay l₃ th^on H--ng C₃t, x. C₃t Th₃nh, huyện Tr₃c Ninh, t₃nh Nam S₃nh.

Đng Ặ C^o nh^on khoa T^on ĐĒu ni^an hi^ou T₃ S₃c 14 (1861), l₃m quan Ặn ch^oc Th--ng bi^on huyện M₃ S₃c.

T₃c phĒm :

- *Hương Sơn thập cảnh vịnh.*

MAI CÔNG HOÁN

(1872 - 1900)

Hi^ou l₃ Nghi^au Th₃n.

Qu^a x. L¹c Nam, huyện Giao Thu₃ nay th^oc x. Xu^on Ninh, huyện Xu^on Tr-êng, t₃nh Nam S₃nh.

Đng Ặ C^o nh^on khoa Gi₃p Ng^a ni^an hi^ou Th₃nh Th₃i 6 (1894) nh-ng kh^ong ra l₃m quan. Đng l^an th₃nh ph^o Nam S₃nh d¹y h^oc ki^om s^ong v₃ lĒy b₃ Tr₃n Th₃ Khi^ot l₃ em ru^ot nh₃ th- Tr₃n T₃ X--ng. T₃nh «ng kho₃ng Ặt, ch₃n gh^ot th^oi cu^oc. Đng cũ nhi^ou li^an h^o ví i nh-ng ng-êi l- nh Ặo phong tr₃o v₃n th^on y^au n-í c Ē huy^on H₃i Ēu.

T₃c phĒm :

- *Nghiêu Thần thi tập.*

NGÔ BẬT LƯỢNG

(TK 16)

Qu^a x. B₃i D--ng, huyện T^oy Ch^on nay l₃ th^on B₃i D--ng, x. Nam D--ng, huyện Nam Tr₃c, t₃nh Nam S₃nh.

Đng Ặ H^oi nguy^an S₃ tam gi₃p Ặng Ti^on s₃ xu^ot th^on khoa Canh Tu^ot ni^an hi^ou C₃nh L₃ch 3 (1550) Ặi M¹c Ph^oc Nguy^an, l₃m quan Ặn ch^oc T₃ th₃ lang. Đng mĒt tr^an Ặ-êng Ặi s₃ nh₃ Minh.

T₃c phĒm :

- *Thanh Quang tự bi ký* (ch^oa Thanh Quang Ē x. Tr₃c Ph--ng, Tr₃c Ninh, Nam S₃nh).

B₃i th- l-u truy^on trong d^on gian t--ng truy^on «ng l₃m tr-í c khi mĒt nh- sau:

Ph^ong s₃ nan t₃ c₃m Ặo nan

Ng-í c t₃ x^om nhi^ou bĒt n^ong an

Th^o th^on v^o v^ong hải h--ng nhĒt

Dao b₃i th--ng kh^ong m¹o d¹ h₃n.

T¹m d₃ch :

Kh^on t₃ Ặi s₃ tr-í c ngai r^ong

Sét rđt giê ②y ch÷a ch¼ng xong
Hốt c ½ch vô quª ②mnh ng· xuềng
L ½y trêi cao týt gi÷a ②am ②ng.

NGÔ ĐÌNH THÁI

(TK 19)

Tªn tr-íc lụ Ng« Thõ Mü, hiõu lụ H ½o Phu, Tìng
Hiªn, D--ng Nh ½c. Tù lụ B ½o Quang

Quª x· B ½i D--ng, huyõn Nam Ch ½n nay lụ th«n
B ½i D--ng, x· Nam D--ng, huyõn Nam Trùc, t½nh
Nam S ½nh.

½ng lụ anh Tiõn sĩ Ng« Thõ Vinh.

½ng ②ç Gi ½i nguyªn Cõ nh ½n khoa Kù M· o niªn
hiõu Gia Long 18 (1819), lụm quan ②õn chøc Tri
phñ Th-êng Týn. Sau b½ c ½ch chøc, «ng ②i d ½y hác ẽ
B ½c Ninh. T ½c phÈm :

- *Kiều Đại vương thượng đẳng thần ký lục* (sõ ½n
chung ví i Ng« Thõ Vinh).

- *Nam hành thi ký.*

- *Nam phong giải trào* (Biªn tếp chung)

- *Nam phong nữ ngạn thi.*

- *Dương Nhạc Tùng Hiên Ngô tử văn tập.*

- *Tùng Hiên Bảo Quang Ngô tử văn tập.*

- *Tùng Hiên tập.*

- *Tùng Hiên trường văn sách.*

- *Xướng khúc tập thi phụ xướng khúc tập biên.*

NGÔ HÀNH GIẢNG

(TK 19)

Quª x· Lết Sĩõn, huyõn Ý Yªn nay lụ th«n B ½nh
Sĩõn, x· Yªn Lĩ i, huyõn Ý Yªn, t½nh Nam S ½nh.

½ng ②ç Cõ nh ½n khoa Kù M· o niªn hiõu Tù S ½c
32 (1879), lụm quan ②õn chøc HuÈn ②½o V ½n Giang.

T ½c phÈm :

- *Hương Sơn linh tích.*

NGÔ KHẮC CẢN

(TK 18)

Quª x· Lết Sĩõn, huyõn Ý Yªn nay lụ th«n B ½nh
Sĩõn, x· Yªn Lĩ i, huyõn Ý Yªn, t½nh Nam S ½nh.

½ng ②ç H--ng cèng khoa Nh ½m Ngã niªn hiõu
C ½nh H-ng 23 (1762) ②êi Lª Hiõn T«ng, lụm quan
②õn chøc HuÈn ②½o.

T ½c phÈm :

Cßn bùi th- ②ò bøc hojnh phi vua C ½nh H-ng t½ng
Hojng Th½ Cóc ẽ x· Khang Cĩ, huyõn Nam Ch ½n
nh- sau :

NhÈt niõm t½ng phu bÈt c ½m vi

Hĩ ng t ½m v½ quý d÷ nam nhi

V· ng lai ②· n úy s-n khª hiõm

B ½c quèc hụ nh ½n h÷u thõ kú.

T ½m d½ch :

Theo chảng sau tr-íc mét niõm

L½ng hĩ ng kh«ng thñn sù hiõm n÷ nhi

Nói rõng bao ②é hiõm nguy

Con trai B ½c quèc so th÷ còng thua.

NGÔ LẬP CHI

(1888 - 1967)

T^an tr-íc lụ Ng« Trãng H-ng, hiõu lụ B₂i S_xnh, biõt hiõu lụ Hé Hoa Chñ Nh^on.

Qu^a x· B₂i D--ng, huyõn Nam Ch^on nay lụ th«n B₂i D--ng, x· Nam D--ng, huyõn Nam Trùc, tñnh Nam S_bnh.

«ng lụ con Cõ nh^on Ng« Huy Tr_xnh, ch₂u Tiõn sũ Ng« Thõ Vinh.

«ng ®ç Cõ nh^on khoa Kù DỄu ni^an hiõu Duy T^on 3 (1909), vọ hãc Tr-êng HỄu bæ, sang gi₂o ban lụm HuỄn ®¹o An L·o (Kiõn An), rãi lụm Trĩ t₂ huyõn Vò Ti^an (Th₂i B_xnh) vọ vò h-u.

Sau c₂ch m¹ng th₂ng T₂m 1945 «ng lụm Chñ tñch Uũ ban nh^on d^on huyõn Nam Trùc (1946 - 1947). Khi Ph₂p ®₂nh Th₂i B_xnh, «ng b₂ dân vọ khu t¹m chiõm. «ng l^an Hụ Néi lụm nghò thuèc vọ d¹y H₂n v¹n t¹i ®õn Ngãc S-n trong V¹n ho₂ hiõp héi. N¹m 1953 «ng d¹y H₂n v¹n ẽ Tr-êng ®¹i hãc V¹n khoa vọ S- ph¹m Hụ Néi. N¹m 1954 «ng lụm phi^an đ₂ch c₂c tụi liõu ch÷ H₂n ẽ Tr-êng ®¹i hãc Tæng hĩp Hụ Néi. N¹m 1961 «ng vò h-u.

T₂c phỄm :

A - H₂n N«m :

- **Hô Hoa Chủ Nhân thi tập**

B - Quèc ng÷ :

- Hĩp tuyền th₂ v¹n Viõt Nam (Bi^an so¹n chung T.1-.2)

- Truyõn kù t^on ph₂ / Đ₂ch chung.- H.: Gi₂o dõc, 1962.

NGÔ QUÝ DUẬT

(5/9 Kù T₂ 1389 - 8/1 Canh D₂çn 1470)

Qu^a cha ẽ B₂ç Hụ.

Qu^a m¹ x· Vò Nhuõ, huyõn S¹i Loan nay thuèc x· Y^an Sảng, huyõn Ý Y^an, tñnh Nam S_bnh.

«ng lụ con Ng« Miõn lụm quan nhụ Hã.

Tõ nhã «ng sèng ẽ qu^a m¹, ®-íc S¹t Viõn t-í ng qu^on vọ L¹c S¹o ti^an sinh d¹y d₂. N¹m 1409 «ng ®-a 28 thanh ni^an ®₂a ph--ng vọ Nghõ An theo Tr₂çn Quý Kho₂ng, ®-íc giao chòc Tham t₂n nhưng sù, cì ng S₂ng Dung gi÷ th₂nh Ho₂ Ch^ou. Do câ nhiõu c«ng lao trong chiõn trỄn, «ng ®-íc th¹ng lụm Chu s- ®¹i t-í ng phò tr₂ch thuũ qu^on vọ ®-íc mang hã Tr₂çn. N¹m 1410 «ng ch₂ huy ®₂nh th₂ng trỄn Bõn La ẽ ch^ou H¹ Hãng, ®èt ch₂y ®éi l^ou thuyõn c₂na giỄc Minh ẽ B_xnh Than. N¹m 1411 Tr₂çn Quý Kho₂ng b₂ giỄc b₂t, «ng vò qu^a tã chòc d^on khai hoang lỄp ra lụng Y^an Tr₂. «ng s₂ng ch₂ nhiõu b₂i thuèc Nam ch÷a bõnh cho d^on. N¹m 1469 «ng ®-íc vua L^a Th₂nh T«ng s₂ç phong lụ Ch--ng Sòc S¹i v--ng. Hiõn nay ®õn T-í ng Lo₂t ẽ x· Y^an Tr₂, huyõn Ý Y^an thê «ng ®. ®-íc nhụ n-íc xõp h¹ng.

T₂c phỄm :

C₂n b₂i th₂ ho¹ b₂i C₂l₂m hoi c₂na S₂ng Dung ch₂p trong T^on bi^an Nam S_bnh tñnh ®₂a d- ch₂ l-íc.

NGÔ THẾ VINH

(1803 - 1856)

Tù lụ Trãng Phu, Trãng Nh-îng, Trãng Dùc, hiõu lụ D--ng S_xnh, Khóc Giang, Tróc S-êng.

Qu^a x· B₃i D--ng, huy⁰n Nam Ch^on nay lụ th^on B₃i D--ng, x· Nam D--ng, huy⁰n Nam Trùc, t⁰nh Nam S^onh.

«ng lụ em C^o nh^on Ng^o S^onh Th₃i, «ng n^oi C^o nh^on Ng^o Huy Tr^onh.

«ng ①ç C^o nh^on khoa M^oEu Tý 1828, ①ç S^o tam gi₃p ①àng Ti^on sĩ xu^ot th^on khoa K^o S^ou ni^an hi^ou Minh M^onh 10 (1829), ①-îc bæ ch^oc H^om l^om vi^on Bi^an tu, l^onh Tri ph^on S^onh Vi^on. Sau «ng chuy^on lụm Vi^an ngo^oi lang bé L^oi, r^oi ①-îc th^ong L^o bé Lang trung. Do ph^om l^oi trong khi ch^om thi, «ng b^o c₃ch ch^oc v^om b^ot-í c c^o h^oc v^o Ti^on sĩ. «ng v^o qu^a m^oe tr-êng d^oy h^oc, h^oc tr^o theo h^oc ①«ng tí i h^ong ngh^on, c^oa nhi^ou ng-êi th^onh ①t nh- B^ong nh^on Ph^om Thanh, Th₃m hoa Ng^op Kh^oc S^ong...

Khi c^on lụm quan, «ng nhi^ou l^on ①ò ngh^o tri^ou ①x^onh s^oa ①æi c₃ch h^oc c₃ch thi nh-ng kh^ong ①-îc ch^onh nh^on. «ng bi^an so^on tí i 72 bé s₃ch, ph^on nhi^ou lụ s₃ch gi₃o khoa đ^ong trong c₃c tr-êng d^oy ch÷ H₃n. S₃ng t₃c c^oa «ng g^om nhi^ou th^o lo^oi : th^o, ph^o, tr-íng, ①èi, li^an, t^ou, bi^ou, sí, t^ong, t^o, b^ot, bi, minh...

Bi^ot «ng lụ ng-êi c^oa t^oi v^on th^o, lụ nh^om gi₃o n^oi ti^ong ①. ①m^o t^o ①-îc nhi^ou nh^on t^oi cho ①Et n-í c, vua T^o S^oc ①. kh^oi ph^oc danh hi^ou Ti^on sĩ cho «ng.

T₃c ph^om :

- *Bài tựa và phê bình sách Úc Trai di tập.*
- *Bái Dương Ngô Thế Vinh kinh hồi tiến hành thi tập.*
- *Bái Dương Ngô tiên sinh trường thi tập.*

- *Bái Dương phú lược.*
- *Bái Dương thi tập.*
- *Bái Dương thư tập.*
- *Bái Dương Tiến sĩ Ngô tiên sinh thi tập.*
- *Dương Đình phú tuyển.*
- *Dương Đình thi phú văn tập.*
- *Hoàng các di văn.*
- *Khái đồng thuyết ước nhuận sắc.*
- *Khảo xích đặc bộ pháp.*
- *Khúc Giang Ngô Dương Đình văn tập.*
- *Luận thức đại lược.*
- *Nam Chân vịnh.*
- *Ngô Dương Đình văn tập.*
- *Nguyễn triều tấu biểu.*
- *Nhị Đào công từ bi.*
- *Nữ huấn tân thư.*
- *Tống sử lược.*
- *Trúc Đường chu dịch tùy bút.*
- *Trúc Đường khoá sách.*
- *Trúc Đường phú tập.*
- *Trúc Đường phú tuyển.*
- *Trúc Đường thi văn tập.*
- *Trúc Đường thi văn tập tùy bút.*
- *Trúc Đường thi văn thảo.*
- *Trúc Đường tùy bút.*
- + Tham gia bi^an so^on c₃c s₃ch :
- *Chuẩn định Hương Hội thí pháp.*
- *Thượng dụ huấn điều.*
- + B^onh s₃ch :
- *Tốn Phủ thi tập.*

- + Duyöt c₃c s₃ch :
- *Hoàng Việt sách tuyển.*
- *Kiểu đại vương thượng đẳng thân ký lục.*
- *Long kiều linh ứng thánh chiêu Kiểu đại vương thượng đẳng thân ký lục.*
- + Cã th-, v' n trong c₃c s₃ch :
- *Bách quan tạ biểu.*
- *Bái Dương Ngô tiên sinh thi tập.*
- *Bùi gia Bắc sứ hạ văn thi tập.*
- *Ca trừ thể cách.*
- *Cao Bằng ký lược.*
- *Chu tiên sinh hành trạng thảo.*
- *Chư đề mặc.*
- *Danh biên tập lục.*
- *Dương Đình phú lược.*
- *Dương Đình phú phủ.*
- *Dương Đình tang sự thi trướng đối liên tập.*
- *Dương Đình thi trướng tập.*
- *Dương mộng tập.*
- *Đại Nam bi ký thi trướng bảo tập.*
- *Đối liên sao tập.*
- *Giai văn tập ký / In chung với Phan Sinh Ph'ng...*
- *Hoàng triều văn tập.*
- *Hoàng Việt Thái phó Lưu quân mộ chí.*
- *Nam hành tập.*
- *Sơn đường khánh thị tập.*
- *Tập mỹ thi văn.*
- *Thần dân biểu lục phụ Bùi gia bắc sứ hạ văn thi tập.*

- *Thi phú tập sao.*
- *Thụy Sơn thi tập.*
- *Tiên đan tùy bút chư giathi tập hợp đính.*
- *Trúc Đường tiên sinh thi tập phụ tập liên trướng.*
- *Trúc Đường trường văn sách.*
- *Trướng đối cập ứng chế văn.*
- *Trướng đối tập lục.*
- *Tùng trúc liên mai tứ hữu.*
- *Ức Trai di tập.*
- *Yên hành khúc.*

NGÔ TIÊM

(1749 - 1818)

Qu^a x· C₃t S₃ng, huyện Vãng Doanh nay lỵ th«n C₃t S₃ng, x· Y^an Tiôn, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S₃nh.

«ng ®ç S₃ tam gi₃p ®àng Tiôn sử xuýt th^on th^onh khoa Kù Hⁱ ni^an hi^ou C₃nh H-ng 40 (1779) ®êi L^a Hi^on T«ng, lỵm quan ®õn ch^oc S₃ng c₃ Hi^ou th-, S₃c ®àng ki^am S₃c tr^on L¹ng S-n, b^o c₃ch ch^oc. Sau «ng ®-îc ph^oc ch^oc Th₃i Ho^o ®i^on h^oc sử, t-í c M^u Ph₃i h^oc. S₃õn ®êi L^a M^on S₃ ni^an hi^ou Chi^au Th^ong «ng lỵm T^ang qu₃nh thi^an h¹ c₃n v--ng binh m· h^ou gi₃ ch^onh man ®¹i t-íng qu^on. Sau «ng v^o qu^a d¹y h^oc, h^oc tr^o cã nhi^ou ng-êi th^onh ®¹t. S₃c_u ®êi Gia Long «ng ®-îc tri^ou ra lỵm S₃c h^oc S-n T^oy, t-í c Ngh^ola Ph₃i h^oc. Khi tu^ai cao, «ng c₃o v^o qu^a v^o m^ot, th^a 70 tu^ai.

T₃c ph^om :

- *Tư vấn hội bi* (ở x. Yên Sảng, Ý Yên, Nam Sơn)

- Bút thư Viếng Hoàng Vĩnh Tròn chép trong Tờn biếu Nam Sơn tỉnh ở ba d- chữ l-íc vự mét sè còu ở ề ề c, c ở ờn chỉ a trong tỉnh.

NGUYỄN ÂU CHUYỀN

(1860 - 1895)

Khi ở thi H-ng «ng khai t'ng tuại n'ân nhiều tại liêu chép «ng sinh n'âm Sinh Tở 1857.

Qua x. Huyện Thiển, huyện Giao Thuỷ nay lỵ th«n Huyện Thiển, x. Xuân Hải, huyện Xuân Tr-êng, tỉnh Nam Sơn.

«ng ở Giỏi nguyễn Cở nh«n khoa Kù M. o 1879, ở Phã b'ng «n khoa Gi, p Th«n ni'ân hi'âu Ki'ôn Phóc 1 (1884).

Sau khi ở Cở nh«n, «ng ở-íc bæ ch'c Gi, o th'.

N'âm 1884 «ng ở Phã b'ng, ở-íc th'ng Tri huyện rải Tri phñ. N'âm 1890 «ng lỵm Án s, t B¼c Ninh, n'âm 1892 th'ng Bè ch, nh B¼c Ninh. «ng m'ết t'ì lỵ sè n'âm 1895, th' 36 tuại.

«ng cã c«ng ch'ím lo vi'c thu' l'ì gi'óp cho m'ì a m'ụng b'í thu ề lỵm Hoàng Qu, n (nay th'éc x. Xuân Thu, huyện Xuân Tr-êng), ở-íc d'ón lỵm th' lỵm Th'nh h'ụng. D'ón gian cã c'òu "Th'çn Chuy'ân, th, nh Nguyễn, Tr'ng nguyễn Thu" ca ng'ì i ba ng-ềi h'c gi'ái ề Huyện Thiển lỵ Phã b'ng Nguyễn C'ư Chuy'ân, Cở nh«n S'ng V'ñ Nguyễn, T'ó tại Nguyễn H=ư Thu.

T, c ph'Em :

- *Bắc Ninh chí.*

- *Hoàng hôn chí.*

NGUYỄN BẠT TUY

(1865 - ?)

Qua x. H' Mi'au, huyện Giao Thuỷ nay th'éc x. Xuân Th'nh, huyện Xuân Tr-êng, tỉnh Nam Sơn.

N'âm 33 tuại «ng ở Cở nh«n khoa Sinh Đ'ều ni'ân hi'âu Th'nh Th, i 9 (1897).

Kh«ng r'ả h'nh tr'ng c'ã «ng.

T, c ph'Em :

C'ón c'òu ở ề m'ng d'ón lỵm Huyện Thiển nh«n khoa Kù S'ou ni'ân hi'âu Th'nh Th, i 1 (1889) lỵm cã hai ng-ềi ở S' tam gi, p ở'ng Ti'ôn s'ì xu'ết th'ón lỵ Nguyễn Ng'ác Li'ân vự S'ng H=ư D--ng nh- sau :

Kù S'ou vi ng« huyện th'nh khoa H' Ép t'ng chi'âm v'ón ng'ò s¼c;

Huyện Thiển n. i Nam bang v'ñ hi'ôn hoa c'ì kho, ng ki'ôn m. ở song.

(Khoa Kù S'ou huyện ta th'nh ở't, Ép H' t'ng xem m'òy ng'ò s¼c;

S'ết Huyện Thiển n-íc Nam v'ñ hi'ôn, ở-êng hoa r'ng r. i hai ng'ua song song)

NGUYỄN CHI CĂN

(TK 19)

Qua x. Huyện Thiển, huyện Giao Thuỷ nay lỵ th«n Huyện Thiển, x. Xuân Hải, huyện Xuân Tr-êng, tỉnh Nam Sơn.

Ông vốn theo nghiệp học hành nh-ng v^x [®]êi sèng khã khⁱⁿ n^{an} ph^{iji} l^{um} ngh^o c^{at} may qu^{çn} ^o [®]0 ki^{om} sèng.

Ông nài ti^{ong} l^{um} ng-^{ei} ham m^a vⁱⁿ tù, trong nh^u th-^{eng} treo nhi^{ou} c^{ou} [®]èi v^u th-.

T^u c ph^{em} :

C^{bn} mét sè b^{ui} th- v^u c^{ou} [®]èi l-u truy^{on} trong d^{on} gian v^u tr^{ich} in trong Nam S^{phn} t^{inh} [®]pa d- ch^y môc lôc của Nguyễn Ôn Ngãc nh- :

- V^{phn} cⁱ cung.
- V^{phn} b^{ui} th- Phong th^{umh} ki^{om} kh^y.
- V^{phn} b^{ui} th- Di^{on} ti^{on} h-u h^{ij}o [®]i^{on} [®]pa.
- N^{im} mⁱ i ch^{oc} t^{ot} ng-^{ei} thⁱ nhu^{em} t^{an} l^{um} C^çu.

NGUYỄN DANH NHỎ (1638 - 1699)

Hi^{ou} l^{um} S^{çn} Hi^{an}.

Qu^a g^{ec} x- Ngh^{ia} Phó, huy^{on} C^{em} Gi^{ung} nay l^{um} th^{çn} Ngh^{ia} Phó, x- C^{em} Vô, huy^{on} C^{em} B^{xnh}, t^{inh} H^{ij}i D-^{ng}.

Tró quⁿ x- C^æ N^{çng}, huy^{on} Nam Ch^{on} nay th^{uc} x- B^{xnh} Minh, huy^{on} Nam Tr^{uc}, t^{inh} Nam S^{phn}.

N^{im} 33 tu^{æi} «ng [®]ç S^o tam gi^p [®]ang Ti^{on} sⁱ xu^{et} th^{on} khoa Canh Tu^{et} ni^{an} hi^{ou} C^{çnh} Tr^p 8 (1670) [®]êi L^a Huy^{on} T^{çng}, l^{um} quan [®]on ch^{oc} B^{ai} t^{ong} H-^u th^p lang, t-^{ic} Nam. Ông t^{ong} [®]i s^o nh^u Thanh. Sau khi m^{et}, «ng [®]-^{ic} t^{eng} ch^{oc} C^{çng} bé T^ç th^p lang, t-^{ic} Tô.

T^u c ph^{em} :

- *Nghĩa phê tao đình bi ký* (Bia [®]xnh S^{çng} C^ç è qu^{en} S^{eng} Sa, H^u Néi).

- *Thừa tự bi* (Bia [®]on Ng^ç t-^{ic} ng c^{çng} x- S^{çng} An, Y^{an} Phong, B^{çc} Ninh).

- 12 b^{ui} th- ch[÷] H^u n ch^{op} trong To^{um} Vi^{ot} thi lôc... v^u mét c^{ou} [®]èi è [®]on thê hã Nguy^{on} tⁱ th^p tr^{en} C^æ L^o (huy^{on} Tr^{uc} Ninh).

NGUYỄN DUY HÀN

(B^{ynh} Th^{xn} 1856 - 12/4 Qu^y S^{ou} 1913)

Qu^a x- H^{umh} Thi^{on}, huy^{on} Giao Thu^u nay l^{um} th^{çn} H^{umh} Thi^{on}, x- Xu^{on} H^{ang}, huy^{on} Xu^{on} Tr-^{eng}, t^{inh} Nam S^{phn}.

Ông l^{um} con C^o nh^{on} Nguy^{on} Ngãc Qu^{inh}, em C^o nh^{on} Nguy^{on} Duy Ti^{an}, anh C^o nh^{on} Nguy^{on} Duy Ninh.

Ông [®]ç C^o nh^{on} ^{on} khoa B^{ynh} Tu^{et} ni^{an} hi^{ou} S^{ang} Kh^{nh} 1 (1886), [®]-^{ic} b^æ ch^{oc} Hu^{en} [®]o, r^{ai} Tri huy^{on} Ch^{on} S^{phn}. N^{im} 1902 «ng l^{um} Tri ph^{nh} Thⁱ B^{xnh}. N^{im} 1903 «ng [®]-^{ic} th^{ing} Án s^t Thⁱ B^{xnh}, n^{im} 1906 lⁱ [®]-^{ic} th^{ing} Tu^{çn} Ph^{nh} Thⁱ B^{xnh}.

Do céng t^u c víi th^{uc} d^{on} Ph^p, [®]µn ^u p nh[÷]ng ng-^{ei} y^{au} n-^{ic} è Thⁱ B^{xnh}, «ng b^p ^u s^t b^{ng} t^{ic} [®]on. T^u c ph^{em} :

- *Thái Bình địa dư chí*.

NGUYỄN ĐỊCH (TK 15)

Qu^a x- Vô S^{ui}, huy^{on} Sⁱ An nay l^{um} th^{çn} VB, x- Y^{an} Léc, huy^{on} Ý Y^{an}, t^{inh} Nam S^{phn}.

«ng ①ç SỞ tam gi, p ①àng Tiôn sử xuÊt th①n khoa
Nh①m TuÊt ni^an hi①u Sⁱi B^lo 3 (1442) ①êi L^a Thⁱi
T«ng, lụm quan ①ôn ch①c T^l th^l lang. T^c phÈm :

- *Nhàn du kiến văn ký.*

- Bui V. n bⁱi L¹c Ti^an tở chĐp trong T①n bi^an
Nam S^lnh t^lnh ①pa d- chý l-îc.

NGUYỄN ĐỨC HUY

(? - 1883)

D①n gian quen gài lụm cô ①ả Thⁱi La.

Qu^a x. Thⁱi La, huyện Vô B^ln nay thuộc x. Céng
Họp, huyện Vô B^ln, t^lnh Nam S^lnh.

Khi Ph^p x^m l-îc n-îc ta, «ng t^lch cùc tham gia
phong trạo CÇn V--ng ề ①pa ph--ng. Nⁱm 1882
qu①n Ph^p ①nh B³c Kú lÇn thø hai, «ng cìng c^c
vⁱn th①n Nam S^lnh tæ ch①c kh^lng chi①n d-îi sù ch^l
huy c^a Tiôn sử Vô H÷u Lⁱi. Cuéc khèi ngh^la thÊt
b¹i, «ng b^l gi^lc b³t tra tÊn d. man nh-ng vÊn gi÷
v÷ng khý tiôt ①ôn cìng. «ng b^l gi^lc Ph^p tở h^xnh
nⁱm 1883. T^c phÈm :

- Cβn C^u ①èi tuyôt m^lnh lụm tr-îc lóc l^m h^xnh
nh- sau:

Sinh bÊt phìng thêi, ①-n b^l h^xnh hui họp t¹o
ho[;];

Tở dióc h÷u m^lnh, nguyên t--ng di huyôt b^o tở
th①n.

(Sinh ch^lng g^lp thêi, ①mnh tr^l tÊm th①n cho t¹o
ho[;];

Ch^lt ①u lụm m^lnh, xin cβn dβng m^u b^o tở th①n)

NGUYỄN GIÁC HẢI

(1022 - ?)

Ph^p hi①u lụm Gi^c H^li.

T^an thÊt lụm Nguyễn Quèc Y, cã s^ch chĐp lụ
Nguyễn Vi^an Y, lⁱi cã s^ch chĐp sinh 1084, mÊt
1158.

Qu^a h--ng H^li Thanh, huyện Giao Thuû (nay
thuéc t^lnh Nam S^lnh).

Thuê nhá «ng lụm nghò chui l-îi. Nⁱm 25 tuæi
«ng ①i tu ề chi a Hụ Tr¹ch, trê th^lnh th^l h^l thø m-êi
dβng thi①n Quan B^lch. Nⁱm 1095 «ng dùng th^p
chi a Nghi^am Quang. «ng th-êng cìng Kh«ng Lé
thi①n s- du ngo¹n nhi①u n-i. Xung quanh tiôt sô c^a
«ng cã nhi①u truyôn thuyôt kú l¹. Vua Lý Nh①n
T«ng coi «ng lụm bÊc thÇy, tống lụm th^l ca ngⁱi «ng
vụ cho «ng ①ai ra hã Lý. Tri①u ①nh Lý nhi①u lÇn
mêi «ng v^l tri①u, «ng ①ou tở chêi. T^c phÈm :

Cβn hai bui th^l ①Æc s³c :

- BÊt gi^c n÷ ①Çu b¹ch.

- Hoa ①iöp.

(In trong c^c s^ch : Thi①n uyôn tÊp anh ; Thi phó
vⁱn tÊp).

NGUYỄN HIÊN

(1235 - 1255)

Tù lụm Khⁱ Nguy^an.

Qu^a x. D--ng A, huyện Th-îng Hi①n nay lụ th«n
D--ng A, x. Nam Th³ng, huyện Nam Trùc, t^lnh
Nam S^lnh.

«ng ④ Gi₃m sinh khoa Quý DỄu ni^an hi⁰u C¹nh H-ng 14 (1753) ④êi L^a Hi⁰n T[«]ng, ④-îc bæ ch^oc Tri ph^ñ T- Ngh^la, r^{ai} l^um Cung nh^Êt th^p n^{éi} vⁱⁿ ch^oc S¹i lý tù khanh.

T₃c ph^Êm :

- C^Bn b^{ui} th[→] H¹ hé nan ng[«]n ch^Đp trong T[©]n bi^an Nam S¹nh t⁰nh ④pa d- ch^Ý l-îc.

NGUYỄN NGỌC LIÊN

(1848 - 1937)

Qu^a x[·] H^unh Thi⁰n, h^uy⁰n Gia^o Thu^u nay l^um th[«]n H^unh Thi⁰n, x[·] Xu⁰n H^{ang}, h^uy⁰n Xu⁰n Tr-êng, t⁰nh Nam S¹nh.

«ng l^um em C^o nh[©]n Nguy⁰n S^oc Ban.

«ng ④ C^o nh[©]n khoa B^ýnh Tu^Êt 1886, ④ S⁰ tam gi₃p ④^{ang} Ti⁰n s^l xu^Êt th[©]n khoa K^u S^ou ni^an hi⁰u Th^unh Th₃i 1 (1889), ④-îc bæ ch^oc Tri ph^ñ Nam S₃ch. Do kh[«]ng ch^u l¹y ch^uo To^mn quy⁰n S[«]ng D--ng De Lanessan n^an «ng b^l gi₃ng H^Êu bæ. Sau ④-îc t₃i bæ ch^oc S^èc h^{ac} Nam S¹nh nh-ng «ng t^o ch^{èi}. «ng m^è tr-êng d¹y h^{ac} ẽ qu^a, c^ã nhi⁰u ng-êi theo h^{ac}.

«ng l^um mét nh[©]n s^l c^ã kh^Ý ti⁰t, mét nh^um gi₃o n^{ai} ti⁰ng, ④m^o t¹o ④-îc nhi⁰u nh[©]n t^ui cho ④Êt n-í c.

T₃c ph^Êm :

- C^Bn b^{ui} th[→] T¹o s^l c^è h--ng t^o ch^Đp trong T[©]n bi^an Nam S¹nh t⁰nh ④pa d- ch^Ý l-îc.

NGUYỄN NGỌC TUƠNG

(1827 - 1898)

C^Bn g^{ai} l^um Nguy⁰n Ng^{ac} Ch^Ên, Nguy⁰n Kim T--ng, tù l^um Kh₃nh Ph^ñ, hi⁰u l^um Tr^um Phong v^um Tang Tr÷.

Qu^a x[·] Tang Tr÷, h^uy⁰n Nam Ch[©]n nay l^um th[«]n Tang Tr÷, x[·] B^xnh Minh, h^uy⁰n Nam Tr^uc, t⁰nh Nam S¹nh.

Tr^o qu₃n x[·] C^æ Lòng, h^uy⁰n Nam Ch[©]n nay th^uéc x[·] Nam D--ng, h^uy⁰n Nam Tr^uc, t⁰nh Nam S¹nh.

«ng ④ C^o nh[©]n khoa M^Êu Ng^ã ni^an hi⁰u T^u S^oc 11 (1858), ④-îc bæ ch^oc Hu^Ên ④¹o, th^{ing} Tri h^uy⁰n, r^{ai} Tri ph^ñ Di⁰n Ch[©]u, Gi₃m s₃t Ng^u s^o ④¹o Tr^up B^xnh, Án s₃t B^¼c Ninh.

Khi qu[©]n Ph₃p ④₃nh Gia S¹nh, «ng x^ung phong v^um Nam ④₃nh gi^Æc. «ng l^um mét trong s^è nh[÷]ng ng-êi ki^an tr^x ch^ñ tr--ng ch^èng Ph₃p. N^{im} 1885 «ng bá quan v^o qu^a d¹y h^{ac}, l^um ngh^o th^uéc v^um tham gia phong tr^uo vⁱⁿ th[©]n y^au n-í c ẽ ④pa ph--ng. Khi c₃c cu^èc kh^{èi} ngh^la ẽ ④pa ph--ng th^Êt b¹i, «ng ④i khai hoang vⁱⁿg ven bi⁰n m^è ④Êt Phó Vⁱⁿ Nam (nay th^uéc x[·] H^qi Ch[©]u, h^uy⁰n H^qi H^Êu, t⁰nh Nam S¹nh). Nhi⁰u l^çn qu[©]n Ph₃p m^{èi} «ng ra l^um vi^oc cho ch^ong, «ng ④^ou t^o ch^{èi}, ki^an quy⁰t gi[÷]v[÷]ng kh^Ý ti⁰t kh[«]ng céng t₃c ví i gi^Æc.

T₃c ph^Êm :

S₃ng t₃c c^ã «ng c^ã kh₃ nhi⁰u l-u truy⁰n trong d[©]n gian nh-ng kh[«]ng t^Èp h^ìp th^unh s₃ch. Hi⁰n c^ã mét b^{ui} ch^Đp trong T[©]n bi^an Nam S¹nh t⁰nh ④pa d-

chý l-îc vư mét sè bùi ®-îc tuyón in trong V'ın hác
y^au n-íc vư c₂ch m¹ng Hư Nam Ninh, T.1 :

- Nh^om Tuết ni^an, họp -íc thựnh c₁m t₂c.
- Tù Sọc MẾu DÇn ni^an h÷u qu^on thø chi mỗnh
l-u gi₁n Kinh trung li^au h÷u.
- Dôc tở quan quy ^oiòn (Bùi 1)
- Dôc tở quan quy ^oiòn (Bùi 2)
- Dôc tở quan quy ^oiòn (Bùi 3)
- Ất DẾu ni^an, phông chổ lai kinh ^oả trung v'ın biõn
c₁m t₂c.
- Ho¹ Bì i Kinh l-îc nguy^an vĒn.
- Canh DÇn nguy^an ti^au li^an d¹ c₁m t₂c.
- Hư C₂t x- tæ tở.

NGUYỄN NHÂN CƠ (1884 - 1971)

Tộc Nguyôn Nh^on Ky.

Qu^a x- QuÇn Ph--ng H¹, huyôn H₁i HĒu nay
thuéc x- H₁i B₃c, huyôn H₁i HĒu, tởnh Nam S₁nh.

ᄇng lư bĒc Nho hác ham lưm viồc cᄃng Ých nh- tæ
chóc d^on ᄃp ᄃ^a, lĒp Ēp mē lưng. C₂ch m¹ng th₂ng
T₂m 1945 thựnh cᄃng, ᄃng lưm Phã ban MĒttrĒn
Li^an Viồt H₁i HĒu tở 1945 ᄃn 1950.

Tac phĒm :

C₁n mét sè bùi th- l-u truyón trong nh^on d^on H₁i
HĒu nh- :

- L^an rông ph₂ hoang lĒp Ēp.
- Tu t'io ᄃn, chi a Ē Hưo Gia (Y^an B₂i)
- Th- tĒng hải h--ng

Vư mét sè bùi th- ho¹ c₂c bùi th- cña bĒ b¹n gòi
tĒng.

NGUYỄN THẾ TRÂN (1603 - ?)

Qu^a x- B₂ch Týnh, huyôn Th-îng Nguy^an nay lư
thᄃn B₂ch Týnh, x- Nam Hăng, huyôn Nam Trúc,
tởnh Nam S₁nh.

N'ım 26 tuæi ᄃng ᄃç SỔ tam gi₂p ᄃng Tiõn sĒ
xuĒt th^on khoa MẾu Thᄃn ni^an hiồu VĒnh Té 10
(1628) ᄃei L^a ThÇn Tᄃng, lưm quan ᄃn CĒp sù
trung. T₂c phĒm:

- C₁n c^ou ᄃei Ē ᄃn Thi^an Tr-êng, x- Léc
V-îng, thựnh phè Nam S₁nh.

NGUYỄN TRÁC (1856 - ?)

Theo Trư Lò x- chý cña L^a V'ın Nh-ng thᄃ
ᄃng lư ng-êi hă TrÇn, nguy^an t^an tr-íc lư Th-êng,
sau mí i ᄃai lư Tr₂c. T^an tù lư H₂n Ch--ng, B₂ ᄃn.

Qu^a lưng Trư Lò, huyôn Giao Thuú, tởnh Nam
S₁nh (nay thuéc x- Xu^on Trung, huyôn Xu^on
Tr-êng, tởnh Nam S₁nh).

Sç Cồ nh^on khoa Býnh Tuết ni^an hiồu Săng
Kh₂nh 1 (1886). Lưm quan Tri phñ Úng Họp phñ
V^on Sᄃnh (naythuéc tởnh Hư T^oy), nêi tiõng lư quan
thanh li^am. T₂c phĒm :

- *Nam nhă dân chí khảo.*
- *Nam nhă dân chí khảo tập.*

NGUYỄN TÚ

(TK 19)

Qu^a x. Ph--ng S⁰, huyện Nam Ch^on nay lụ th«n Ph--ng S^a, x. Ph--ng S^bnh, huyện Trúc Ninh, tỉnh Nam S^bnh.

«ng lụ cha C^o nh^on Nguyễn Vⁱn Luy^on, «ng néi C^o nh^on Nguyễn Huy^on.

«ng ®ç C^o nh^on khoa Sinh M^o ni^an hi^ou Gia Long 6 (1807), lụm quan ®^on ch^oc Tu^oçn ph^onh Qu^ong Tr^oph, th^ong Tham Tri. Sau «ng b^o c^och ch^oc.

T^oc ph^om :

- **Kiến văn dị sự lục.**

- **Phương Đ^o khoa danh chí.**

NGUYỄN TỬ ĐO

(1464 - ?)

Qu^a x. Tô M^oc, huyện Ý Y^an nay thuộc x. Y^an Trung, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^bnh.

N^om 36 tu^oi «ng ®ç S^o nh^o gi^op Ti^on sĩ xu^ot th^on (H^ong gi^op) khoa K^o Mi^o ni^an hi^ou C^onh Th^ong 2 (1499) ®^oi L^a Hi^on T^ong, ®-îc bæ ch^oc Tri ph^onh Ngh^o H-ng, r^oi ®-îc v^o kinh nh^on ch^oc Ph^o ®« Ng^o s^o. N^om 55 tu^oi (1518) «ng c^o quan v^o qu^a c^ong con trai lụm ngh^o ch^oi l-í i.

T^oc ph^om :

C^on b^oi th^o Than Ph^om Kh^oc Th^on ch^op trong T^on bi^on Nam S^bnh tỉnh ®^oa d- ch^o l-îc.

NGUYỄN VĂN THÀNH

(3/6/1869 - ?)

C^o s^och ch^op «ng sinh n^om 1872.

Qu^a x. Th^oc Vô, huyện S^oi An nay lụ th«n Th^oc Vô, x. Y^an C-êng, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S^bnh.

«ng ®ç C^o nh^on khoa B^onh Ng^o 1906, ®ç Ph^onh khoa Sinh Mi^o ni^an hi^ou Th^onh Th^oi 19 (1907), lụm quan Gi^o th^o Úng H^om. N^om 1929 «ng c^o quan v^o qu^a m^o tr-êng d^oy h^oc.

T^oc ph^om : C^on b^oi th^o B^oi Ph^om c«ng mi^ou ch^op trong T^on bi^on Nam S^bnh tỉnh ®^oa d- ch^o l-îc v^o mét s^o c^o ®^oi ẽ c^o ®^on ch^oa trong tỉnh.

NGUYỄN VĂN TÍNH

(1861 - 1930)

Qu^a x. C^ou H^oo, huyện Vô B^onh nay lụ th«n C^ou H^oo, x. V^onh H^oo, huyện Vô B^onh, tỉnh Nam S^bnh.

Sau khi ®ç T^o t^oi, «ng ®-îc v^o h^oc ẽ Qu^oc t^o gi^om.

N^om 41 tu^oi «ng ®ç S^o tam gi^op ®^ong Ti^on sĩ xu^ot th^on khoa T^on S^o ni^an hi^ou Th^onh Th^oi 13 (1901), ®-îc bæ ch^oc S^oc h^oc H^oi D--ng. Lụm quan ®-îc h-n mét n^om, «ng c^o quan v^o qu^a.

T^oc ph^om :

- **Minh kinh chí.**

- **Thiên Bản diên cách chí.**

- **Thiên Bản lục kỳ ký.**

V^o nhi^ou th^o, c^o ®^oi ch^op r^oi r^oc trong c^o s^och kh^oc...

NGUYỄN VĂN VINH

(1874 - 1950)

Còn gởi lư Nguyễn Văn Thơ. Từ lư Xuân Phú.

Qu^a x. Quận Ph--ng H¹ nay thuộc x. H¹ Ph--ng, huyện H¹ H¹ H¹, tỉnh Nam S¹nh.

«ng ®ç Nh¹ tr-êng n¹m 21 tu¹i, mẽ tr-êng d¹y h¹c ề lưng.

T¹c ph¹êm :

- *Mục lục khánh thành đền liệt tổ xã Quần Phương Hạ.*

- Hai b¹i th¹- kh«ng ®ò.

NGUYỄN VŨ CẢNH

(1767 - 1848)

Qu^a th«n S«ng C-êng, x. Quận Anh H¹, huyện Nam Ch¹n nay thuộc huyện H¹ H¹ H¹, tỉnh Nam S¹nh.

«ng th«ng minh, hi¹u h¹c, n¹i ti¹ng hay ch¹. N¹m B¹nh Ng¹ ni¹n hi¹u C¹nh H-ng 47 (1786) «ng ®ç ®ç kh¹o th¹ ề huyện Nam Ch¹n. «ng ®-i c c¹c nh¹ quy¹on th¹ trong x. mẽi v¹ d¹y h¹c cho con ch¹u, ®¹ng th¹i nh¹ «ng gi¹op vi¹oc s¹ s¹ch, ®¹inh ®¹i¹on, t«... N¹m 1804 «ng ®-i c b¹u lưm Gi¹m tr--ng (Ti¹n ch¹). N¹m 1819 «ng ®-i c c¹ép v¹n b«ng T¹ng gi¹o. T¹c ph¹êm :

- B¹i Ký trong Bia khai x. Quận Anh H¹ (dùng t¹i x¹m 8 x. H¹ B¹ç, huyện H¹ H¹ H¹)

NGUYỄN VŨ CỰ

(1817 - 1889)

Từ lư Nghi H¹i, hi¹u lư Từ Minh.

Qu^a x. Quận Ph--ng H¹ nay thuộc x. H¹ B¹ç, huyện H¹ H¹ H¹, tỉnh Nam S¹nh.

«ng ®ç T¹o t¹i khoa Canh Tý (1841), theo h¹c Ti¹on s¹ Ng« Th¹ Vinh. Sau chuy¹on ra khu v¹c Ng¹ Tr¹ng (nay lư th¹ Tr¹ng C¹n, huyện H¹ H¹ H¹) «ng l¹ng n«ng ph¹e lưm vui.

T¹c ph¹êm :

C¹n l-u truy¹on b¹i th¹- «ng th-êng ng¹m nh- sau :

Nh¹ tr¹ n«ng ph¹e l¹c

D¹ d¹ c¹ nh¹ c-

Th¹ gian h¹-u ngh¹ch nh¹

B¹t ®¹o th¹ m«n l-.

(Ng¹y dong ru¹i th¹o vui n«ng ph¹e

S¹m ng¹ kh¹ ví i c¹ nh¹ x-a

Tr¹ i tai, đ¹ chuy¹on bao gi¹e

M¹c cho lu¹ng gi¹a tho¹ng ®-a ng¹a ngo¹i)

V¹m mét s¹e c¹u ®¹i...

NGUYỄN VŨ ĐỊNH

(1789 - 1837)

Từ lư Anh Xuy¹n, hi¹u lư Từnh Ph¹.

Qu^a x. Quận Anh H¹ nay thuộc huyện H¹ H¹ H¹, tỉnh Nam S¹nh.

«ng ®ç T¹o t¹i, lưm Gi¹o th¹ Nam S¹ch (H¹ D--ng), sau ®-i c th¹ng L¹ bé Ch¹ s¹.

T_uc ph_uÊm :

- *Văn bia chùa Anh Quang.*
- *Văn bia Văn từ thờ Khổng Phu Tử tại xã Hải Bắc, huyện Hải Hậu.*

NGUYỄN VŨ ĐOÁN

(TK 19)

Qu^a x. Quận Ph^o-ng H¹ nay thuộc Th^h tr^{ên} C^{ân}, huyện H^ài H^u, t^hnh Nam S^hnh.

ng^o Nh^h tr-êng. T_uc ph_uÊm :

- *Văn bia chùa Quy Hôn.*

NGUYỄN XUÂN CHỨC

(TK 19)

Qu^a x. Huyện Thi^{ên}, huyện Giao Thu^u nay l^u th^h Huyện Thi^{ên}, x. Xu^{ân} H^ảng, huyện Xu^{ân} Tr-êng, t^hnh Nam S^hnh.

ng^o l^u con r^o Ti^{ên} s^ử S^hng Xu^{ân} B^hng.

Kh^hng r^â h^unh tr¹ng c^hng.

T_uc ph_uÊm :

- *Hành Thiện Đ^hng công hành trạng.*

NGUYỄN XUÂN HUYỀN

(TK 19)

C^h s_uch ch^hp l^u Nguy^{ên} Th^ổ Huy^{ên}.

Qu^a x. Huyện Thi^{ên}, huyện Giao Thu^u nay l^u th^h Huyện Thi^{ên}, x. Xu^{ân} H^ảng, huyện Xu^{ân} Tr-êng, t^hnh Nam S^hnh.

ng^o l^u cha C^õ nh^on Nguy^{ên} Xu^{ân} Th^{êng}.

ng^o C^õ nh^on nh^on khoa M^êu Th^on ni^an hi^ou T^u S^oc 1 (1848), nh^o-i^c b^h ch^oc Hu^{ân} nh^o, r^âi Lang trung. N^{ăm} 1878 ng^o ph^o tr^uch nh^ong t^u Kho^ui S^hnh theo l^onh c^hng T^u S^oc th^unh c^hng, nh^o-i^c th^hng C^hng b^é Th^h lang, h^um Th^h gi^hng h^hc s^ử. Sau ng^o c^ho quan v^o ngh^h.

T_uc ph_uÊm :

- *Lịch đại ng^o chú tiên ký.*

NGUYỄN XUÂN PHANG

(TK19)

T^u l^u V^on Anh. Hi^ou l^u C^óc Trai C- S^ử.

Qu^a S^hng C-êng, x. Quận Anh H¹ nay thuộc x. H^ài B^hc, huyện H^ài H^u, t^hnh Nam S^hnh.

ng^o l^u b^éc Nho h^hc c^h nhi^ou b^ui vi^ot nh^o k^hch ch^õ nh^o th^uc d^on phong ki^on n^an b^h "Qu^èc c^hng" v^u su^èt nh^o kh^hng nh^o-i^c d^u thi (Chung th^on b^ét nh^o nh^o th^h).

T_uc ph_uÊm : C^hn mét s^è b^ui nh-

- H^hch nh gi^hc
- T^hng m^oc nh^ong nh^o nh^o v^hn
- V^hn t^ổ m^â.
- V^hn t^ổ Ph^ét

NGUYỄN XUÂN THÁP

(1782 - ?)

T^an tr-í^c l^u Nguy^{ên} Xu^{ân} Huy, t^u l^u Ngh^{ĩa} Th^unh, hi^ou l^u S^hi H^om.

Qu^a x. Huyện Thi^{ên}, huyện Giao Thu^u nay l^u th^h Huyện Thi^{ên}, x. Xu^{ân} H^ảng, huyện Xu^{ân} Tr-êng, t^hnh Nam S^hnh.

Qu^a x[.] Qu^a nh^on khoa Quý Đ^u ni^an hi^ou Gia Long 12 (1813), ^o-ⁱc b^ae ch^oc Tri huy^on Y^an M^o (c^a s^uch ch^op l^u Phi Ly), sau thⁱng Tri phⁱn r^ai S^ec h^ac Ninh B^xnh (c^a s^uch ch^op l^u B^xnh S^onh), tⁱc Th^up Phong t^o.

V^en kh^ong ham ch^oc tⁱc, l^um quan ^o-ⁱc Y^t l^ou, «ng xin v^o h-u d-ⁱng.

T^uc ph^om :

- **Hành Thiện Bản áp lịch triều dâng khoa lục Văn hội thông ký** (Nguyễn b^u, Nghi so¹n ; Nguyễn Xu^on Th^up t^oc bi^an v^u ^o t^ua nⁱm 1822).

- B^ui Phong tu Ti^an ^o mⁱo ch^op trong T^on bi^an Nam S^onh t^onh ^o d- ch^y l-ⁱc.

NINH QUÝ THÀNH

(TK 19)

C^a s^uch ch^op l^u Ninh H^u Th^unh, Ninh Lý Th^unh. Qu^a ng^uy^an h^a Tr^un ^oxi th^unh h^a Ninh.

Qu^a x[.] Vⁱn L^ong, huy^on Tr^uc Ninh nay l^u th^on Vⁱn L^ong, x[.] Tr^uc Tu^on, huy^on Tr^uc Ninh, t^onh Nam S^onh.

Qu^a ^o C^o nh^on khoa K^u M^o ni^an hi^ou T^u S^oc 32 (1879), ^o-ⁱc b^ae ch^oc Hu^on ^oo An D^o-ng, thⁱng Tri phⁱn Thu^on Th^unh, sau v^o ngh^o.

T^uc ph^om :

- **Đại Nam Việt địa cầm thú chí.**

PHẠM CÔNG MINH

(TK 15)

Qu^a x[.] D^u S^o, huy^on Th-ⁱng Nguy^an nay l^u th^on D^u S^o, x[.] M^u Th^unh, huy^on M^u L^ec, t^onh Nam S^onh.

Qu^a ^o H-^ong c^ong th^ei L^a H^ong S^oc, l^um quan ^o H^un l^om vi^on Th^u gi^ong.

T^uc ph^om :

- **Triều dã kiến văn lục.**

V^um nhi^ou th^on t^uch, vⁱn bia...

PHẠM DI KHÁNH

(TK 19)

Qu^a x[.] Ph^o L^o nay th^ec th^u tr^en Th^onh Long, huy^on H^ui H^u, t^onh Nam S^onh.

Qu^a ^o Nh^u tr-^eng, l^um T^ong s- t^ong Ninh M^u.

T^uc ph^om :

- **Văn bia làng Phú Lễ tổng Ninh Mỹ.**

PHẠM DUY CHẤT

(1616 - 1665)

C^on c^a t^an l^u Ph^om Duy Hi^on.

Qu^a x[.] Ng^a Trang, huy^on Thi^an B^un nay l^u th^on Ng^a Trang, x[.] Li^an Minh, huy^on V^o B^un, t^onh Nam S^onh.

Qu^a ^o H-^ong c^ong khoa K^u M^o 1639, ^o-ⁱc b^ae ch^oc Ch^o huy thi^am s^u. Nⁱm 44 tu^ai «ng ^o S^o tam gi^up ^ong Ti^on s^u xu^et th^on khoa K^u Hⁱ ni^an hi^ou V^unh Th^a 2 (1659) ^o-x L^a Th^on T^ong, b^ui ^ung ch^o c^a «ng ^ong th^o nh^et. Sau «ng lⁱ ^o khoa S^ong

c₃c, ®-îc bæ lưm S«ng c₃c HiĐu th-. N^{im} 1663 «ng lưm Tham ch^{inh} ®¹o S-n T^oy, r^{ai} th^{ing} S«ng c₃c S¹i h^{ac} s^l. Sau khi m^{Et}, «ng ®-îc t^{Ang} H÷u th^{lang}.

T₃c ph^{Em} :

- C^{Bn} c^ou ®^{ei} vĐ HuyĐn Tr^on c«ng chĐa ẽ ch^{ia} NĐi H^æ (V-^{ng} Phi tĐ) th^{uc} huyĐn VĐ B^ln nh-sau:

H^{ing} huy tu^{Chn} kiĐm ng^e thĐ lai h-^{ng} danh H^æ PhĐc ;

Tr^{Chn} n[÷] Chi^{am} h^{ai} c- Ếp n^{ei} tĐ hiĐu V-^{ng} Phi.

(Huy V-^{ng} th^{ei} H^{ing} ®ⁱ tu^{Chn} th^{Ey} c^a con thĐ ®Đn b^{ln} ®^{Et} t^{an} lưm lư H^æ PhĐc;

C« g₃i h^a Tr^{Chn} ẽ Chi^{am} Th^unh vĐ ngĐ t¹i Ếp n^{uy} n^{an} ch^{ia} c^a hiĐu lư V-^{ng} Phi).

PHẠM DUY CỐ

(1685 - ?)

Qu^a x- TĐ Qu₃n, huyĐn Giao Thu^u nay lư th«n TĐ Qu₃n, x- T^on Th^{nh}, huyĐn Nam Tr^{uc}, t^{nh} Nam S^{nh}.

N^{im} 26 tu^{ai} «ng ®^ç SĐ tam gi₃p ®^{ang} TiĐn s^l xu^{Et} th^on khoa Canh Đ^{Chn} ni^{an} hiĐu V^lnh Th^{nh} 6 (1710) ®^{ei} L^a ĐĐ T«ng, ®-îc bæ chĐc Tri ph^ñ, sau th^{ing} H^xnh khoa CẾp s^u trung, t-^{ic} Thu^{En} H^li b₃.

T₃c ph^{Em} :

- C^{Bn} c^ou ®^{ei} ẽ ch^{ia} Ng« S-n x- Y^{an} Lⁱi, huyĐn Ý Y^{an}, t^{nh} Nam S^{nh}.

PHẠM ĐẠO PHÚ

(1463 - 1539)

Qu^a x- Ho^{ng} X₃, huyĐn S¹i An nay lư th«n Ph¹m X₃, x- Y^{an} Nh^on, huyĐn Ý Y^{an}, t^{nh} Nam S^{nh}.

«ng lư anh h^a Ho^{ng} gi₃p Ph¹m B^lo.

«ng ®^ç SĐ tam gi₃p ®^{ang} TiĐn s^l xu^{Et} th^on khoa Canh Tu^{Et} ni^{an} hiĐu H^{ang} SĐc 21 (1490) ®^{ei} L^a Th₃nh T«ng, ®-îc bæ chĐc H^un L^om viĐn KiĐm th^lo, th^{ing} tⁱ H^xnh b^e T^l th^{lang}. N^{im} 1527 M¹c S^{ing} Đung c-^{ip} ng«i nh^u L^a, «ng tĐ quan vĐ qu^a d¹y h^{ac}, ng^{Chm} ch^{iu} t^{Ep} ngh^la binh m-u ch^{eng} nh^u M¹c. ViĐc kh«ng th^unh, «ng cho con ch₃u ®^{ai} sang h^a Ng« ®Đ ph^{Bng} nh^u M¹c tr^l thi .

«ng c^a c«ng c^{ing} Ho^{ng} gi₃p Ph¹m B^lo t^æ chĐc khai ho^{ng}, Ếp lưng H-^{ng} Th^{nh} th^{uc} huyĐn S¹i An (nay th^{uc} x- Ho^{ng} Nam, huyĐn Ngh^la H-^{ng}, t^{nh} Nam S^{nh}).

Sau khi m^{Et}, «ng ®-îc vua L^a ThĐ T«ng t^{Ang} h^um Tham tri v^u phong lưm phĐc th^{Chn}.

«ng n^{ai} tiĐng vĐ vⁱⁿ th^o. «ng lư m^{et} trong 28 ng«i sao c^{na} Tao S^un h^{ei} do L^a Th₃nh T«ng th^unh Ếp.

T₃c ph^{Em} :

- *T^{ap} thĐ chi^{eu} hĐn b^{ang} ch^ữ NĐm.*

- C^{Bn} 15 b^{ui} th^o chĐp trong Qu^{nh} uyĐn cĐu ca v^u Vⁱⁿ Minh c^æ su^y...

PHẠM ĐĂNG PHỔ

(1856 - ?)

Cả s₂ch chĐp lụ Ph¹m Phæ.

Qu^a x· Tam S^{ing}, huyện S¹i An nay lụ th«n Tam Quang, x· Y^an Th³ng, huyện Ý Y^an, tthnh Nam S¹nh.

«ng lụ con Hoşng gi₂p Ph¹m Vⁱⁿ Ngh¹, em Phã b¹ng Ph¹m S^{ing} Gi¹ng, v₂c Cö nh[©]n Ph¹m S^{ing} H[©]n, Ph¹m S^{ing} H^{ui}.

«ng [©]c Cö nh[©]n khoa K^u M^o ni^an hi[©]u T^u S^øc 22 (1879). N^{im} 1880 «ng theo cha v₂o kinh thi H^{éi}, đ^{ac} [©]-«ng cha b¹«m n[«]ng, «ng ph¹i bá thi [©]Ó ph[©]ng d-ì ng cha. «ng ẽ nh^u d¹y h^{ac}, h^{ac} tr^β theo h^{ac} r^Êt [©]«ng, cả nhi[©]u ng-«i th^unh [©]1t.

T₂c ph^Èm :

- C[©]n b^ui Ng^Éu th^unh v₂c [©]u [©]«i Vi[©]ng Ph¹m c[«]ng Trung Th^ø in trong Vⁱⁿ h^{ac} y^au n-í c v₂c ch m¹ng H^u Nam Ninh, T.1.

PHẠM ĐÌNH CẤU

(1900 - 1969)

Hi[©]u lụ Vi[©]t S^uo, đ[©]n gian th-«ng g^{ai} lụ S^ả C^Êu.

Qu^a th«n An Hoş, x· Y^an B^xnh, huyện Ý Y^an, tthnh Nam S¹nh.

«ng lụ ch₂u néi cô Tó Lý t^õng hai l[©]n tæ ch^øc kh^{èi} ngh^{ĩa} ch^èng Ph₂p n^{im} 1873 v₂o 1884.

N^{im} 1927 «ng tham gia Vi[©]t Nam thanh ni^an c₂ch m¹ng [©]«ng ch^ý héi. N^{im} 1930 «ng gia nh^Èp S¹ng Céng s¹nh Vi[©]t Nam. N^{im} 1931 «ng b¹ gi^Êc Ph₂p b¹t [©]µy [©]i C[«]n S¹o. N^{im} 1936 [©]-í c ra tⁱ, «ng

ti[©]p t[©]c ho¹t [©]«ng c₂ch m¹ng cho [©]«n khi v[©] h-u v₂o m^Êt.

T₂c ph^Èm :

- *Việt Sào thi tập.*

- V₂o mét s^è b^ui [©]«ng b₂o v₂o in trong s₂ch b[«]ng ch[÷] Qu^èc ng[÷].

PHẠM ĐÔN CHÍNH

(? - ?)

Qu^a x· Hi[©]p Lu^Êt, huyện Nam Ch[©]n nay th^uéc x· Nam D--ng, huyện Nam Tr^uc, tthnh Nam S¹nh.

«ng [©]c H--ng c^èng th^{èi} L^a, l₂m quan [©]«n ch^øc Th₂i b^éc T^u khanh.

T₂c ph^Èm :

- C[©]n b^ui th- Hoa th«n t^õ chĐp trong T[©]n bi^an Nam S¹nh tthnh [©]«a d- ch^ý l-í c.

PHẠM GIA MÔN

(1525 - ?)

Qu^a x· D--ng Hải, huyện S¹i An nay lụ th«n D--ng Hải, x· Y^an Th³ng, huyện Ý Y^an, tthnh Nam S¹nh.

N^{im} 30 tu^{æi} «ng mí i [©]i h^{ac}. N^{im} 53 tu^{æi} «ng [©]c S^ø nh^Êt gi₂p Ti[©]n s^ử c^Èp [©]« S^ø tam danh (Th₂m hoa) khoa S^{inh} S^{ou} ni^an hi[©]u S^{ing} Khang 10 (1577) [©]«i M¹c M^Êu H^ĩp, l₂m quan [©]«n ch^øc Binh bé T¹ th¹ lang, t-í c Nh[©]n H^u b₂. N^{im} 1592 M¹c M^Êu H^ĩp b¹ b¹t v₂o b¹ gi[©]t, «ng kh^{èi} qu[©]n ẽ S^ả S-n ch^èng lⁱ nh^u L^a. Vi[©]c kh[«]ng th^unh, «ng tr^èn v₂o

chỉ a gi¶i lụm s-. Sau «ng b¶ quan qu©n nhự L^a ph₃t hiõn b¶t gi¶i vò kinh xõ tö.

T₃c phÈm :

- C¶n b¶i th- l-u truyõn trong d©n gian t--ng truyõn «ng lụm tr-íc khi b¶ hụnh h×nh nh- sau :

Nghĩa sử trung th¶n tiõt

Thanh thi^an b¹ch nhËt tri

Tõ t«n nh- h÷u phóc

Tu[®]. i th₃i b×nh th×

T¹m d¶ch :

Khỷ tiõt kÎ trung th¶n

Cã trêi m©y soi x¶t

Lò ch₃u con cũ phóc

Lụm quan[®]i thêi b×nh.

PHẠM HÙNG

(TK 15)

Qu^a x. S-êng S-n, huyện Thi^an B¶n nay thuộc lụm Hæ S-n, x. Li^an Minh, huyện Vô B¶n, tỉnh Nam S¶nh.

«ng[®] SỔ nh¶ gi₃p Tiõn sử xuÊt th©n (Họng gi₃p) khoa T©n Sõu ni^an hiõu Hằng Súc 12 (1481) ®êi L^a Th₃nh T«ng, lụm quan[®] chóc Hụm I©m viõn Biõn lý, H×nh bé H÷u th¶ lang. Sau «ng vò trý sử, thã 78 tuæi.

T₃c phÈm :

C¶n c©u[®] èi è[®] thê SÆng Dung x. Y^an Tr¶, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam S¶nh.

PHẠM HỮU DU

(1682 - ?)

Qu^a x. Qu₃n C₃c, huyện Giao Thuê nay lụ th«n Qu₃n C₃c, x. T©n Th¶nh, huyện Nam Trùc, tỉnh Nam S¶nh.

N¹m 43 tuæi «ng[®] SỔ tam gi₃p ®ång Tiõn sử xuÊt th©n khoa Gi₃p Th×n ni^an hiõu B¶o Th₃i 5 (1724) ®êi L^a Đô T«ng, ®-íc bæ chóc B×nh T©y Tham t₃n hung vô, rãi Hiõn s₃t Phã sỏ S-n Nam. Sau «ng[®]-íc vò kinh gi÷ chóc C«ng bé H÷u th¶ lang, t-íc Qu₃n Anh b₃. T₃c phÈm :

- *Bân gia dụng được* (tÈp s₃ch thuèc b»ng ch÷ N«m rËt cũ gi₃ tr¶) .

PHẠM KIM KÍNH

(16/ 1 Quý Hî i 1683 - ?)

Cã s₃ch chđp «ng sinh n¹m 1669. C¶n gãi lụ Ph¹m S×nh Kÿnh.

Qu^a x. Cæ S-, huyện Thi^an B¶n nay lụ th«n Vùnh L¹i, x. Vùnh Hụo, huyện Vô B¶n, tỉnh Nam S¶nh.

Tr-íc «ng[®]. ®ç khoa Sủ Vãng. Sau «ng[®] SỔ tam gi₃p ®ång Tiõn sử xuÊt th©n khoa Canh D¶n ni^an hiõu Vùnh Th¶nh 6 (1710) ®êi L^a Đô T«ng.

«ng lụm quan tr¶i c₃c chóc LÔ bé Th-îng th-, Tham tông, S«ng c₃c S¹i hác sử NhËp th¶ Kinh di^an. N¹m 1723 «ng[®]-íc cũ ®i sỏ mỗng Thanh Thõ T«ng I^an ngéi, ®-íc vua nhự Thanh tÆng biõn vụng ®Ò "V¹n thõ vùnh I¹i" (Mu«n ®êi ®-íc cËy nhê). «ng cũ c«ng mẽ chî, b¶c cÇu, sỏ chiã, d¹y nghò ®an cũt cho d©n lụm, ph₃t triõn kinh tở qu^a h--ng. Khi

vô h-u, «ng ®-îc phong t-íc L¹i QuËn c«ng. Sau khi mËt, «ng ®-îc tÆng hÛm Thiõu b¶o.

«ng nãi tiõng giái th-v'n, lÛng-êi cã danh vãng, ®-îc c₂c sủ phu ®--ng thêi kÿnh trãng. T₂c phËm :
- Cßn 4 bÛi th- chĐp trong Toµn Viõt thi lôc, 2 bÛi chĐp trong T^{©n} bi^{án} Nam S¶nh tñnh ®pa d- chÝ l-îc.

PHẠM NGỌC THUY

(1871 - ?)

Cßn gãi lÛ Ph¹m Danh S¼c, Ph¹m Ngác Soan.

Qu^a x- HÛnh Thiõn, huyõn Giao Thuõ nay lÛ th«n HÛnh Thiõn, x- Xu^{©n} Hãng, huyõn Xu^{©n} Tr-êng, tñnh Nam S¶nh.

«ng lÛ con Cõ nh^{©n} Ph¹m Ngác ChËt. «ng ®ç Cõ nh^{©n} khoa Gi₂p Ngã 1894, ®ç Phã b¶ng khoa T^{©n} Sõu ni^{án} hiõu ThÛnh Th₂i 13 (1901), ®-îc bæ chøc Gi₂o thõ lÛm viõc ã nhiõu n-i nh- Nghõa H-ng, L¹ng S-n, Y^{án} L¹c (Võnh Y^{án}), ThuËn ThÛnh (HÛ B¼c), Trùc Ninh, Úng Hoµ... N^{im} 1916 «ng lÛm Phõ t₂ cho c₂c quan huyõn, phñ. N^{im} 1927 «ng vô h-u. T₂c phËm :

- Cßn bÛi th- Sãi T^{©y} t¹o sủ c«ng tõ chĐp trong T^{©n} bi^{án} Nam S¶nh tñnh ®pa d- chÝ l-îc.

PHẠM NGỘ HIÊN

(TK 18)

T^{án} thËt lÛ Ph¹m Vⁱⁿ Ất, hiõu lÛ Ngé Hi^{án}.

Qu^a x- Ninh C-êng, huyõn Nam Ch^{©n} nay thuéc x- Trùc C-êng, huyõn Trùc Ninh, tñnh Nam S¶nh.

«ng lÛ Linh môc thuéc dßng T^{án} tu ã nhÛ thõ huyõn Nam Ch^{©n}. N^{im} 1773 Gi₂o hõng quyõt ®bñh gi¶i t₂n dßng T^{án}, tÿn ®ã nhËp vµo dßng S«minicans. N^{im} 1792 quyõt ®bñh nÛy thùc thi ã Nam Ch^{©n}, tÿn ®ã kh«ng chÛu ®. cõ «ng cì ng Linh môc Nguyõn S¶nh Bÿnh sang La M- gÆp Gi₂o hõng kiõn vô viõc mËt dßng. «ng ®-îc Gi₂o hõng phong Th₂nh vÛ t¹c t-îng ã toµ th₂nh Vatic'ng. N^{im} 1794 vô n-íc, «ng cì ng Nguyõn S¶nh Bÿnh viõt s₂ch v¹ch trçn ®m m-u x^{©m} l-îc n-íc ta cña bã gi₂n ®iõp ®éi lèt t«n gi₂o ph--ng T^{©y}. N^{im} 1796 «ng bá ®¹o.

T₂c phËm :

- *Gia Tô bí lục* / So¹n chung ví i Nguyõn S¶nh Bÿnh. (N^{im} 1812 hai t₂c gi¶ Trçn Tr¶nh Hi^{án} vÛ Nguyõn B₂ Am bæ sung vÛ xuËt b¶n ví i t^{án} gãi T^{©y} D--ng Gia T« bí lôc. N^{im} 1981 nhÛ xuËt b¶n Khoa hãc x- héi đrch vÛ in t₂c phËm nÛy).

PHẠM NHÂN LÝ

(TK 19)

Cã s₂ch chĐp lÛ Ph¹m Lý.

Qu^a x- An Hoµ, huyõn Ý Y^{án} nay thuéc x- Y^{án} B¶nh, huyõn Ý Y^{án}, tñnh Nam S¶nh.

«ng tõng ®ç Tó tui. Khi Ph₂p ®₂nh chiõm Nam S¶nh lçn thõ nhËt, «ng cì ng Trbñh S¶nh Hải, Ph¹m TrÝ Nh^{©n} tæ chøc lúc l-îng rÛo lÛng chiõn ®Eu. «ng ®ãn thÛy d¹y hãc cña m¶nh lÛ Hoµng gi₂p Ph¹m Vⁱⁿ Ngh¶ ®-a qu^{©n} vô lËp cⁱⁿ cõ ã lÛng, chi^{au} mé ®-îc h-n 7000 ng-êi tham gia nghõa qu^{©n}. N^{im} 1883 qu^{©n} Ph₂p ®₂nh Nam S¶nh lçn thõ hai, «ng l¹i

tæ chøc lúc l-îng chiõn ®Êu ẽ c`n cø An Høp. Sau «ng theo Sinh C«ng Tr,ng vµo x©y dùng c`n cø Ba S×nh. Vua Tù Søc tù tay viõt tÆng huyõn Ý Y^an 8 ch÷ "Ý Y^an tø Tó : Lý , Nghïa, TuËn, Ph-⁻ng " ca ngî i bèn «ng Tó tùi, trong ®ã cũ Tó tùi Ph¹m Nh©n Lý, ®. cũ c«ng l-nh ®¹o nh©n d©n kh,ng chiõn chøng Ph, p, b¶o vø tñnh nhµ.

T, c phÈm :

- Cßn C©u ®èi c¶m t, c in trong V`n hác y^au n-íc vµ c, ch m¹ng Hµ Nam Ninh, T.1.

PHẠM SAN

(TK 19)

Cßn gài lµ Ph¹m V`n San.

Qu^a x· Dòng Quyõt, huyõn Ý Y^an nay lµ th«n Dòng Quyõt, x· Y^an Phó, huyõn Ý Y^an, tñnh Nam Sþnh.

«ng ®ç Cõ nh©n khoa Gi, p Th©n ni^an hiõu Kiõn Phó 1 (1884), lµm quan HuËn ®¹o Ý Y^an. T, c phÈm :

- *Phạm tộc loạn hậu ký.*
- *Sơn Nam từ miếu kiến văn tập.*
- *Ý Yên Ký.*

PHẠM THẾ LỊCH

(1791 - 1872)

Cã s, ch chøp «ng mËt 1883.

Sau ®æi t^an lµ Ph¹m Thõ Trung, tù lµ Quý Høp, hiõu lµ Chõ Trai.

Qu^a x· Quçn M«ng, huyõn Giao Thuû nay lµ th«n L¹c Quçn, x· Xu©n Ninh, huyõn Xu©n Tr-êng, tñnh Nam Sþnh.

«ng ®ç Cõ nh©n khoa MËu Tý 1828, ®ç Sõ tam gi, p ®ång Tiõn sũ xuËt th©n khoa Kù Sõu ni^an hiõu Minh Mõnh 10 (1829), ®-íc bæ chøc Hµn l©m viõn Bi^an tu, lñnh Tri phñ T- Nghïa, chuyõn lµm L¹i bé Lang trung, th`ng Án s, t B×nh Sþnh, rài Bè ch, nh sø Qu¶ng Nam. N`m Minh Mõnh 17 (1836), «ng lµm Lô bé T¶ thþ lang, sung Ch, nh sø sang Y^an Kinh (Trung Quèc), ®æi t^an lµ Ph¹m Thõ Trung. Sau khi ®i sø vø, «ng gi÷ chøc H×nh bé T¶ thþ lang, chuyõn lµm Phñ do- n Thõa Thi^an. N`m Thiõu Trþ 1 (1841) «ng lµm Biõn lý bé Hé, ®æi lµm L¹i bé Tham tri. N`m Tù Søc 1 (1848) «ng ®-íc sung Kinh di^an gi¶ng quan, ki^am qu¶n Hµn l©m viõn. N`m Tù Søc 3 (1850) «ng lµm Tæng ®èc Ninh Th, i. N`m 1852 b¶ miõn chøc, «ng vø qu^a mẽ tr-êng d¹y hác. T, c phÈm :

- *Phạm Chi Trai văn tập* (3 quyõn do L^a Træng Hµm s-u tçm).

- *Sứ Hoa quyển.*

- *Sứ Thanh văn lục.*

- Cßn hai c©u ®èi ẽ ®õn thê th«n Miõu thþ trËn Cæ Lô, huyõn Trùc Ninh.

- Bụi TÆng Høng gi, p Tam S`ng Ph¹m V`n Nghþ chøp trong Tõ ®iõn nh©n vËt lþch sã Viõt Nam.

- Cã th-, v`n in trong c, c s, ch : Bi i gia B¼c sø h¹ v`n thi tËp; S¹i Nam bi ký thý tr-êng b¶o tËp ; Long tuyõn thý s, ch...

PHẠM THUẬN PHU

(Cuèi TK 16 - SÇu TK 17)

Tù lụ Phóc Nguy^an, hiồu lụ Thuçn Phu.

Qu^a huyện Hçli HỂu. T₃c phỀm :

- *Tam tự kinh điển ca*

- *Trừ ác cáo thần văn*

- *Văn bia chùa Phúc Hải xã Kim Đê* (nay thuộc x· Hçli Minh, huyện Hçli HỂu).

PHẠM TRỌNG HUYẾN

(1746 - ?)

Cßn cũ t^an lụ Ph¹m Trầng Viồp, tù lụ Sù Huy, hiồu lụ Dòng ưng.

Qu^a x· Dòng Quyồt, huyện Ý Y^an nay lụ th«n Dòng Quyồt, x· Y^an Phó, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam Sßnh.

N¹m 33 tuæi «ng Ớç SỔ tam gi₃p Ớng Tiồn sủ xuết th^on khoa MỂu TuỂt ni^an hiồu Cçnh H-ng 39 (1778) Ới L^a Hiồn T«ng, Ớ-ỉ c bæ chøc Tri phñ Lp Nh^on, rài Hụn l^om viồn Thp chỖ Tri hé phi^an, Hụn l^om viồn Thp th-. Sau «ng b¹c₃ch chøc. T₃c phỀm :

- *Ý Yên chư cổ tích đề vịnh.*

- Cßn hai c^ou Ới ẽ chỉ a Phæ Minh x· Léc V-ỉ ng, thựnh phè Nam Sßnh vự bựi Dũ qu₃n chĐp trong T^on bi^an Nam Sßnh tỉnh Ớa d- chỖ l-ỉ c.

PHẠM TRUNG THỨ

(? - 1899)

Qu^a x· Th-ỉ ng Sếng, huyện Phong Doanh nay thuộc x· Y^an Tiồn, huyện Ý Y^an, tỉnh Nam Sßnh.

ưng Ớç Cỗ nh^on khoa Kù M· o ni^an hiồu Tù Sợc 32 (1879) nh-ng kh«ng ra lụm quan. N¹m 1889 «ng ph₃t Ớéng cuéc khèi nghlã vồ trang chềng Ph₃p ẽ Ớpa ph-ỉ ng. Cuéc khèi nghlã thỂt b¹i, «ng b«n ba tiồp tồc sù nghiồp ẽ nhiồu n-ỉ nh-ng vỂn kh«ng thựnh c«ng. N¹m 1899 «ng vồ qu^a vự mỂt.

T₃c phỀm :

- Cßn C^ou Ới viồng «ng Sç Thiồm in trong V¹n hắc y^au n-ỉ c vự c₃ch m¹ng Hụ Nam Ninh, T.1.

PHẠM VĂN BÀN

(TK 17)

Qu^a x· Qu₃n C₃c, huyện Giao Thuũ nay lụ th«n Qu₃n C₃c, x· T^on Thlñh, huyện Nam Trùc, tỉnh Nam Sßnh.

ưng Ớç H-ỉ ng cềng thêi L^a. GẾp khi T^oy S-ỉ n nài dỂy «ng bá ra V^on Sủn. Sau «ng phß Gia Long, lụm quan ỚỒn chøc Trung qu^on S« thềng chỖ.

T₃c phỀm :

- *Trần thế khổ thi tập* (h-n 60 bựi).

PHẠM VĂN HÀI

(TK19)

Còn gái họ Phạm Sống Hùi.

Qu^a x. Tam Sống, huyện Sĩ An nay họ th[«]n Tam Quang, x. Yên Thọ^½ng, huyện Ý Yên, tỉnh Nam S^½nh.

Ông họ con Hoàng gia Phạm Văn Ngh^½, em Ph^½ng Phạm Sống Gi^½ng vụ C^½nh Phạm Sống H^½, anh C^½nh Phạm Sống Ph^½.

Ông [®] C^½nh khoa K^½ M^½ o ni[«]n hi^½u T^½ S^½c 32 (1879).

T^½c ph^½ :

- Còn c^½u [®]èi è [®]òn th^½ Tr^½ Th^½ S^½ x. L^½i X^½, huyện Thi[«]n B^½ng (nay thuộc Vô B^½ng) nh- sau :

Ph^½ thuy^½t c^½u th^½ doanh, Trung Vô tr^½ l-^½ng ph^½ng B^½c t^½ ;

M^½c ti^½n Tr^½ th^½c mi^½u, anh hi^½ng h^½u ph^½n tr^½n Nam ph-^½ng.

(Ph^½ v^½n truy^½n r^½ng Trung Vô v-^½ng doanh tr^½i thu^½ x-a, [®]ản tr^½ qu^½n l-^½ng ch^½ng B^½c ;

M^½t [®]ang tr^½ng th^½ Tr^½ th^½c ph^½ mi^½u [®]òn c^½n [®]ã, anh hi^½ng tr^½n gi^½ cái Nam).

PHẠM VĂN NGHỊ

(1805 - 1880)

Hi^½u họ Ngh^½ Trai, Li[«]n Hoa S^½ng Ch^½ Nh^½.

Qu^a x. Tam Sống, huyện Sĩ An nay họ th[«]n Tam Quang, x. Yên Thọ^½ng, huyện Ý Yên, tỉnh Nam S^½nh.

Ông họ cha Ph^½ b^½ng Phạm Sống Gi^½ng vụ c^½ C^½nh Phạm Sống H^½, Phạm Sống Ph^½, Phạm Văn Hùi.

Ông [®] C^½nh khoa Sinh Đ^½u 1837, [®] C^½nh gi^½p Ti^½n sĩ xu^½t th^½n (Hoàng gia) khoa M^½u Tu^½t ni[«]n hi^½u Minh M^½nh 19 (1838), [®]-[®]c b^½ ch^½c Tri ph^½ Lý Nh^½, H^½n l^½m vi^½n Tu so^½n, S^½ qu^½n Bi[«]n tu. Sau 12 n^½m l^½m quan, «ng xin v^½ qu^a d^½y h^½c. Khi qu^½n Ph^½ [®]nh S^½ N^½ng, «ng chi[«]u mé [®]éi ngh^½la dòng 365 ng-[®]ei, [®]ých th^½n ch^½ huy^½ vụ Nam [®]nh gi^½c. Ng^½y 21 - 3 - 1860 [®]o^½n ngh^½la dòng t^½i Hu^½ th^½ [®]-[®]c tin qu^½n Ph^½ [®]. r^½t kh^½i S^½ N^½ng. Tri^½u [®]x^½nh ra l^½nh cho «ng [®]em qu^½n v^½ ph^½ng th^½n tỉnh nh^½ vụ gi^½ ch^½c S^½c h^½c Nam S^½nh. N^½m T^½ S^½c 19 (1866) «ng [®]-[®]c giao ch^½c Th-^½ng bi^½n h^½ng ph^½ng s^½. Khi qu^½n Ph^½ t^½n c^½ng Nam S^½nh, «ng ch^½ huy^½ ngh^½la qu^½n [®]nh ch^½n gi^½c è ng^½. ba S^½c B^½, r^½i l^½ep c^½n c^½ An Ho^½, gi^½ y[«]n ba huyện Phong Doanh, Ý Yên, Thanh Li[«]m. Tri^½u [®]x^½nh giao cho «ng ki[«]m ch^½c Th-^½ng bi^½n tỉnh v^½. Khi tri^½u [®]x^½nh ký hi^½p -[®]c nh-[®]ng bé gi^½c, «ng thu^½c phe ch^½n chi^½n n[«]n b^½ t-[®]c ch^½c v^½. Ông lui v^½ è Èn trong [®]éng Li[«]n Hoa (thu^½c huyện Hoa L-, tỉnh Ninh B^½nh). Sau khi m^½t, «ng [®]-[®]c truy^½ ph^½c nguy[«]n h^½m Th^½ gi^½ng H^½c sĩ.

Ông c^½ c^½ng chi[«]u mé d^½n l-u t^½n khai hoang vìng ven bi^½n Sĩ An, l^½ep ra tr^½i S^½ L^½m. Ông họ nh^½ gi^½o n^½i ti^½ng [®]. [®]po t^½o cho [®]Èt n-[®]c nhi^½u nh^½n t^½i nh- Tam nguy[«]n Tr^½ B^½ch San, Tam nguy[«]n Nguy^½n Khuy^½n... Cu^½c [®]éi vụ s^½ nghi^½p

cña «ng ®. ®i vµo truyÒn thuyÕt d©n gian, tr÷ thñnh ®Ò tµi cho nhiÒu ¼ng v'nn th- m¼ kh«ng ýt t¼c gi¶ l¼ nh÷ng ng-êi nghiãa khý nãi tiÕng. Nh÷ng s¼ng t¼c cña «ng thõ hiÕn lBng yªu n-íc thiÕt tha, c'ím thi giÆc s©u s¼c, khý ph¼ch bÊt khuËt, kiªn trung vµ tin t-êng vµo cuéc kh¼ng chiÕn chøng Ph¼p cña d©n tíc.

T¼c phÈm :

- **Bài phú Pháp đánh Bắc Kỳ lần đầu 1873.**
- **Đề thơ núi Dục Thuý** (4 b¼i)
- **Đồng xã bi ký** (Bia sù t¼ch Ph¹m §¹o Phó ẽ Ngh¼a H-ng, Nam §¼nh)
- **Hoàng Lịch bi ký** (Bia c«ng ®øc TrÇn Ngác Ch©n ẽ Ngh¼a H-ng, Nam §¼nh)
- **Hoàng triều vạn niên chi nhị thập bi ký** (Bia tõ ®-êng hã Bì i ẽ Ngh¼a H-ng)
- **Phạm Nghĩa Trai tự ký.**
- **Sơn thủy quốc âm thi.**
- **Sùng tu Phúc Khánh tự công đức bi ký** (Chi a Phóc Kh¼nh, x- Tam Quang, Ý Yªn, Nam §¼nh)
- **Tùng Viên văn tập.**
- **Tư văn học sinh thạch bi ký** (ẽ Ho¼ng Nam, Ngh¼a H-ng, Nam §¼nh)
- **Từ chỉ bi ký** (ẽ §µo Khª, Ngh¼a H-ng, Nam §¼nh)
- Th- v'nn Ph¹m V'nn Ngh¼.- H.: Khoa hác x- héi, 1979.
- + Tham gia biªn tÈp c¼c s¼ch : **Đại Nam thực lục tiền biên, Khâm định tập vận trích yếu, Ngự chế**

thánh đức thân công bi kí, Nhâm Ngọ ân khoa Hội thí.

+ DuyÕt s¼ch : **Thanh bình ca điệu.**

+ Cã th-, v'nn trong c¼c s¼ch : **Bùi gia Bắc sứ hạ văn thi tập, Chư đề mặc, Dương Đình thi trưởng tập, Giang Đình thập nhị vịnh, Hán Nôm thi văn tập lục tập, Ninh Bình tỉnh An Khánh huyện An Ninh tổng các xã thôn tạp ký, Phạm Nghĩa Trai trường sách văn, Tam Đãng Hoàng giáp trường phú, Tam Quang Phạm đại nhân gia huấn ca, Thân dân biểu lục phụ Bùi gia Bắc sứ hạ văn thi tập, Thi ca đối liên tạp lục, Thi phú văn tập, Thi tr-íc ng t¹p biªn, Thuý S-n thi tÈp...**

PHẠM VỤ MÃN

(1842 - ?)

Quª x- D¼ch DiÕp, huyÕn Ch©n Ninh nay l¼ th«n D¼ch DiÕp, x- Ph--ng §¼nh, huyÕn Trùc Ninh, t¼nh Nam §¼nh.

¼ng ®ç Cõ nh©n khoa §inh M-o niªn hiÕu Tù §øc 20 (1867), l¼m quan ®Õn Án s¼t Qu¶ng B¼nh, rã Án s¼t Nam §¼nh. N'ím 1883 qu©n Ph¼p ®¼nh chiÕm Nam §¼nh, «ng c¼o quan vÒ quª nu«i mỗ. Trìu ®¼nh lÕnh cho «ng ra gi÷ nguyªn chøc. N'ím 1884 trìu ®¼nh ký hiÕp -íc nh-ĩng bé giÆc, «ng nép Ên t¼n rã theo nghiãa qu©n T¹ HiÕn. Khi cuéc khøi nghiãa T¹ HiÕn thÈt b'ì, «ng vÒ quª sèng trong ®au buån cho tí i khi mÈt. T¼c phÈm :

- Cßn b¼i th- B¼ giam chi t¼c in trong V'nn hác yªu n-íc vµ c¼ch m¹ng H¼ Nam Ninh, T.1.

PHAN ĐÌNH HOÈ

(1875 - ?)

Qu^a x. S^hch LÔ, huyện Th-^hng Nguy^an nay l^u th^h«n S^hch LÔ, x. Nam V^on, th^hnh ph^h Nam S^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

«ng «ç C^o nh^on khoa Canh Tý Th^hnh Th^hi 12 (1900). Kh^hng r^h h^hnh tr^hng c^ha «ng.

T^hc ph^hEm :

- Tr^hçn t^h«n th^hçn linh mi^ou (Bia ghi ti^ou s^o ph^oc th^hçn x. Ph^o Long, huyện M^u L^hc, dùng n^hm 1934)

PHAN THIÊN NIỆM

(1869 - ?)

Qu^a x. Qu^h Linh, huyện Vô B^hnh nay l^u th^h«n Qu^h Linh, x. Th^hnh L^hi, huyện Vô B^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

«ng l^u ch^hu C^o nh^on Phan V^hn L^hch.

«ng «ç C^o nh^on khoa B^hnh Ng^ha 1906, «ç Ph^h b^hng khoa Sinh M^hi ni^an hi^ou Th^hnh Th^hi 19 (1907), l^um quan Tri huyện C^hem Kh^a.

T^hc ph^hEm :

- C^hem Kh^a ký.

- Thi^on Ni^om thi t^hEp.

TỔNG HÂN

(1535 - ?)

C^hçn c^ha t^h«n l^u S^hn Th^hnh, t^u l^u Xu^on Vô, hi^ou l^u Họp Phong.

Qu^a x. Vô Lao, huyện Giao Thu^u nay l^u th^h«n Vô Lao, x. T^hnh Th^hnh, huyện Nam Tr^uc, t^hnh Nam S^hnh.

N^hm 22 tu^hi «ng «ç S^o tam gi^hp «ng Ti^on s^h xu^ht th^h«n khoa B^hnh Th^hn ni^an hi^ou Quang B^ho 2 (1556) «^hi M^hc Ph^oc Nguy^an, l^um quan «^h«n ch^oc Th-^hng th-, t-^hc LÔ Kh^a b^h.

T^hc ph^hEm :

- C^hçn b^hi th^h Qu^h S^ho c^hng mi^ou ch^hEp trong T^h«n bi^an Nam S^hnh t^hnh «^ha d- ch^h l-^hc v^h mét s^o b^hi ch^hEp trong To^hm Vi^ot thi l^oc.

TRẦN ANH TÔNG

(17/9 B^hnh Tý 1276 - 16/3 Canh Th^h«n 1320)

T^h«n th^h«t l^u Tr^hçn Thuy^an, vua nh^h Tr^hçn mi^ou hi^ou Anh T^hng.

Qu^a h-^hng T^hçc M^hc, ph^h Thi^an Tr-^hng nay l^u th^h«n T^hçc M^hc, x. L^hc V-^hng, th^hnh ph^h Nam S^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

«ng l^u con tr-^hng vua Tr^hçn Nh^on T^hng.

N^hm Quý T^h 1293 «ng l^hn ng^hi vua. N^hm 1314 «ng lui vô l^um Th^hi th-^hng h^ong, chuy^an t^h«m nghi^an c^ou «^ho Ph^ht, s^hng t^hc th-^h ca.

«ng l^u v^h vua c^ha b^hnh l^hnh, t^hnh t^hnh trung h^hu, c^h ý th^oc c^hu ti^on bé. Trong 21 n^hm l^um vua, «ng nhi^ou l^hçn c^o c^hc t-^hng t^hi nh- Ph^hm Ng^o L^o, Tr^hçn Kh^hnh D-, S^om Nh^h H^hi «^hi «^hnh d^hEp gi^h y^an vi^hng bi^an gi^hi. N^hm T^h«n H^hi 1311 «ng th^h«n ch^hnh c^hm qu^on «^hi «^hnh Chi^am Th^hnh, gi^h y^an bi^an gi^hi ph^hya nam. «ng l^u«n gi^h v^hng tinh th^hçn «^hc l^hEp t^u ch^h, th^hi «^hé ki^an quy^ot «^hng th^hi m^om d^ho t^ho thu^hEn l^hi trong vi^oc bang giao c^ha n-^hc nh^h. «ng quan t^h«m ph^ht tri^on gi^ho d^oc, ch^hm lo b^hi d-^hng nh^on t^hi, tr^h«n

trăng c₃c cùu th₃cn cã c«ng ví i n-íc, m¹nh d¹n sô dông v₃ giao tr₃ch cho c₃c Nho sĩ tr¹ nh-S₃mun Nh÷ H₃ui, M¹c S₃linh Chi, Nguyễn Trung Ng¹n... «ng còng r¹ết chó tr₃ng mẽ mang kinh t₃, ph₃t tri₃ôn v¹n ho₃, coi tr₃ng ph₃p lu¹Et, «₃nh ra nhi₃u k₃s₃ch tr₃ n-íc cã hi₃u qu¹. D-í i tri₃u «¹i «ng, c₃c m¹Et kinh t₃, ch¹nh tr₃, v¹n ho₃ «¹u «-íc ph₃t tri₃ôn. Sô s₃ch khen «ng l₃ "b¹Ec vua t¹et c¹ã tri₃u Tr₃cn", "kh¹Đo n¹ei ch¹ỷ gi÷ nghi¹Đp".

«ng l₃ ng-«i mẽ «¹Çu cho d¹Bng th¹ v¹nh sô c¹ã n-íc nh₃. Th¹ «ng gi¹Đn đ¹, trong s₃ng, gi¹mu t¹xh c¹Đm.

T₃c ph¹Em :

- Hi₃u «¹Đnh c«ng v¹n c₃ch th₃oc.
- Ph₃p s₃ t¹cn v¹n.
- Thu₃ v¹n tu₃ b¹ót ng¹ t¹Đp.
- Th¹ch d-íc ch¹m.

Tr-íc khi m¹Et, «ng sai ng-«i «¹èt s₃ch c¹ã m¹xh n¹an hi₃Đn nay ch¹ c¹Đn 12 b¹ui th¹ ch¹Đp trong T₃mun Vi¹Đt thi l₃c v₃ mét s¹ b¹ui ch¹Đp trong Tr₃cn tri₃u th¹ ph¹ Đnh tr¹ng.

TRẦN BÍCH HOÀNH

(1452 - ?)

Qu¹ x¹. V¹cn C₃t, huy₃Đn Thi¹an B¹Đn nay l₃ th¹cn V¹cn C₃t, x¹. Kim Th₃i, huy₃Đn Vô B¹Đn, t¹nh Nam S₃Đnh.

«ng «¹Ç S₃Đ nh¹Et gi₃p Ti₃Đn sĩ c¹Đp «¹Đ S₃Đ tam danh (Th₃m hoa) khoa M¹Đu Tu¹Đt ni¹an hi₃Đu H¹Đng S₃Đc 9

(1478) «¹ei L¹ Th₃nh T¹ng, l₃mun quan «¹Đn ch₃oc S¹ng c₃c S¹i h¹Đc sĩ. T₃c ph¹Em :

- C¹Đn mét c¹u «¹ei «¹Đn S¹Đng Du, huy₃Đn B¹xh L₃Đc, t¹nh H₃Đ Nam.

TRẦN BÍCH SAN

(1840 - 1877)

C¹Đn cã t¹an l₃ Tr₃cn Hy T¹ng, t₃ l₃ V¹Đng Nghi, hi₃Đu l₃ Mai Nham.

Qu¹ x¹. V¹ Xuy¹an, huy₃Đn M¹Đ L¹Đc nay th¹ec n¹ei th₃nh Nam S₃Đnh, t¹nh Nam S₃Đnh.

«ng l₃ con Ph¹ b¹Đng Tr₃cn Đo¹ n S¹t.

«ng «¹Ç T₃Đ t₃ui khoa T¹cn Đ¹Đu 1861, «¹Ç Gi¹Đi nguy¹an C¹Đ nh¹cn khoa Gi₃p Tý 1864, «¹Ç H¹ei nguy¹an v₃ S¹xh nguy¹an S₃Đ nh¹Đ gi₃p Ti₃Đn sĩ xu¹Đt th¹cn (H¹Đng gi₃p) khoa Á¹t S₃Đu ni¹an hi₃Đu T₃Đc 18 (1865), «-íc vua ban cho c¹ "Li¹an tr¹Đng Tam nguy¹an" v₃ cho «¹Đi t¹an l₃ Tr₃cn Hy T¹ng.

Sau khi «¹Ç H¹Đng gi₃p, «ng «-íc b¹Đ ch₃oc H₃Đn l¹Đm vi₃Đn Tu so¹n, sung N¹ei c₃c B¹Đ th¹- s¹Đ Đnh t¹Đu. N¹Đm 1867 «ng l₃mun Tri ph¹Đ Th¹Đng B¹xh, n¹Đm 1868 «¹Đi Tri ph¹Đ S¹ĐĐn B₃Đn, r¹Đi Á¹n s₃t B¹xh S₃Đnh. Khi l₃mun Ph¹ ch¹Đ kh¹Đo tr-Đng thi H-Đng «¹Đ Th¹Đa Thi¹an, «ng gi¹Đ ý cho th¹Đ sinh n¹Đi tr₃i ý «¹Đnh tho¹Đ hi₃Đp c¹ã T₃Đ S₃Đc n¹an b¹Đ gi₃ng l₃mun Tri ph¹Đ An Nh-Đn. N¹Đm 1869 «ng «-íc th¹Đng Đm H¹Đng l¹Đ T₃Đ thi₃Đu Đnh, Bi₃Đn lý b¹Đ H¹Đ ki¹Đm qu¹Đn Th¹Đng ch¹Đnh ty, Ch-Đng H₃Đn l¹Đm vi₃Đn. N¹Đm 1871 «ng «-íc c¹Đi c¹Đng c₃n «¹Đ Qu¹Đng S¹ng (Trung Qu¹Đc). N¹Đm 1873 «ng v₃Đ c-Đng cha. N¹Đm 1874 «ng «-íc th¹Đng L¹i b¹Đ Th¹

lang, TuChn phñ Trb Bxnh, rai TuChn phñ Hm Néi. N'ım 1877 «ng lım LÔ bé T¶ı tham tri, sung Ch, nh sô ②i Ph, p, nh-ng ch-a kbp ②i thx mEt ẽ HuÔ. Sau khi mEt, «ng ②-i c truy tÆng hım Tham tri.

Khi cBn sêng, «ng tōng ②iĐu trChn v'ch rã thãi tham nhōng cĩa quan l'i, kiĐn nghb c¶ıi tæ gi, o dōc, tuyĐn chãn nh©n tui, phBng b¶ ②Et n-íc.

Th- v'ın cĩa «ng béc lé niĐm c'ım phÉn qu©n x©m l-íc, trũu nÆng t©m sù u uEt tr-íc c¶ınh ②Et n-íc b¶ qu©n thi s©u xĐ, mong muèn triĐu ②xnh NguyĐn tù c-êng chêng giÆc. T, c phÈm :

- Gia huÈn ca.
- Mai Nham TrChn ti^n sinh thi th¶ıo.
- Nh©n sù kim gi, m.
- Thanh T©m tui nh©n thi tÈp.
- ThĐ sù nan tri v¶nh

+ Cã th-, v'ın trong c, c s, ch : BiĐu chiĐu phó hı p tuyĐn, S'ng long s, ch tuyĐn, Lbch khoa tø lōc, T©n san H--ng Héi v'ın tuyĐn, ViĐt cæ v'ın...

TRẦN CHI BẠNG

(TK 19)

HiĐu lım Tróc Kh^a.

Qu^a x. QuChn Anh Trung, huyĐn H¶ıi HÈu nay thuéc x. H¶ıi Trung, huyĐn H¶ıi HÈu, t¶nh Nam S¶nh.

«ng lım con Cō nh©n TrChn V'ın Gia.

«ng tōng tham gia phong trạo v'ın th©n y^au n-íc ẽ H¶ıi HÈu. Th- v'ın cĩa «ng thĐ hiĐn tinh thChn y^au n-íc nãng nım, ý chỷ bÈt hı p t, c ví i giÆc Ph, p.

T, c phÈm :

- Tróc Kh^a thi tÈp.

TRẦN CÔNG DƯƠNG

(TK 19)

CBn cã t^n lım TrChn Ngãc Toın.

Qu^a x. Hoınh S«ng, huyĐn Giao Thuũ nay thuéc x. Hoınh S-n, huyĐn Giao Thuũ, t¶nh Nam S¶nh.

«ng ②ç Cō nh©n khoa T©n ĐÈu 1861, ②-i c bæ HuÈn ②ıo Nam Truc, th'ng Sãng tri phñ. Sau khi giÆc Ph, p chiĐm n-íc ta, «ng bá quan vĐ nhı d'ıy hãc vı nu«i mñ. Hãc trb cĩa «ng cã nhiĐu ng-ẽi nãi tiĐng nh- TiĐn sử VĐ H÷u Lı i...

T, c phÈm :

- CBn b¶i V- n m«n sinh TiĐn sử VĐ H÷u Lı i in trong V'ın hãc y^au n-íc vı c, ch m'ng Hı Nam Ninh, T.1.

TRẦN DOÃN ĐẠT

(1822 - ?)

CBn cã t^n lım TrChn Sxnh Khanh, TrChn Sxnh Gi, m.

Qu^a x. Vb Hoıng, huyĐn Mũ Léc nay thuéc néi th¶nh Nam S¶nh, t¶nh Nam S¶nh.

«ng lım cha Tam nguy^n Hoıng gi, p TrChn Bỷch San.

«ng ②ç Cō nh©n khoa Nh©m Tý 1852, ②ç Phã b¶ıng khoa Nh©m TuÈt ni^n hiĐu Tũ Sđc 15 (1862), lım quan Án s, t H-ng Ho, .

T, c phÈm :

- Nam S¶nh thuũ m' t kh¶ıo.

TRẦN DU
(1897 - 1937)

Tù lỵ HẸn.
Qu^a x· QuÇn Ph--ng Trung nay thuộc x· H¶i
Trung, huyện H¶i HẸu, tỉnh Nam S¶nh.
xng ®ç Tó tại n'ím 34 tuæi.
T_uc phÈm :
- QuÇn Anh ®pa chỷ.
- Mòc lôc kh_unh thụnh cÇu Trung Th«n.

TRẦN DU TÔNG
(1336 - 1369)

T^an thÈt lỵ TrÇn C¶o, cßn gãi lỵ TrÇn H^o, vua nhự
TrÇn miÕu hiÕu Đô T«ng.
Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay lỵ
th«n Tøc MÆc, x· Léc V-îng, thụnh phè Nam S¶nh,
tỉnh Nam S¶nh.
xng lỵ con thø 10 cña vua TrÇn Minh T«ng vự
HiÕu Tô hợmng hẸu.
Vua TrÇn HiÕn T«ng kh«ng cã con, l'íi chổ ề ng«i
lỵm vx, mãi quyðn bỷnh ®u trong tay Th_ui th-îng
hợmng TrÇn Minh T«ng. Sau khi TrÇn HiÕn T«ng
mÈt, «ng ®-îc lẾp lỵm vua, lẾy c_uc ni^an hiÕu lỵ
ThiÕu Phong (1341 - 1357), Sⁱi Tr¶ (1358 - 1369).
xng cã t- chÈt th«ng minh, hãc vÈn cao minh, v'ín
tu vâ b¶, c_uc ng-êi Man Di ®u thÇn phòc, chỷnh sù
ban ®Çu cõng kh_u. Nh-ng tã sau khi Th_ui th-îng
hợmng TrÇn Minh T«ng mÈt, «ng chổ lo x^oy dùng
cung ®iõn, ham m^a tồu s¼c, triðu chỷnh ®æ n_ut, kh¼p

n-i d^on chóng nãi dỂy. Mãi viõc triðu chỷnh ®u do
D--ng NhÈt LÔ quyðt ®o_un.

T_uc phÈm :
- TrÇn triðu ®ⁱi ®iõn (2 quyðn, ®. thÈt l'ic).
- Cßn bựi th- S-êng Th_ui T«ng d÷ b¶n triðu Th_ui
T«ng chĐp trong Toạu ViÕt thi lôc.

TRẦN DUÂN
(1858 - 1923)

Cã s_uch chĐp lỵ TrÇn Ru^on. Tù lỵ Sĩõn Chi, hiÕu
lỵ Nam S-n C- SỦ.
Qu^a x· QuÇn Anh Trung, nay thuộc x· H¶i Trung,
huyện H¶i HẸu, tỉnh Nam S¶nh.
xng ®ç Cõ nh^on khoa Gi_up Th^on ni^an hiÕu Kiõn
Phóc 1 (1884), mẽ tr-êng d'ly hãc ề qu^a vự tham gia
phong trựo V'ín th^on ề H¶i HẸu. T_uc phÈm :
- Chỷnh khỷ ca diõn ®m.
- Quy khø lai tã diõn ®m.
- Tam tù kinh diõn ®m.
- Tr--ng L--ng bõnh phó (N«m).

TRẦN DUỆ TÔNG
(1336 - 1377)

T^an thÈt lỵ TrÇn Kỷnh, vua nhự TrÇn miÕu hiÕu
DuỖ T«ng.
Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay lỵ
th«n Tøc MÆc, x· Léc V-îng, thụnh phè Nam S¶nh,
tỉnh Nam S¶nh.
xng lỵ con thø 11 cña vua TrÇn Minh T«ng, em
vua TrÇn NghỖ T«ng.

Khi vua TrÇn NghÖ T«ng tr, nh lo1n D--ng NhËt LÖ, «ng cũ c«ng b«nh ®pnh xø sã n²n ®-îc vua TrÇn NghÖ T«ng truyÖn ng«i cho. N²m 1374 «ng l²n ng«i, ®Æt ni²n hiÖu l²m Long Kh, nh. N²m 1377 «ng th©n chinh ®i ®, nh Chi²m Thụnh, hy sinh t²i trËn, th² 41 tuæi, l²m vua ®-îc 4 n²m.

«ng nãi tiÖng cũ t²i th- v²n.

T, c phËm :

- Cßn b²i V²n tÖ NguyÖn Bých Ch©u v² mét b²i chÐp trong TuyÖn kú t©n ph¶.

TRẦN DUY ĐÁN

(? - ?)

Qu² x- Vãng Doanh, huyÖn Trùc Ninh nay thuéc th² trËn Cæ LÖ, huyÖn Trùc Ninh, t²nh Nam S²nh.

«ng ®ç H--ng cèng khoa Nh©m Tý thêi L² (ch-a r² n²m n²m), l²m quan ®Ön HuyÖn do- n Quính C«i.

T, c phËm :

- Quính C«i phong vËt chý.

TRẦN DUY NĂNG

(? - ?)

Qu² x- An Cù, huyÖn Thi²n B¶n nay l²m th«n An Cù, x- S²i An, huyÖn Vô B¶n, t²nh Nam S²nh.

«ng tÖng ®ç TiÖn s² chÖ khoa (kh«ng r² khoa thø). D©n l²ng ch² «ng nghiÖo kh«ng ®²n r-íc khi «ng vinh quy, «ng giËn bá v²m ã S«ng S-n (Thanh Ho,) l²m thuéc ch÷a bÖnh nu«i gia ®²nh.

T, c phËm :

- Cßn b²i th- nãi t©m sù cũ cũ «ng chÐp trong T©n bi²n Nam S²nh t²nh ®²a d- chý l-îc nh- sau :

Nh©n v² tiÖn ®²a tçm vãng b, i

Ng- do tóc thiÖu khý v« nghinh

C- h--ng khêi ®¼c h²n huy²n h¶lo

H²m luyÖn vi t²nh khø bËt ninh.

T²m d²ch :

Ng-êi v² tiÖn cũ ®Ön xun xoe

Ta ýt l--ng ²n tr, nh r-íc NghÏ

Nãng l²nh chèn qu² ®©u cũ tèt

TiÖc g² t- t²c n²i niÖm kia.

TRẦN DUY VÔN

(1906 - 1979)

HiÖu l²m Nh²n V©n S²nh, H¶i Çu.

Qu² x- H¶i Anh, huyÖn H¶i HËu, t²nh Nam S²nh.

«ng d©ng triÖu ®²nh HuÖ hai tËp s, ch, ®-îc th-êng Cöu phËm v²n giai v²m chøc H²n l©m ®. i chÖ. «ng cũ tham gia ®i d©n c«ng kh, ng chiÖn rải c«ng t, c ã ViÖn nghi²n cöu H, n N«m ®Ön khi mËt.

T, c phËm :

- S²i Nam cao t²ng truyÖn.

- SÖ v--ng b¶lo gi, m.

- H²m Thụnh thi sao.

- Hả Xu©n H--ng kh¶lo t²i liÖu.

- Khêi ®ç sù lôc.

- Nam th- lôc lôc.

- Nh²n V©n S²nh thi tËp.

- Phó chèng n²n mi² ch÷.

- Phó mÖng b, o S²c TuÖ.

- Thi^an ti^an truy^on kh^o.
- Tr^on v--ng truy^on kh^o.
- Tông Trung Giang phó.
- Vi^ot Nam hi^ou t-í c t^oi^on.

TRẦN DỤ
(TK 16)

Qu^a x. Ph--ng B^ong, huyện Mü Léc nay lụ th^on Ph--ng B^ong, x. Mü Trung, huyện Mü Léc, t^onh Nam S^onh.

ơng ơc H--ng c^ong khoa Ất Mⁱi ni^an hi^ou Sⁱi Ch^onh 6 (1535) ơi M^oc S^ong Doanh, lụm quan ơn ch^oc M. nh d^oc t-í ng qu^on, t-í c H--ng Phong h^ou.

T^oc ph^om :

C^on c^ou ơi ơ ơn Ph--ng B^ong tⁱi qu^a nh- sau :

V^o h^ou thi ng^om thi^an t^oji do truy^on Tr^on ơⁱi ch^o;

Canh v^o thu^o n^op v^on ni^an th-^ong ký mi^ou phu h--ng.

(M^oa l^oi h^ot ca, ng^om th^onh v^oEn truy^on v^o t-í ng ơi Tr^on ch^o t^oc;

C^oy kh^ong nép thu^o, v^on n^om v^oEn nh^o mét lụm c^o l^o mi^ou phu)

TRẦN DƯƠNG QUANG
(TK 19)

T^o lụ Th^oc Khi^am, hi^ou lụ Li^au Trai Ti^an Sinh.

Qu^a x. V^o Ho^ong, huyện Mü Léc nay th^oc néi th^onh Nam S^onh, t^onh Nam S^onh.

ơng ơc C^o nh^on khoa Sinh Đ^ou ni^an hi^ou Minh M^onh 18 (1837), ơ-í c b^oc Tr^o huy^on L^oc An, ơi Tr^o huy^on L^oc Th^och. N^om 1848 «ng ơ-í c th^ong Tr^o ph^o L^om Thao, r^oi S^oc h^oc H^om T^onh, Gi^om s^ot Ng^o s^o, T^oc hi^on vi^on Th^o ơ^oc, Kinh di^an kh^oi c- tr^o. N^om 1857 «ng lụm H^om l^om vi^on Th^o gi^ong h^oc s^o, Án s^ot s^o An Giang. ơng th^o 51 tu^oi.

T^oc ph^om :

- Th^o t^onh h^om nhi^ot v^onh (h--n 100 b^oi v^oa ch^o- N^om, v^oa ch^o- H^on)

TRẦN ĐẠO TÁI
(TK 13)

Qu^a h--ng T^oc M^oc, ph^o Thi^an Tr-^ong nay lụ th^on T^oc M^oc, x. Léc V-í ng, th^onh ph^o Nam S^onh, t^onh Nam S^onh.

ơng lụ con Th-í ng t-í ng Th^oi s- Tr^on Quang Kh^oji, ch^ou néi vua Tr^on Th^oi T^ong.

ơng ơc B^ong nh. n d-í i tri^ou Tr^on Th^onh T^ong khi m^oi 14 tu^oi, ơ-í c phong t-í c V^on T^oc V--ng. ơng n^oi ti^ong c^o t^oi v^on ch--ng, ơ-í c vua ơ^oc bi^ot quý m^on. Do «ng m^ot s^om n^on c^ong danh s^o nghi^op ơ^o l^oi kh^ong nhi^ou.

T^oc ph^om :

- Thi^an Tr-^ong c^onh v^onh t^oc.

- B^oi Sⁱi bi t^o chung minh v^o b^oi H^ou ti^oc Th-í ng ho^ong ch^op trong Vi^ot ơ^om thi t^oc v^o Sⁱi Vi^ot s^o ký to^on th-.

TRẦN ĐĂNG HUỠNH

(TK 16)

Cã s₂ch chđp lự Trçn S₂ng O₂nh, thup lự Hùu Mü Ti^an Sinh.

Qu^a x· Vp D--ng, huyõn Mü Léc nay lự th«n Vp D--ng, x· Mü X₂, thupnh phè Nam S₂nh, t₂nh Nam S₂nh.

«ng ®ç S₂ tam gi₂p ®ång Tiõn s₂ xuÊt th^on thêi L^a (kh«ng râ khoa thø, cũ s₂ch chđp «ng ®ç khoa B₂nh Th«n ni^an hiõu Quang B₂o 2 (1556) ®êi M¹c Phóc Nguy^an nh-ng tra trong S₂ng khoa lôc kh«ng thÊy cũ t^an «ng). «ng lựm quan tr₂ji cũc chøc Gi₂m s₂t S₂« ngù s₂, TrÊn th₂ Hiõn Nam. Sau «ng bá quan v₂ qu^a rãi ®i B₂¼c Ninh lựm ngh₂ thuèc.

T₂c phÈm :

- C₂bn b₂i th₂- chđp trong T^on bi^an Nam S₂nh t₂nh ®pa d- ch₂y l-îc nh- sau:

Sinh c- lo¹n th₂ diõc t^on toan

T₂ji h₂=u nan khuynh ngh₂ v₂ an

D÷ t₂ vi y y thùc t₂c

Mai danh mao èc cè h--ng h₂m.

T¹m đpch :

Sèng trong ®êi lo¹n l₂¼m chua cay

T₂ji h₂=u kh«ng khuynh k₂ khã thay

Ngh₂ thuèc cũ ng con c-m s₂o ®ñ

Qu^a ngh₂o l₂¼ng tiõng c₂ng hay ®y.

TRẦN ĐÌNH HUYÊN

(1561 - ?)

Qu^a x· Cæ Chø, huyõn Giao Thuû nay lự th«n Døa, x· Hång Quang, huyõn Nam Trùc, t₂nh Nam S₂nh.

«ng lự con Tr¹ng nguy^an Trçn V₂n B₂o.

«ng ®ç S₂ tam gi₂p ®ång Tiõn s₂ xuÊt th^on khoa B₂nh TuÊt ni^an hiõu Soan Th₂i 1 (1586) ®êi M¹c M^o H₂p. Sau «ng theo v₂ nh₂ L^a, lựm quan ®õn chøc C«ng khoa S₂« cũp s₂ trung.

T₂c phÈm :

- C₂bn b₂i th₂- Thà Tung Thupnh h₂mng x· chđp trong T^on bi^an Nam S₂nh t₂nh ®pa d- ch₂y l-îc v₂ mét sè c^ou ®êi è cũc ®õn cũ a trong t₂nh.

TRẦN ĐÔN PHỤC

(1826 - ?)

T^an tr-íc lự Trçn Xu^on Vinh, hiõu lự Lô Trai.

Qu^a x· Tøc MÆc, huyõn Mü Léc nay lự th«n Tøc MÆc, x· Léc V-îng, thupnh phè Nam S₂nh, t₂nh Nam S₂nh.

«ng lự con C₂ nh^on Trçn Quang Chiõu.

«ng ®ç C₂ nh^on khoa Ất M^o o 1855, ®-îc bæ chøc Tri huyõn Gia Léc, th₂ng Tri ph₂ Nam S₂ch. Do cũ c«ng trong viõc tiõu ph₂ n^an «ng ®-îc th₂ng h₂m H₂m l^om viõn Th₂ ®éc. N₂m 1868 «ng lựm Bang biõn B₂¼c Ninh t₂nh v₂, gia h₂m Th₂ ®éc hãc s₂, ®æi sung H₂ji D--ng - H₂ji PhBng hiõp lý, rãi Bè ch₂nh Cao B«ng. Sau «ng b₂ b₂ i chøc v₂ m₂¼c l₂i. «ng thà 52 tuæi.

- T₃c phĕm :
- LỒ Trai v'ìn tĕp.
 - Tộc Mĕc tr-êng v'ìn s₃ch.
 - TrÇn gia SỔ v--ng thi tĕp (Tham gia bi^{an} so¹ⁿ).
 - TrÇn gia ngăc phĭ (Tham gia bi^{an} so¹ⁿ).
- Că th-, v'ìn trong c₃c s₃ch : S₃ch v'ìn sao tĕp...

TRẦN HUY LUYỆN
(TK 19)

Hiều lụ Nhụn Hoa.
Qu^a x· QuÇn Anh Trung, huyện Hĭi Hĕu nay thuộc x· Hĭi Trung, huyện Hĭi Hĕu, tỉnh Nam S₃nh.
ơng theo Nho hăc, ơi thi ơç Nh₃ tr-êng. ơng mĕ tr-êng d¹y hăc v₃ tham gia phong tr₃o CÇn V--ng ẽ Hĭi Hĕu. Sau «ng l^{an} B³c Giang theo Ho₃ng Hoa Th₃m v₃ Kú Săng ho¹t ơéng y^{au} n-íc. Khi Kú Săng b₃t b³t, «ng v₃ qu^a ti₃p t₃c d¹y hăc v₃ lĕp S₃n kinh nh»m duy tr₃ l₃ng y^{au} n-íc c₃nh nh^on d^on ẽ ơ₃ph--ng. S₃n kinh l₃ h₃nh th₃c c₃u ti^{an} th₃nh gi₃ng b₃t cho th- ph₃n b₃lo nh=ng ơi₃u c₃t, hung, hăa, ph₃c. ơng l₃i đ₃ng h₃nh th₃c n₃y ơ-a t- t-êng y^{au} n-íc v₃o r'ìn d¹y m₃i ng-êi.

- T₃c phĕm :
- Nhụn Hoa thi tĕp.

TRẦN HỮU GIẢNG
(1862 - 1918)

T₃ l₃ S₃o₃ B»ng.
Qu^a x· QuÇn Ph--ng Trung nay thuộc x· Hĭi Trung, huyện Hĭi Hĕu, tỉnh Nam S₃nh.
ơng ơç Nh₃ tr-êng. N'ım 1897 «ng l^{an} Y^{an} Th₃ theo Kú Săng ch₃ng Ph₃p. Sau khi kh₃i ngh₃ thĕt b¹i, «ng v₃ qu^a d¹y hăc. T₃c phĕm c₃n b₃i :
- V₃ ơ₃ân ơi₃n.

TRẦN HỮU THÀNH
(1558 - ?)

Qu^a x· S₃o L¹ng, huyện S¹i An nay thuộc x· Ngh₃ Th₃i, huyện Ngh₃ H-ng, tỉnh Nam S₃nh.
N'ım 29 tu₃i «ng ơç SỔ nh₃ gi₃p Ti₃o s₃ xu₃t th^on (Ho₃ng gi₃p) khoa B₃nh Tu₃t ni^{an} hi₃u So₃n Th₃i 2 (1586) ơ₃ei M¹c Mĕu H₃p, ơ-íc b₃ ch₃c Trĕn ơ«ng t-íc ng qu^on, r₃i S₃o h₃nh Gi₃m s₃t Ng₃ s₃. Sau «ng theo nh₃ L^a. T₃c phĕm :
- C₃n c^ou ơ₃ei ẽ ơ₃nh th₃ TrÇn Th₃ S₃é t¹i x· M₃ Ph₃c, huyện M₃ L₃c, tỉnh Nam S₃nh.

TRẦN ÍCH TẮC
(TK 13)

Qu^a h--ng Tộc Mĕc, ph₃n Thi^{an} Tr-êng nay l₃ th₃«n Tộc Mĕc, x· L₃c V-îng, th₃nh ph₃ Nam S₃nh, tỉnh Nam S₃nh.
ơng l₃ con vua TrÇn Th₃i T«ng, ơ-íc phong t-íc Chi^{au} Qu₃c V--ng. Khi gi₃c Nguy^{an} x^om l-íc n-íc ta, «ng ơçu h₃ng gi₃c v₃ ơem c₃ gia ơ₃nh theo

sang Trung Quèc. Nguy^an Thỗ Tæ phong «ng lụm An Nam Quèc V--ng vµ ®-a vò n-íc lụm vua, nh-ng kh«ng ®-îc nh©n d©n ta chÊp nhËn. «ng trê l'ì Trung Quèc lụm quan cho nhµ Nguy^an vµ mÊt ẽ H₂n D--ng, thã 70 tuæi.

Con trai «ng lụ TrÇn H÷u L-îng nãi l^an chềng nhµ Nguy^an vµo n'ím 1354, tù x-ng lụm vua, lÊy hiõu lụ S¹i Nghĩa (1360), tranh nhau v'ì Chu Nguy^an Ch--ng (Th₂i tæ nhµ Minh). N'ím 1361 TrÇn H÷u L-îng cho ng-êi vò n-íc cÇu viõn nh-ng kh«ng ®-îc nhµ TrÇn chÊp nhËn.

TrÇn Ích T³c nãi tiõng giái th- v'ìn vµ m«n ®₂ cÇu. Khi cßn ẽ trong n-íc, «ng cã mẽ mét ng«i tr-êng lí n d'ly c₂c con em họng téc hác tËp. Vx ph¶i búi Tæ quèc n^an «ng b¶ nh©n d©n ta c'ím ghÐt. T₂c phËm :

- Cñng cùc l'ic ng©m.
- Vµ 16 búi th- chÐp trong c₂c s₂ch Toµn Viõt thi lôc, Viõt ©m thi tËp vµ An Nam chÝ l-îc.

TRẦN KINH LUÂN

(1885 - 1958)

Tộc gãi lụ Sả Êm.

Qu^a th«n S«ng, x. QuÇn Ph--ng H¹ nay thuộc thp trËn Y^an S¶nh, huyện H¶i HËu, tñnh Nam S¶nh.

«ng theo ®¹o Kit«, lụ bËc tóc Nho, tinh th«ng S«ng y, nãi tiõng giái ch÷a bõnh ®Ëu m'ia. T₂c phËm :

- Miõn H¶i HËu b¶ b. o lôc.

TRẦN KỲ

(TK 15)

Qu^a x. An Th₂i, huyện Thi^an B¶n nay lụ th«n An Th₂i, x. KimTh₂i, huyện Vô B¶n, tñnh Nam S¶nh.

«ng ®Ç SỞ nhp gi₂p Tiõn sủ xuÊt th©n (Họng gi₂p) khoa Sinh Mi i ni^an hiõu Hằng Sọc 18 (1487) ®êi L^a Th₂nh T«ng, lụm quan ®õn chøc Hụn l©m viõn, S«ng C₂c Hiõu th-. T₂c phËm :

Cßn 3 búi th- vµ 2 c©u ®êi chÐp trong T©n bi^an Nam S¶nh tñnh ®¶a d- chÝ l-îc.

TRẦN MAI

(1688 - ?)

Cã s₂ch chÐp lụ TrÇn LỒ, TrÇn Lé.

Qu^a x. Vp Họng, huyện Mũ Léc nay thuộc néi thụn Nam S¶nh, tñnh Nam S¶nh.

«ng ®Ç SỞ tam gi₂p ®ảng Tiõn sủ xuÊt th©n khoa T©n Sõu ni^an hiõu B¶o Th₂i 2 (1721) ®êi L^a Dô T«ng, lụm quan ®õn chøc C«ng bé H÷u thp lang. Sau «ng vò trÝ sủ, thup lụ Do. n Ph₂c Ti^an Sinh.

T₂c phËm :

- Cßn búi Qu₂ Duy^an H-ng Hoa Nga mẽu tồ tồ vµ mét sè c©u ®êi ẽ ch'ia Phæ Minh x. Léc V-îng, ®õn th«n Phó Nghĩa x. Léc H¹ thuộc thụn phè Nam S¶nh.

TRẦN MẠNH ĐỨC

(Cuèi TK 19 - SÇu TK 20)

Qu^a huyện H¶i HËu, tñnh Nam S¶nh.

«ng lự mét nhự Nho y^au n-íc cã nghĩa khỷ. Cã lçn vi^an Tri huy^on Hçli HËu khuy^an «ng ®i hãc ch- Ph_p ®ó ra lựm quan cho chóng, «ng ®. th¼ng th¼n tở chài. T_c phËm :

- Cßn bùi Kh-íc tßng tha hãc chðp trong Thi hãc quan hự.

TRẦN MINH TÔNG

(21/8 Canh Tý 1300 - 19/2 Sinh DËu 1357)

T^an thËt lự Trçn M¹nh, vua nhự Trçn mi^ou hi^ou Minh T«ng.

Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay lự th«n Tøc MÆc, x- Léc V-îng, thụn phè Nam Sþnh, tñnh Nam Sþnh.

«ng lự con thø t- cña vua Trçn Anh T«ng. «ng ®-îc truy^on ng«i vua tở n¹m 1314, ®õn n¹m 1329 thx nh-êng ng«i l¹i cho con ®ó lựm Th_i Th-îng hoþng. Tri^ou ®¹i «ng lự giai ®^o1n cuèi cña thèi thþnh trþ.

«ng ban hựnh nhi^ou chýnh s_ch nh»m cñg cè c- nghi^op nhự Trçn, vĩa mòm dïo, vĩa ki^an quy^ot trong vi^oc bñlo v^o bê cãi, quan t^om khuy^on n«ng, ®ò cao Nho hãc...

«ng lự mét nhự th- cã tụi. Th- «ng th^o hi^on tinh thçn y^au n-íc, tËm lßng -u_i ®èi ví i b^o t«i vự d^on chóng, giµu ®m ®i^ou dþu dþng, s^ou l¼ng, khoan thai.

Tr-íc khi mËt, «ng y^au cçu ®èt h^ot s_ch cña m«nh n^an mét sè t_c phËm cña «ng nay ®. thËt truy^on.

T_c phËm :

- Minh T«ng thi tËp (®. mËt).

- Búi ®ò tũa s_ch S¹i h--ng hçli Ên cña Trçn Nh^on T«ng.

Vự 25 búi th- chðp trong Vi^ot ®m thi tËp, Nam «ng méng lóc...

TRẦN NGẠC

(? - 1391)

Cßn gãi lự Trçn Thých.

Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay lự th«n Tøc MÆc, x- Léc V-îng, thụn phè Nam Sþnh, tñnh Nam Sþnh.

«ng lự con vua Trçn Ngh^o T«ng, ®-îc phong chøc Th_i úy, t-íc Trang Sþnh ®¹i v--ng. Vx sⁱ uy quy^on cña Hã Quý Ly, «ng ch¹y v^o trang Nam Sþnh. Nghe lèi dỉm pha cña Hã Quý Ly, Trçn Ngh^o T«ng sai Nguy^on Nh^on Li^ot ®em qu^on truy n¹. Hã Quý Ly l¹i ngçm l^onh cho Nguy^on Nh^on Li^ot tra tËn «ng ®õn ch^ot.

«ng lự ng-èi cã tụi v¹n th-, ®Æc bi^ot giãi th- N«m. Th- «ng giµu týnh trựo ph^ong.

T_c phËm :

- Cßn búi TÆng T- ®ã Trçn Nguy^an S_n chðp trong Toþn Vi^ot thi lóc.

TRẦN NGHỆ TÔNG

(T^on DËu 1321 - 15/12 Gi_p TuËt 1394)

T^an thËt lự Trçn Phñ, vua nhự Trçn mi^ou hi^ou Ngh^o T«ng.

Qu^a h--ng Tộc M^hc, ph^h Thi^an Tr-êng nay lụ th^hn Tộc M^hc, x- Léc V-î ng, th^hnh phè Nam S^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

ng lụ con vua Tr^hן Minh T^hng.

Kho^hng n^hm T^hן M^hi 1331 «ng ®-îc phong t-íc Cung S^hnh v--ng. N^hm M^hEu D^hן 1338 «ng lụm Phi^au k^h Th-î ng t-í ng qu^hn gi÷ tr^hn Tuy^an Quang. N^hm Quý T^h 1353 «ng ®-îc phong ch^hc H^hu t-í ng quèc, n^hm Sinh M^hi 1367 gi÷ ch^hc T^h t-í ng quèc, gia phong t-íc S^hi v--ng. N^hm 1369 D--ng Nh^hÊt L^h chi^hm ng^hi vua, «ng h^hp qu^hn c^hng hai em lụ Cung Tuy^an v--ng K^hnh v^h Thi^an Minh Ng^hc Tha c^hng ch^há ®^hnh d^hן Nh^hÊt L^h, kh^hi ph^hc nh^h Tr^hן. N^hm 1370 «ng I^an ng^hi, I^hyy mi^hu hi^hu lụ Ngh^h T^hng. N^hm 1372 «ng nh-êng ng^hi cho em lụ Tr^hן Du^h T^hng ®^h lụm Th^hi Th-î ng ho^hng.

ng ch^h tr--ng ®^h cao ph^hp lu^hÊt nh-ng thi^hu quy^ht ®^ho^hn, ph^hi ð^hu v^ho H^h Quý Ly, ð^hn tí i ®^h m^hÊt c^h nghi^ho^hp nh^h Tr^hן v^ho tay h^h H^h.

ng c^h t^hi th^h v^h n t^h nh^h. Th^h «ng trong s^hng, g^hi i c^hng, t^h th^h tha thi^ht, ®-î m bu^hn, ph^hng ®^hnh t^hnh c^hng ví i anh em, b^hn b^h v^h c^h nghi^ho^hp t^h t^hng, ®^hng th^hi ph^hng ®^hnh t^h m tr^hng b^hÊt lúc tr-í c th^hi cu^hc.

T^hc ph^hEm :

- B^ho Ho^h ®^hi^hn d- b^ht (8 quy^hn, so^hn n^hm 1383).
- S^h ch^hm (so^hn n^hm 1372).
- Ho^hng hu^hÊn (so^hn n^hm 1371).
- Ngh^h T^hng thi t^hEp.
- C^hן 5 b^hi th^h v^h 1 b^hi minh ch^hp trong Vi^ht ®^hm thi t^hEp.

TRẦN NGUYỄN ĐÁN

(Ất S^hu 1325 - 14/11 Canh Ng^h 1390)

Hi^hu lụ B^hng H^h.

Qu^a h--ng Tộc M^hc, ph^h Thi^an Tr-êng nay lụ th^hn Tộc M^hc, x- Léc V-î ng, th^hnh phè Nam S^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

ng lụ ch^ht c^h Th-î ng t-í ng Tr^hן Quang Kh^hi, «ng ngo^hi c^h Ng^hu^hn Tr-î. D-í i tri^hu Tr^hן D^h T^hng (1341 - 1369) «ng lụm quan Ng^h s^h S^hi phu. Sau «ng t^h ch^hc. N^hm 1370 ð^h c^hng trong vi^hc ®^hnh d^hן D--ng Nh^hÊt L^h, I^hep Tr^hן Ngh^h T^hng I^an ng^hi n^an «ng ®-îc phong ch^hc T- ®^h. Th^hi Tr^hן Du^h T^hng, «ng I^hi ®-îc giao th^am vi^hc qu^hn ð Qu^hng Oai, ®-îc ban t-í c Ch--ng t^hc Quèc th-î ng h^hu. N^hm 1385 «ng xin v^h tr^h s^h ð C^hן S- n, s^hng cu^hc ®^hi Ên ð^hÊt ®^hn khi m^hÊt.

Trong cu^hc ®^hi lụm quan, «ng th^hyy r^h nguy c^h H^h Quý Ly c-í p ng^hi nh^h Tr^hן n^an t^hng lụm th^h nh^hc nh^h b^hn b^h ngh^hla v^h lụm t^hi, k^hng ®^ho nh^hn nh^h vua Tr^hן Ngh^h T^hng ®^hng tin v^ho "con qu^h gi^h hi^hm ®^hc" (ch^h H^h Quý Ly). ng hy v^hng v^ho lí p tr^h c^h t^hi ®^hc ra gi^hp n-í c, ng^hn ch^hng nguy c^h ði^ht v^hng c^hnh nh^h Tr^hן, nh-ng ch^hng «ng I^hi kh^hng gi^hm ®^hng ra x-í ng xu^ht vi^hc c^hu v^h n t^hnh th^h. Cu^hi c^hng «ng k^ht th^hng gia ví i H^h Quý Ly mong t^hm s^h y^an æn cho con ch^hu v^h sau.

ng lụ mét nh^h ch^hng tr^h, nh^h thi^an v^h n h^hc, nh^h th^h c^h t^hi. Th^h «ng ch^h y^hu gi^h i b^hy t^hm s^h, th^h hi^hn t^hm tr^hng ch^hn n^hng, lo ®^hi, th--ng m^hnh tr-í c hi^hn th^hc "v^hÊn n-í c s^hp h^ht".

T_uc ph_êm :

- B_uch th_ô th_«ng k_u.
- B_ung H_à ng_àc h_uc t_êp.
- Y_õm th_ô v_ành.
- C_án 51 b_ui th_u ch_đp trong c_uc s_uch Vi_êt ^om thi t_êp, T_om Vi_êt thi l_ôc, Tr_ých di_ôm thi t_êp, Tinh tuy_ôn ch- gia thi t_êp...

TRẦN NHÂN TÔNG

(11/11 M_êu Ng_ä 1258 - 3/11 M_êu Th_on1308)

T_àn th_êt l_u Tr_çn Kh^om, c_án g_äi l_u Tr_çn S^om, Tr_çn Ph_êt Kim, Tr_çn Nh_êt T_«n, vua nh_u Tr_çn mi_ôu hi_ôu Nh^on T_«ng, ^o1_o hi_ôu Tr_óc L^om

Qu^a h_u-ng T_òc M_êc, ph_ñ Thi^an Tr-_êng nay l_u th_«n T_òc M_êc, x_u L_éc V-_îng, th_unh ph_ê Nam S_hnh, t_hnh Nam S_hnh.

«ng l_u con ^oç_u c_ña vua Tr_çn Th_unh T_«ng v_u Ng_uy^an Th_unh Thi^an C_him Ho_ung Th_ui h_êu.

Trong 14 n_îm l_um vua (1279 - 1293) «ng ^o. c_ìng vua cha v_u t-_íng s_l n^au cao tinh th_çn ^oo_m k_ôt t_om d^on bi_ôu hi_ôn qua H_éi ngh_h Di^an H_àng v_u B_xnh Than, l_unh ^o1_o qu^on d^on ta hai l_çn ^onh th_ung gi_êc Ng_uy^an M_«ng x^om l-_îc (1285 v_u 1288). C_ã l_çn «ng th^on ch_ình c_çm qu^on ^oi ^onh d_ñp Ai Lao ^o gi_÷ y^an b_ê c_âi. «ng ^o ra nhi_êu ch_ýnh s_uch nh_»m n_íi s_òc d^on, ph_ut tri_ôn kinh t_ô, v_ìn h_o, khuy_ôn kh_ých s_ung t_uc th_u v_ìn ch_÷ N_«m, c_hl_i ti_ôn ch_ô ^oé thi c_ô v_u tuy_ôn d_ong quan l_íi... N_îm 1293 «ng truy_ên ng_«i cho con l_u Tr_çn Th_uy^an ^o l_um Th_ui Th-_îng ho_ung, coi s_ãc vi_ôc ch_ýnh tr_l. N_îm 1298 «ng ^oi tu _ê n_ói Y^an T_ô, l_êy

ph_up hi_ôu l_u H_u-ng V^on S_íi S_çu S_u, c_án g_äi l_u Tr_óc L^om S_íi S_çu S_u. Ng-_êi ^o-ng th_êi t_«n x-_{ng} «ng l_u S_ìou Ng_u Gi_uc Ho_ung. «ng l_u v_h t_æ khai s_ung ph_ui Tr_óc L^om (Thi_òn t_«ng Y^an T_ô). C_uc s_ô gia ^onh gi_u «ng l_u "vua hi_ôn c_ña nh_u Tr_çn", "l_u ng-_êi nh^on t_ô, ho_m nh_u, t_ui tr_ý, ^oh_lm l-_îc, uy v_àng, quy_ôt ^oo_un, c_«ng nghi_ôp ch_èng gi_êc Ng_uy^an s_ung ch_ãi ^oh_lm ^oêi x-a", g_ãp ph_çn "ph_ôc h-_{ng} l_um v_í v_àng cho ^oêi tr-_íc". «ng l_u nh_u Ph_êt h_àc, nh_u v_ìn h_o, nh_u th_u xu_êt s_uc th_ô k_u 13.

T_uc ph_êm :

- S_íi H_u-ng h_hi Ên thi t_êp.
- Nh^on T_«ng Ho_ung ^o t_un vi_ôt (Bi_ôn g_ç ch_ìa A N_êu, x_u Ninh Kh_unh, huy_ôn Hoa L_u, t_hnh Ninh B_xnh)
- T_ung gi_u to_ui s_u.
- Th_ích th_êt m_h ng_÷.
- Thi_òn l^om thi_ôt chu_u ng_÷ l_ôc.
- Tr_çn Nh^on T_«ng thi t_êp.
- Trung h-_{ng} th_uc l_ôc.

C_án 31 b_ui th_u ch_÷ H_un v_u b_ui ph_ó C- tr_çn l^íc ^o1_o ch_÷ N_«m ch_đp trong Vi_êt ^om thi t_êp, Thi_òn t_«ng b_hl_n h_ính, T_om Vi_êt thi l_ôc, Tr_çn tri_ôu th_ô ph_h h_unh tr_íng...

TRẦN NHẬT DUẬT

(1255 - 1330)

Qu^a h--ng Tộc M^êc, ph^ĩ Thi^{an} Tr-êng nay lụ th[«]n Tộc M^êc, x- Léc V-î ng, th[«]n phè Nam S^{ph}nh, t[«]n Nam S^{ph}nh.

☞ng lụ con thø 6 của vua Tr^çn Th^ị T[«]ng.

☞ng lụ mét danh t-í ng t[«]i ba, h[«]c réng, am hi[«]u phong t[«]c t[«]ép qu[«]n v[«]m bi[«]ót nhi[«]u thø ti[«]ng c[«]c d[«]ón t[«]c trong v[«]m ngo[«]i n-í c. N[«]m 1280 «ng c[«]a c[«]ng d[«]ñp lo[«]n Tr[«]nh Gi[«]c M^êt - mét t[«]i tr-êng ẽ [®]1o S[«]m Gi[«]ng, b[«]ng c[«]ch thuy[«]ót ph[«]c M^êt quy h[«]ng. N[«]m 1285 «ng tham gia ch[«] huy [®]nh qu[«]n Nguy^{an} ẽ H[«]m T[«]. N[«]m 1287 «ng ch[«] huy [®]nh ch[«]ñ qu[«]n Nguy^{an} ẽ ƒi L^a Hoa bi^{an} gi[«]i T[«]y B[«]c. N[«]m 1297 «ng d[«]ñp lo[«]n c[«]t c[«] ẽ s[«]ch A Léc. N[«]m 1312 «ng lụm Gi[«]m qu[«]c c[«]ng Tr^çn Qu[«]c Tó gi[«] ÷ y^{an} [®]Êt n-í c trong th[«]i gian vua Tr^çn Anh T[«]ng [®]i [®]nh Chi^{am} Th[«]n.

Ngay t[«] khi m[«]i 23 tu[«]i, Chi^{au} V[«]n h[«]u Tr^çn Nh^êt Du^êt [®]. [®]-í c phong lụm Chi^{au} V[«]n v--ng, [®]i tr[«]n gi[«] ÷ [®]1o S[«]m Gi[«]ng. N[«]m 1314 «ng [®]-í c phong Ki[«]m hi[«]u Th^ị úy. N[«]m 1324 «ng lụm T[«] Th[«]nh Th^ị s-. N[«]m 1329 «ng [®]-í c phong t-í c Chi^{au} V[«]n S[«]i v--ng.

☞ng lụ ng-êi so[«]n th[«]o v[«]n th- ph[«]c vô b[«]n tri[«]u vua : Nh[«]n T[«]ng, Anh T[«]ng, Minh T[«]ng, Hi[«]n T[«]ng. ☞ng lụ nh[«]m v[«]n ho[«], nh[«]m so[«]n nh[«]c n[«]i ti[«]ng, [®]-í c ng-êi [®]--ng th[«]i v[«] ví i Qu[«]ch T[«] Nghi [®]êi S-êng của Trung Qu[«]c.

T[«]c ph[«]m :

- L[«]nh Nam d^êt s[«].
- Li^{au} S^éng di bi^{an} (10 b[«]i ca dao ch[«] H[«]n, sau V[«] Huy Tr[«]c d[«]ch nghi[«]a v[«]m so[«]n th[«]n 10 b[«]i ph[«], Ph[«]m V[«]n Ngh[«] s-u t[«]c m ch[«]p l[«]i).

TRẦN QUANG KHAI

(T[«]n S[«]u 1241 - 3/7 Gi[«]p Ng[«] 1294)

T[«] lụ Chi^{au} Minh, hi[«]u lụ L[«]c S[«]o.

Qu^a h--ng Tộc M^êc, ph^ĩ Thi^{an} Tr-êng nay lụ th[«]n Tộc M^êc, x- Léc V-î ng, th[«]n phè Nam S^{ph}nh, t[«]n Nam S^{ph}nh.

☞ng lụ con thø ba của vua Tr^çn Th^ị T[«]ng, [®]-í c phong t-í c Chi^{au} Minh S[«]i v--ng.

N[«]m 1271 «ng [®]-í c phong ch[«]c T-í ng qu[«]c Th^ị úy. N[«]m 1274 «ng theo vua [®]i [®]nh d[«]ñp cu[«]c ph[«]ñ lo[«]n của ng-êi B[«] Lan. N[«]m 1282 «ng [®]-í c phong Th-î ng t-í ng Th^ị s-. N[«]m 1285 «ng ch[«] huy [®]nh ch[«]ñ qu[«]n Toa S[«] ẽ Ngh[«] An, ph[«] k[«] ho[«]ch héi qu[«]n của Tho[«]t Hoan v[«]m [®]nh tan h[«]ng v[«]n qu[«]n gi[«] ẽ b[«]n Ch--ng D--ng.

☞ng lụ nh[«]m ngo[«]i giao, nh[«]m ch[«]ñh tr[«], v[«] t-í ng t[«]i ba, c[«]a nhi[«]u c[«]ng lao trong hai cu[«]c kh[«]ng chi[«]n ch[«]ng Nguy^{an} M[«]ng l[«]ñ thø hai v[«]m l[«]ñ thø ba. ☞ng c[«]ñ lụ mét nh[«]m th[«] c[«]a t[«]m h[«]n thi s[«] g[«]ñ b[«] ví i thi^{an} nhi^{an}. Phan Huy Ch[«] [®]nh gi[«] th[«] «ng lụ "l[«]i th[«] s[«] xa lý th[«] ".

T[«]c ph[«]m :

- L[«]c S[«]o t[«]ép. (Ch-a t[«]m th[«]y)

- CBN 11 bùi chđp trong Viđt  m thi t p, Ton Viđt thi l c, Nguy n Phi Khanh thi tập, Thi ph    i li n c  v n t p l c

TRẦN QUANG TRIỀU (1287 - 1325)

CBN g i l  Nguy n S o v  Nguy n Th , hi u l  C c S - ng Ch n Nh n v  V  S n  ng.

Qu  h -ng T c M c, ph  Thi n Tr - ng nay l  th n T c M c, x  L c V - ng, th nh ph  Nam S nh, t nh Nam S nh.

 ng l  con Tr n Qu cT ng, ch u n i Tr n Qu c Tuấn, anh v  vua Tr n Anh T ng.

N m 1301  ng  - c phong t c V n Hu  V -ng v  v o tri u l m quan. Ông t ng c m qu n  i d p gi c Th ch Na.  ng v n kh ng ham danh l i, nhi u l n mu n c o quan. Sau khi v   ng l  c ng ch a Th - ng D -ng m t,  ng xin v   n t i am B ch S ng (nay thu c huyện S ng Tri u, t nh Quảng Ninh), l p thi x  B ch S ng, c ng Nguy n X - ng, Nguy n  c, Nguy n Trung Ng n v  b n b  x - ng h a th  ca. Năm 1324 vua Tr n Minh T ng tri u  ng ra gi  ch c Nh p n i Ki m hi u T    .

Ng - i  -ng th i  , nh gi   ng l  b  t i gi i, v  quan tr  c t v n v  ton t i m  d n mong  i.  ng l  ng - i s ng l p thi x    u ti n   n c ta.  ng c ng là một nh  thế t i hoa,  a t nh, tinh t , ph ng kho ng. Th   ng h m s c, c    ng, d  hi u, h u h t n i   n th   n, th  du ngo n, u ng r - u c ng b n b    ng  i u, b c l  t m tr ng bu n ch n c ng

danh, gh t th i  -n b c. Phan Huy Ch  khen l i th  c a  ng "thanh thoát,  , ng -a".

T c ph m :

- C c S - ng di c o.

CBN 11 bùi th  chđp trong Viđt  m thi t p ; Ton Viđt thi l c...

TRẦN QUỐC BẢO (TK19)

Qu  x  Tr  L , huyện Giao Thu  nay thu c xã Xuân Trung, huy n Xu n Tr - ng, t nh Nam S nh.

 ng l  em h  C  nh n Tr n Ng c Li n.

 ng h c gi i nh -ng kh ng đi thi, n i ti ng v  th  v n,  - c ng - i  -ng th i suy t n l  một trong "T  ki t   t Giao Thu ".

Nh ng s ng t c c a  ng không ghi l i th nh t p, th - ng t n một trong dân gian. Hi n cBN m t s  b i th  l u truy n nh  :

- Anh h ng ngh a d ng.

- K nh   c thi n th o.

- T n c ng ph  n .

TRẦN QUỐC TUẤN (? - 20/8 Canh Tý 1300)

CBN g i l  Tr n H ng S o, H ng S o S i V -ng, dân gian quen g i l  S c Th nh Tr n.

V  năm sinh của ông c c tài liệu viđt kh ng th ng nh t : 1226, 1229, 1232...

Qu^a h--ng Tộc M^{ác}, phñ Thi^{án} Tr-êng nay lụ th^{«n} Tộc M^{ác}, x- Léc V-î ng, th^{nh} phè Nam S^{phn}, t^{nh} Nam S^{phn}.

«ng lụ con An Sinh V--ng Tr^{çn} Li^{âu}, ch^u gãi vua Tr^{çn} Th^u i T^{«ng} b^{»ng} chó ruét.

Tõ nhá «ng[®]. nài ti^{ng} th^{«ng} minh, s^u tu^{æi}[®]. bi^{ôt} l^{um} th⁻, lín l^{án} giái c[¶] vⁱⁿ l^{én} vâ. N^{im} 1257 gi^{ác} Nguy^{án} x^{óm} l-îc n-íc ta l^{çn} th^ø nh^{ét}, «ng c^{çm} qu^{on} gi÷ bi^{án} thuú ph^{ýa} b^{¼c},[®] nh ch^{æn} gi^{ác} è H-ng Ho^u. Trong hai cuéc kh^{ng} chi^{õn} ch^{èng} Nguy^{án} M^{«ng} l^{çn} th^ø hai v^m ba, «ng[®]-îc phong l^{um} Qu^{èc} C^{«ng} ti^{ôt} ch^õ th^{èng} l^{ũnh} to^m bé qu^{on} «éi nh^m Tr^{çn}. N^{im} 1284 «ng t^æ ch^{øc} duy^{ôt} binh è S^{«ng} Bé S^{çu}, «ác H^{bch} t-í ng s^ũ. Th^{ng} 4 n^{im} 1285 «ng t^æ ch^{øc} T^{æng} ti^{on} c^{«ng} v^m tr^{uc} ti^{õp} c^{çm} qu^{on} «nh th^{¼ng} tr^{ên} «çu è A L^ç. Sau «ã d-í i s^ũ ch^ũ huy c^{ña} «ng, qu^{on} Tr^{çn} li^{án} ti^{õp} th^{¼ng} lín trong c^u c^{tr^{ên}} H^{um} Tô, Ch--ng D--ng, Vⁱⁿ Ki^{õp}... «nh bⁱ cuéc x^{óm} l-îc l^{çn} th^ø hai c^{ña} gi^{ác} Nguy^{án}. N^{im} 1288 «ng ch^ũ huy qu^{on} Tr^{çn} «nh th^{¼ng} lín tr^{ên} V^{on} S^{ân}, B¹ch S^{»ng}, ti^{au} di^{ôt} h^{ung} vⁱⁿ qu^{on} gi^{ác}, mét l^{çn} n÷a «Ëp tan ý «ã x^{óm} l-îc c^{ña} nh^m Nguy^{án}. C^{«ng} lao to lín trong ba l^{çn} kh^{ng} chi^{õn} ch^{èng} Nguy^{án} M^{«ng} «. «-a «ng l^{án} h^{ung} thi^{án} t^ui qu^{on} s^ũ, anh hi^{ng} d^{on} t^{éc}.

Sau kh^{ng} chi^{õn} ch^{èng} Nguy^{án} M^{«ng} th^{¼ng} lⁱ i, «ng v^ò s^{èng} è Ki^{õp} B¹c. «ng[®]-îc vua Tr^{çn} truy t^{æng} danh hi^{ou} Th^u i s- Th-îng ph^o Th-îng qu^{èc} c^{«ng} Nh^{on} V^ò H-ng S^{1o} S¹ⁱ V--ng. Nhi^{ou} n-í trong n-íc l^{Ëp} «^{on} th^è «ng.

Tr^{çn} Qu^{èc} Tu^{ên} lụ mét v^{ph} t-í ng l^{ũnh} «çy t^ui n^{ing} th^õ hi^{on} qua hai cuéc r^{ót} lui chi^{õn} l-îc khái Th^{ing} Long «^ó b^{¶o} to^m lúc l-îng. «ng «^ò ra nguy^{án} t^{¼c} x^{oy} dùng qu^{on} «éi "Qu^{on} c^{çn} tinh, kh^{«ng} c^{çn} nhi^{ou}". «ng bi^{ôt} ph^u t huy s^{øc} m^{1nh} to^m d^{on}, ph^{èi} h^{ip} chi^{õn} «Ëu gi÷a h--ng binh ví i qu^{on} ch^{ýnh} quy, v^{ên} d^{ong} chi^{õn} thu^{ết} t^{Ëp} k^{ých} v^m ph^{oc} k^{ých} t^ui t^{xnh}, nh^è «ã m^u qu^{on} Tr^{çn} gi^{mnh} th^{¼ng} lín. «ng cã c^{«ng} t^{æng} k^{õt} v^m ph^u t huy l^{án} t^{çm} cao mí i t- t-èng qu^{on} s^ũ "D^ũ «^{o¶n} ch^õ tr-êng" l^{um} gi^{mu} ngh^õ thu^{ết} qu^{on} s^ũ c^{ña} d^{on} t^{éc} ta.

Tr^{çn} Qu^{èc} Tu^{ên} lụ t^{êm} g--ng s^u ng v^ò l^{ßng} trung ngh^{ĩa}, ý th^{øc} g^{1t} bá hi^{om} kh^{ých} ri^{ang} «^ó «^{o¶n} k^{õt} t^{«n} th^{ét} v^m t-í ng l^{ũnh} nh^{»m} «nh bⁱ kⁱ thi. Do cã mèi thi b[¶] Tr^{çn} Th^ñ S^é Đp nh-êng vⁱ cho em lụ vua Tr^{çn} Th^u i T^{«ng}, cha Tr^{çn} Qu^{èc} Tu^{ên} lụ Tr^{çn} Li^{âu} «. di ch^{óc} cho «ng ph^{¶i} c-íp ngⁱ nh^m Tr^{çn}. Tr^{çn} Qu^{èc} Tu^{ên} kh^{«ng} nghe theo l^{êi} cha, tr^u i lⁱ «ng ra s^{øc} ph^{ên} «Ëu x^{oy} dùng c- ngh^{iõp} nh^m Tr^{çn}, tr^{án} c- s^è «ã c^{ng} c^è qu^{èc} gia S¹ⁱ Vi^{õt} nguy c^{ung} v÷ng m^{1nh}. «ng ch^ñ «éng xo^u bá mèi b^{ét} h^{o¶m} ví i Th-îng t-í ng Th^u i s- Tr^{çn} Quang Kh^{¶i} «^ó h^{ip} t^u c c^{ing} lo vi^{oc} n-íc. Con trai «ng lụ Tr^{çn} Qu^{èc} T^{¶ng} cã ý mu^{èn} «ng c-íp ngⁱ nh^m Tr^{çn}, «ng nài gi^{ên} r^{ót} g--m toan x^ò t^{éi}. «ng chó tr^{äng} b^{ãi} d-ì ng nh^{on} t^ui cho «Ët n-íc. Nhi^{ou} danh nh^{on} nh- Tr--ng H^u n Si^{au}, Ph¹m Ng^ò L- o, Y^{õt} Ki^{au}, D- T-îng... «-îc «ng ch^{im} s^{ác}. T-í ng l^{ũnh} d-í i quy^{on} «^{ou} trung th^{nh} ví i «ng, binh l^{ýnh} coi «ng nh- cha v^{Ëy}.

Tr^{çn} Qu^{èc} Tu^{ên} lụ ng-êi bi^{ôt} y^{au} th--ng, g^{¼n} b^ã v^m c^{¶m} th^{«ng} ví i d^{on} ch^{ong}. S^{õn} khi s^{¼p} m^{ét}, «ng

vén cβn dÆn vua TrÇn "ph¶i ní i sœc d©n ®0 lµm kŔ s©u rŔ bŔn gèc" cho sù nghiŔp l©u dµi c¶n n-íc nhµ.

TrÇn Quèc TuÊn cβn lµ mét nhµ v'ın. Bµi H¶ch t-íng s¶ c¶n «ng sœc s¶i nhiŔt huyŔt, trµn ®Çy tinh thÇn quyŔt t©m th¶ng giÆc, lµ t, c phÈm tiªu biŔu cho nh÷ng t- t-êng yªu n-íc cao ®¶p nhÈt c¶n thêi ®1i, ®-íc nhiŔu thŔ hŔ mª say vµ cβn sèng m. i.

Trong t©m thœc d©n gian, TrÇn Quèc TuÊn trê thµnh Sœc Th, nh TrÇn. B, ch khoa toµn th- c¶n Anh xuÈt b¶n t1i Lu©n S«n 1985 ®. ch¶n TrÇn Quèc TuÊn lµ mét trong m-êi v¶ thèng so, i kiŔt xuÈt c¶n thŔ gi í i.

T, c phÈm :

- Binh th- yŔu l-íc.
- H¶ch t-íng s¶.
- V'ın kiŔp t«ng bŔ truyŔn th- (T, c phÈm nµy ®. mÈt, hiŔn chŔ cβn bµi tµa c¶n TrÇn Kh, nh D- chĐp trong S1i ViŔt sŔ ký toµn th-)

TRẦN TẾ XƯƠNG

(10/8 Canh Ngä 1870 - 15/12 BŔnh Ngä1907)

Cβn g¶i lµ TrÇn Duy Uyªn, TrÇn Cao X--ng, TrÇn KŔ X--ng, d©n gian th-êng g¶i lµ TŔ X--ng, hiŔu lµ Méng T¶ch, tù lµ TŔ Th¶nh.

Quª lµng V¶ Xuyªn, huyŔn Mũ Léc nay thuéc phè Hµng N©u, thµnh phè Nam S¶nh, t¶nh Nam S¶nh.

N'ım 1894 «ng ®Ç TŔ tµi khoa Gi, p Ngä. Sau ®ª «ng nhiŔu lÇn ®i thi nh-ng ®Ŕu kh«ng ®Ç CŔ nh©n. æng mÈt è quª ngo1i t1i lµng SŔ TŔ, huyŔn Mũ Léc

(nay thuéc ngo1i thµnh Nam S¶nh) trong mét lÇn vŔ 'ın giÇ gÆp m-a b¶ c¶m nÆng vµ ®ét ngét qua ®êi.

TrÇn TŔ X--ng lµ mét nhµ th- trµo phŔng bÈc thÇy è n-íc ta. Th- «ng chñ yŔu b»ng ch÷ N«m, néi dung ®¶ kŔch s©u cay, chŔ diŔu ®éc ®¶a x- héi thœc d©n nŔa phong kiŔn. Trong th- «ng, yŔu tè tr÷ t¶nh vµ yŔu tè trµo phŔng ®an chĐo vµo nhau. æng thµnh c«ng c¶ trong nghŔ thuÈt tr÷ t¶nh, c¶ trong nghŔ thuÈt trµo phŔng, n¶i bÈt h-n lµ nghŔ thuÈt trµo phŔng. æng c¶ cèng hiŔn quan tr¶ng vŔ ph--ng diŔn nghŔ thuÈt. LÇn ®Çu tiªn trong l¶ch sŔ v'ın hác ViŔt Nam, «ng ®. tŔ bá ®-íc nh÷ng h¶nh thœc -íc lŔ, t-íng tr-ng, c«ng thœc, quy ph1m trong khi ph¶n ¶nh cuéc sèng c¶n nghŔ thuÈt phong kiŔn, ®. cè g¶ng ph¶n ¶nh cuéc sèng b»ng h¶nh thœc c¶n chŔnh cuéc sèng, phong phó, ®a d1ng, phœc t1p. Trong th- «ng, ng«n ng÷ hµng ngµy ®-íc n©ng lªn thµnh ng«n ng÷ nghŔ thuÈt ví i tÈt c¶ vŔ ®¶p c¶n nã. NhiŔu ng-êi ®. ®, nh gi, «ng lµ "thÇn th- th, nh ch÷". NhiŔu nhµ th- trµo phŔng sau nµy tù nhÈn lµ m«n ®Ŕ c¶n «ng.

T, c phÈm :

- Thiªn Nam H--ng S-n Quan Ŕm PhÈt ch©n kinh t©n đ¶ch / TrÇn Cao X--ng diŔn đ¶ch.
- V¶ thµnh giai có tÈp biªn (Thu thÈp ch-a ®Çy ®ñ c, c bµi th- thÈt ng«n, phó, ca tri, c©u ®êi ... c¶n «ng).
- Th- TrÇn TŔ X--ng.- Nam Hµ : Ty V'ın ho, , 1970.
- Th- TŔ X--ng / Ph1m VŔnh tuyŔn ch¶n.- H.: V'ın hác, 1993.

+ Diôn N«m s₃ch : S-êng thi hîp tuyôn ngò ng«n luËt gi¶i ©m.

+ Chó gi¶i s₃ch : Nam giao cæ kim lý h¹ng ca ca dao chó gi¶i.

+ Cã th₃, v₃n trong c₃c s₃ch : Quèc v₃n tì ng ký, Viôt tuý tham kh¶o...

TRẦN THÁI TÔNG

(16/6 Mậu D₃ 1218 - 1/4 Sinh S₃ 1277)

T^an thËt l₃ Tr₃ C¶nh, cβn gãi l₃ Tr₃ Bã, vua mề nghiÏp nh₃ Tr₃ miÏu hiÏu Th₃ T«ng.

Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay l₃ th«n Tøc MÆc, x- Léc V-î ng, th₃nh phè Nam S₃nh, tñnh Nam S₃nh.

N³m 8 tuæi «ng ®-î c chó l₃ Tr₃ Thñ Sè ®-a v₃o cung l₃ Chi hËu Chinh chỉ øng còc, hËu cËn Lý Chi^au Ho₃ng. Sau «ng IËy Lý Chi^au Ho₃ng v₃ ®-î c v₃ nh-êng ng«i vua v₃o n³m 1225. V₃ Lý Chi^au Ho₃ng muén cã con, n^an n³m 1237 Tr₃ Thñ Sè ðp vua gi₃ng b₃ l₃ c«ng chóa v₃ IËp ThuËn Thi^an l₃ v₃ Tr₃ LiÏu - anh ruét vua, l₃ Ho₃ng HËu. ViÏc n₃y ®. g³y ra mèi bËt ho₃ trong gia téc hä Tr₃, ®Ëy Tr₃ Th₃ T«ng v₃o bi k₃ch gia ®₃nh. Cã l₃ «ng trèn I^an nói Y^an Tô n--ng nhê cõa PhËt, nh-ng viÏc kh«ng th₃nh.

N³m 1257 «ng th³n chinh c₃m qu³n ®₃nh th₃ng cuéc x³m l³ng l₃ thø nhËt cãa giÆc Nguy^an M«ng, ®em l³i thanh b₃nh cho ®Ët n-í c. D-í i triÏu ®¹i «ng, mãi viÏc ch₃nh tr₃, v₃n ho₃, t«n gi₃o... ®³u cùc th₃nh.

N³m 1258 «ng nh-êng ng«i cho con tr-êng l₃ Tr₃ Ho¶ng ®³ l₃ Th₃ Th-î ng ho₃ng.

«ng l₃ v₃ vua cã n³ng lúc, tñnh t₃nh khoan hËu, cã nhiÏu c«ng lao trong x³y dùng v₃ b¶o v₃ ®Ët n-í c. «ng cã t₃ v₃ hãc, nghi^an cõu s³u v₃ ®¹o PhËt v₃ trè th₃nh mét t₃c gia quan trãng cãa dβng v₃n hãc PhËt gi₃o Viôt Nam thêi kú n₃y.

T₃c phËm :

- Kho₃ h- lôc.- H.: Khoa hãc x- héi, 1974.
- KiÏn trung th-êng l₃.
- Lôc th₃ s₃m hêi khoa nghi.
- Quèc triÏu th«ng ch₃.
- Th₃ T«ng Ho₃ng ®³ t₃n viÏt (BiÏn gç chỉ a A NËu x- Ninh Kh₃nh, huyÏn Hoa L-, tñnh Ninh B₃nh)
- T₃ Kinh Kim C--ng.
- T₃ ThiÏn t«ng ch₃ nam tù.
- V₃ mét sè th₃ ch₃p trong To₃n Viôt thi lôc...

TRẦN THÁNH TÔNG

(25/9 Canh Tý 1240 - 25/5 Canh D₃ 1290)

T^an thËt l₃ Tr₃ Ho¶ng, hiÏu l₃ V« Nhi Th-î ng, vua nh₃ Tr₃ miÏu hiÏu Th₃nh T«ng.

Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay l₃ th«n Tøc MÆc, x- Léc V-î ng, th₃nh phè Nam S₃nh, tñnh Nam S₃nh.

«ng l₃ con tr-êng vua Tr₃ Th₃ T«ng v₃ ThuËn Thi^an c«ng chóa hä Lý.

«ng ®-î c truyÏn ng«i v₃ l₃ vua 21 n³m (1258 - 1278). «ng cã nhiÏu ®³ng gãp trong viÏc x³y dùng v₃ b¶o v₃ ®Ët n-í c. Ng₃y 22 th₃ng 10 n³m Mậu D₃

(1278) «ng truyên ng«i cho con, lui vò lụm Th₃i Th-î ng họng. Khi giãc Nguy^an x^om l-î c n-íc ta, «ng cỉ ng vua con tæ chøc héi ngh^h Di^an Hãng, ph₃t ®éng tinh thçn y^au n-íc cĩa toạu d^on. B^hin th^on «ng trùc tiõp tham gia l-nh ®¹o kh₃ng chiõn chềng Nguy^an M«ng, gáp phçn vµo chiõn th₃ng 1285 vµ 1288. Cuèi ®êi, «ng ®i tu, lÿy hiõu lụ V« Nhi Th-î ng, chuy^an nghi^an cøu ®¹o Phÿt, viõt s₃ch vµ lụm th₃. Th₃ «ng giµu phong v^h tr÷ t^xnh, nhụm t^hin vµ phãng kho₃ng. V^hn chÿnh luÿn qua th- tã ngo¹i giao cĩa «ng thõ hiõn tinh thçn d^on təc vµ ý chÿ chiõn ®ÿu rÿt cao. T₃c phÿm :

- Ch^h gi₃ minh.
- C^h cõu lôc.
- Di hÿu lôc.
- Họng t«ng ngác ®iõp.
- Phãng ng-u.
- Thiõn t«ng liõu ngé ca.
- Trçn Th₃nh T«ng thi tÿp (chõp trong Toạu Viõt thi lôc).
- Mét sè th₃ chõp trong Viõt ®^om thi tÿp vµ S¹i Viõt sã ký toạu th-.

TRẦN THỊ HƯỜNG

(TK 19)

Qu^a x- Họu Kiõt, huyõn Thi^an B^hin nay lụ th«n Họu Kiõt, x- V^hnh Họu, huyõn Vô B^hin, t^hnh Nam S^hnh.

Bụ lÿy chãng tã n^hm 16 tuæi, ®-îc ba n^hm th^x chãng chõt. N^hm Gia Long thø 7 (1808), quan

huyõn sè t¹i thÿy bụ ®^híp liõn c-ì ng bøc ®em ®i. Bụ xin ®-îc cõng chãng rãi s^h theo quan, nh-ng bụ viõt th- ®^o l¹i rãi nh^hy xuềng giõng tù vÿn. N^hm Minh Mõnh 1 (1820) bụ ®-îc truy ban biõn vụng ®^o "Thi^an cæ hy kú" (Tã x-a hiõm l¹). T₃c phÿm :

- C^hn bøc th- cĩa bụ gõi cho cha m^h l-u truyên trong d^on gian nh- sau :

Phô mÿu chi quan dõc c-ì ng nhi
Tù gia thô gi₃ o nhÿt phu tuú
Thõ sinh v^h tÿn nhi^an v« lé
L^om xø tçm ph--ng khø vãng quy
Vãng quy nguyõn dĩ toạu th^a phÿn
Tuyõn h¹ ®ãng ki^an bÿt quý họu
Nh-î c ngé Di^am qu^on -ng tè sù
Ph^on minh thu^h m¹t t¹i trçn ai.

T¹m d^hch :

Phô mÿu chi quan muèn lÿy con
Mét chãng ®-îc d¹y tù gia m«n
Kiõp nuy ch-a hõt nh-ng kh«ng lèi
Vµo Miõu t^xm n-i trè l¹i v-ên
L¹i v-ên cho v^hn ®¹o theo chãng
Kh«ng th^hn ngang vai d-í i suèi vụng
Tr-í c mÿt Di^am V--ng bụy tá nçi
Thõ gian oan øc lã mu«n hụng.

TRẦN THIÊN TRẠCH

(? - 1379)

Cã s₂ch chđp lụ Trçn Nguy^an Tr¹ch.

Qu^a h--ng Tøc MÆc, phñ Thi^an Tr-êng nay lụ th«n Tøc MÆc, x· Léc V-î ng, thvnh phè Nam S¹nh, tñnh Nam S¹nh.

æng lụ con vua Trçn Minh T«ng.

æng lụm quan tí i chøc H÷u t-í ng quèc, n¹m 1357 ®-îc phong t-í c Cung Týn V--ng. T₂c phÈm :

- Cßn bùi th- SØ Ph¹m (Ngò L· o) ®iøn suý gia trang chđp trong Toạu Viõt thi lôc.

TRẦN THUY

(TK 16)

Cã s₂ch chđp lụ Trçn Nhò. æng vèn hä Bi i ®æi ra hä Trçn.

Qu^a x· Ngác Bé, huyện S¹i An nay lụ th«n Séc Bé, x· Y^an Nh^on, huyện Ý Y^an, tñnh Nam S¹nh.

æng ®ç SØ nhò gi₂p Tiøn sĩ xuýt th^on (Høng gi₂p) khoa Kù Söu ni^an hiõu Minh Sòc 3(1529) ®èi M¹c S¹ng Dung, lụm quan ®õn Hụn l^om viõn Hiõu th¹o.

T₂c phÈm :

- Cßn bùi th- viõt vò Cao Thò H₂n è x· L^a X₂, huyện Th-î ng Nguy^an (nay thuéc x· Mü Thònh, huyện Mü Léc) b¹ lý tr-êng c-î ng bøc ph¹i lËy con nhụ tr-êng gi¹, ®. cì ng b¹n g₂i giõt lý tr-êng rài trèn ®i... chđp trong T^on bi^an Nam S¹nh tñnh ®pa d- chý l-î c nh- sau:

Th-î ng Nguy^an L^a X₂ tø n÷ nh^on

BÊt m· n t--ng ®ao s₂t ®¹o quçn
Ho₂n gi¹ i quyõn m«n nghi t₂c phóc
L«i ®xnh gi₂ng ho¹ tèc lai v^on.

T¹m d¹ch :

Th-î ng Nguy^an L^a X₂ bèn c«
BÊt b^xnh t^xm giõt lò rả ch¹ng th--ng
Quyõn m«n mau ph¹i suy l-êng
Tr^an trêi gi₂ng ho¹ tá t-êng kh«ng l^o.

TRẦN THUY GIÁP

(1863 - 1913)

Hiõu lụ V¹n Ho₂n.

Qu^a x· Quang X₂n, huyện Mü Léc nay lụ th«n Quang X₂n, x· Mü Hụ, huyện Mü Léc, tñnh Nam S¹nh.

æng lụ cha nhụ th- Á Nam Trçn TuËn Kh¹i.

æng ®ç Cò nh^on khoa Canh Tý 1900, lụm quan HuËn ®¹o CÈm Giụng (H¹i D--ng). æng tống d¹y hác è Nam S¹nh, Th₂i B^xnh, Kim B¹ng (Hụ Nam), Úng Høu (Hụ T^oy)... N¹m 1912 «ng lụm Gi₂m kh¹o tr-êng thi h--ng Nam S¹nh.

T₂c phÈm :

S₂ng t₂c cña «ng hiõn ch¹ cßn mét sè bùi th- do con ch₂u l-u gi÷ v¹ ®-îc chđp l¹i trong cuèn Trçn gia v¹ Á Nam Trçn TuËn Kh¹i :

- V« ®ò

- C¹m hoi

Trong 5 năm làm vua (1409 - 1414), Trần Quý Khoáng[®]. kiên c-êng kh₃ng chi₃ôn ch₃ng qu₃n Minh x₃m l-₁c, [®]Đ cao tinh th₃ch d₃n t₃c. [®]ng s₃ng t₃c th- N₃m th₃o hi₃ôn l₃ng y^au n-₁c v₃m t₃xh th-₃ng m₃ôn [®]àng [®]éi [®]. hy sinh v₃x ngh₃l₃a lí n. T₃c ph₃êm :

C₃ôn hai b₃i th- ch₃Đp trong Th₃o ph₃l₃ h₃a Ho₃ng ề Ngh₃o T₃nh l₃m :

- Th- ti₃ôn Nguy₃ôn Bi₃ou [®]i s₃o.
- V₃n t₃o Nguy₃ôn Bi₃ou.

TRẦN TUẤN KHẢI

(18/ 9 Ất Mùi i 1895 - 21/ 1 Quý H₁i i 1983)

T^an l₃oc nh₃a l₃m Qu₃ynh. B₃ot danh : Á Nam, C₃«i Ho₃ng Kh₃ch, S₃«ng A Th₃l, Ti₃ou Hoa Nh₃o, S₃«ng Minh, L₃o₃m Tuy₃ôn C- S₃l, C₃«ng Ch₃nh, Giang H₃a T₃l₃n Nh₃o...

Qu^a x₃. Quang X₃n, huy₃ôn M₃u L₃éc nay l₃m th₃«n Quang X₃n, x₃. M₃u H₃m, huy₃ôn M₃u L₃éc, t₃nh Nam S₃nh.

[®]ng l₃m con C₃o nh₃o Tr₃ch Th₃up Gi₃p.

[®]ng th₃«ng minh t₃o nh₃a, gi₃ai v₃a T₃mu v₃m v₃a Nh₃Et, s₃e tr-₃êng v₃o ki₃om thu₃Et. [®]ng t₃ong céng t₃c ví i c₃c b₃o Th₃uc nghi₃o₃p, D₃o₃n b₃o, H₃m th₃nh ng₃a b₃o, N₃÷ l-₃u, Th- qu₃n tr₃ng san, S₃u₃ec nh₃m Nam, V₃o n₃«ng, Th₃ei b₃o, S₃«ng T₃o₃y ti₃ou thuy₃ot, Ph₃o n₃÷ th₃ei [®]um, V₃n h₃ac t₃ip ch₃Y, Ti₃ou thuy₃ot nguy₃ot san, H₃÷u thanh t₃ip ch₃Y... [®]ng c₃ôn l₃m U₃u vi^an Ban bi^an t₃Ep b₃o Khai ho₃.

[®]ng d₃1y v₃n Vi₃ot, H₃n trong mét s₃e tr-₃êng trung h₃ac ề H₃m Néi. N₃m 1954 «ng v₃o S₃pi G₃ôn, l₃m vi₃oc

t₃1i Th- vi₃ôn Qu₃ec gia Vi₃ôn kh₃l₃o c₃a h₃ac. T₃o 1960 «ng l₃m chuy^an vi^an nghi^an c₃ou v₃m đ₃ch thu₃Et H₃n v₃n ề Ph₃n Qu₃ec vô khanh [®]Ac tr₃ch v₃n ho₃ S₃pi G₃ôn. N₃m 1966 «ng ký t^an y^au c₃ou Ch₃nh quy₃ôn S₃pi G₃ôn hi₃o₃p th-₃ng ví i M₃Et tr₃ên D₃o₃n t₃c Gi₃l₃i ph₃ng mi₃ôn Nam Vi₃ot Nam n^an b₃l bu₃ec th₃«i vi₃oc.

[®]ng l₃m th₃nh vi^an Ban qu₃l₃n tr₃l chi₃a Tr₃ên Qu₃ec, chi₃a Qu₃n S₃o (H₃m Néi), chi₃a Ph-₃ic Ho₃m, S₃o₃n th₃nh Tr₃ch H-₃ng S₃o (S₃pi G₃ôn).

[®]ng l₃m mét nh₃m th- n₃ai ti₃ong, s₃ng t₃c ch₃n y₃ou b₃ng ch₃÷ qu₃ec ng₃÷, mét s₃e t₃c ph₃êm b₃ng ch₃÷ H₃n, N₃«m. T₃c ph₃êm c₃ña «ng [®]-₁c [®]-a v₃o gi₃ng d₃1y trong c₃c tr-₃êng h₃ac. Th- «ng gi₃mu tinh th₃ch y^au n-₁c, cu₃en S₃ch ch-₃i xu₃n n₃m Nh₃o₃m Th₃o₃n c₃ña «ng v₃o in ra [®]. b₃l th₃uc d₃o₃n Ph₃p c₃Em ph₃t h₃nh...

T₃c ph₃êm :

A - Ch₃÷ H₃n, N₃«m :

Hi₃ôn c₃ôn mét s₃e b₃i th- ch₃÷ H₃n do con ch₃u l-₃u gi₃÷ v₃m ch₃Đp trong cu₃en Tr₃ch gia v₃m Á Nam Tr₃ch Tu₃ên Kh₃l₃i:

- B₃t th₃Ep tù tr₃o.
- Cung t₃ong Tr₃ch Tri₃ou hi₃ôn th₃nh H-₃ng S₃o S₃i V-₃ng th₃.
- Th₃o v₃ên Nha th₃nh l₃÷ c₃l₃m.
- Th₃o v₃ên C₃a th₃nh h₃ai v₃ng.
- Th₃o v₃ên Gi₃p D₃ch xu₃n v₃nh.
- S₃u th₃nh ng₃Éu c₃l₃m.

B - Qu₃ec ng₃÷ v₃m La tinh :

- * S₃ng t₃c :
- + Th- :

- Duy^an nⁱ phiⁱ sinh (Kim sinh l^up) : Th⁻ (1920).
- H^an hoa (1925).
- G⁻-ng b^o d^ou (1925)
- Ng^o ng[«]n thi t^Ép (1932)
- B^ui h^ut nh^u qu^a (1932)
- G⁻-ng [®]êi (1932)
- Vⁱ i s⁻n h^u. T.1 (1936)
- Vⁱ i s⁻n h^u. T.2 (1947)
- S^uch ch⁻i xu^on n^{im} Nh^om Th^on (1932).
- Á Nam thi tuy^on.
- Th⁻ vⁱⁿ ^u Nam Tr^çn Tu^Én Kh[¶]i.
+ Vⁱⁿ xu[«]i :
- Ba nh^u n[÷] c^uch m¹ng Nga.
- Tuy^an truy^on ch^ñ ngh^la cam [®]pa.
* Bi^an so¹n :
- N^ht xu^on thu.
- Ng^o ng[«]n c^æ Vi^ot.
- Ph^hp l^um th⁻ vⁱⁿ.
- X^o th^o ch^om ng[«]n.
- X^o th^o lý lu^Én.
* D^hch :
- D⁻ [®]pa ch^y.
- S¹i Vi^ot s^o ký to^un th⁻.
- S[»]ng v⁻-ng c^uc tù.
- S[«]ng Chu li^ot qu^èc.
- Gia hu^Én t^o tù kinh.
- H^ang l^ou méng.
- H^ang T^o To^un.
- H⁻-ng l^oa sinh.

- Lêi n⁻ í c non (c^{ña} Nghi^am Xu^on L^Ép).
- M¹nh T^o di^on ngh^la.
- Ph^up c⁻ kinh.
- Tam t^æ h^unh tr¹ng.
- Tam tù kinh.
- Thanh l^ou méng.
- Thi^an thai l^o hi^op.
- Thu^u h^o.
- Úc Trai t⁻ í ng c[«]ng di t^Ép.
- V^a hi^op ki^on kh[«]n.

TRẦN TUNG

(1230 - 1291)

C^on g^ai l^u Tr^çn Qu^èc Tung, hi^ou l^u Tu^o Trung Th⁻ í ng S^u.

Qu^a h⁻-ng T^oc M^Æc, ph^ñ Thi^an Tr⁻êng nay l^u th[«]n T^oc M^Æc, x^o L^éc V⁻ í ng, th^unh ph^è Nam S^hnh, t^hnh Nam S^hnh.

Æng l^u con An Sinh V⁻-ng Tr^çn Li^ou, anh H⁻ng S¹o S¹i V⁻-ng Tr^çn Qu^èc Tu^Én.

N^{im} 1251 «ng [®]- í c phong t⁻ í c H⁻ng Ninh V⁻-ng. æng l^u ng⁻êi c^ã t^om h^an ph^ãng kho^ung, kh[«]ng m^ung danh v^ãng, say m^a Thi^on h^ãc, c^ã c[«]ng trong hai l^çn kh^ung chi^on ch^èng Nguy^an M[«]ng. N^{im} 1285 «ng cⁱng Tr^çn Qu^èc Tu^Én [®]em hai vⁱⁿ qu^on [®]ãn [®]nh qu^on Nguy^an ò s[«]ng H^ang, k^hch chi^on vⁱ t⁻ í ng gi^Æc L⁻u Th^o Anh, [®]u^{ai} Tho^ut Hoan ch¹y d^ui [®]oⁿ s[«]ng Nh⁻ Nguy^ot. Do c^ã t^ui bi^on lu^Én n^an trong cu^éc kh^ung chi^on ch^èng Nguy^an M[«]ng l^çn th^o ba (1287), «ng t^ong nh^Èn nhi^om v^o tⁱ i lui

n-ri tr¹i gi¹éc, th-¹ng thuy¹ót ví i chóng, ho¹éc gi¹ c¹ ch c¹u ho¹m, l¹m cho tinh th¹çn chóng mái m¹ót, t¹o thêi c¹- cho qu¹n ta c-¹íp tr¹i. Sau kh¹ng chi¹ôn chềng Nguy¹an th¹ng lí i, «ng ®-¹íc phong ch¹oc Ti¹ót ®é s¹ Th¹ i B¹xnh. Vèn l¹m ng-¹êi kh¹ng ham ch¹oc t-¹íc n¹an ch¹ít l¹ou sau khi nh¹ên ch¹oc, «ng lui v¹ò Ép T¹nh Bang è Ên, l¹ép D-¹ing Ch¹on trang tham c¹ou ®¹o Thi¹ôn. x¹ng t¹ong theo h¹ác Thi¹ôn s- Ti¹au Dao - mét nh¹on v¹ét n¹ai ti¹ong thêi Lý. x¹ng tr¹ẻ th¹nh nh¹m thi¹ôn h¹ác n¹ai ti¹ong, c¹ã b¹ñn l¹nh, c¹ã lý tr¹ý. Vua Tr¹çn Th¹nh T¹ng t¹en «ng l¹m s- huynh, vua Tr¹çn Nh¹on T¹ng t¹en «ng l¹m th¹çy.

T¹ c ph¹êm :

- Th-¹ing S¹l ng÷ l¹oc.

TRẦN VĂN BẢO

(1524 - 1610)

Sau ®¹ai t¹an l¹m Tr¹çn V¹in Nghi, c¹ã s¹ch ch¹đp l¹m Tr¹çn V¹in Tuy¹an.

Qu¹a x¹ C¹æ Ch¹o, huy¹ôn Giao Thu¹ú nay l¹m th¹en D¹o¹a, x¹ H¹ang Quang, huy¹ôn Nam Tr¹úc, t¹nh Nam S¹nh.

x¹ng l¹m cha Ti¹ôn s¹ Tr¹çn S¹xnh Huy¹an.

N¹m 27 tu¹ai «ng ®¹ç S¹ò nh¹ét gi¹p Ti¹ôn s¹ c¹ép ®¹ S¹ò nh¹ét danh (Tr¹ng nguy¹an) khoa Canh Tu¹ét ni¹an hi¹ou C¹ñnh L¹ch 3 (1550) ®¹ei M¹c Ph¹oc Nguy¹an, ®-¹íc bæ l¹m quan trong tri¹ou ®¹xnh, r¹ai ®¹ai t¹an l¹m Tr¹çn V¹in Nghi ®¹i s¹ nh¹m Minh. Kho¹ng n¹m ®¹ç ni¹an hi¹ou Di¹an Th¹nh (1578), «ng ®-¹íc th¹ng ch¹oc Th-¹ing th-, t-¹íc Ngh¹la S-¹n b¹. N¹m 1581 «ng l¹i

®-¹íc giao ch¹oc L¹i bé Th-¹ing th-, v¹o h¹çu gi¹ng trong to¹m Kinh Di¹an, sau ®-¹íc phong t-¹íc Ngh¹la S-¹n h¹çu. Thêi k¹u n¹y nh¹m M¹c suy t¹un, k¹u c-¹ng l¹ng l¹o, x¹ héi r¹ei ren, quan qu¹n ®¹nh d¹ñp li¹an mi¹an, d¹on t¹xnh v¹ c¹ing kh¹ c¹uc. M¹c M¹êu H¹ip l¹an ng¹ai t¹o khi 2 tu¹ai, lí n l¹an ch¹ ham ch-¹i bêi, r-¹iu ch¹l, g¹i ®¹ñp, kh¹ng quan t¹m ch¹nh s¹. Tr¹çn V¹in B¹lo ®¹. ti¹an ®¹o, n s¹ di¹ot vong t¹ét y¹ou c¹ã nh¹m M¹c. x¹ng li¹an ti¹op d¹ng sí can ng¹in, khuy¹an M¹c M¹êu H¹ip s¹o m¹xnh, ch¹m lo ch¹nh s¹, nh-¹ng vua ch¹ ®¹o ngo¹mi tai. x¹ng nhi¹ou l¹çn xin t¹o ch¹oc ®¹o v¹ò qu¹a è Ên, nh-¹ng kh¹ng ®-¹íc M¹c M¹êu H¹ip ch¹ép nh¹ên. T¹m tr¹ng bu¹an ch¹n ng¹y c¹ung n¹ng n¹ò, d¹çn d¹çn «ng m¹ét l¹ng tin ®¹ei ví i M¹c M¹êu H¹ip. Kho¹ng n¹m 1586 «ng bá quan ®¹i Ên d¹ét t¹i l¹ng Phi T¹ñi, huy¹ôn B¹xnh Lôc (nay thu¹éc x¹ Trung L-¹ng, huy¹ôn B¹xnh Lôc, t¹nh H¹m Nam). Tai ®¹çy «ng m¹e tr-¹êng d¹y h¹ác, h¹ác tr¹ theo h¹ác r¹ét ®¹çy.

N¹m 1610 «ng qua ®¹ei, th¹a 87 tu¹ai. Sau khi m¹ét, «ng ®-¹íc t¹ng t-¹íc Ngh¹la Qu¹ên c¹ng. D¹on l¹ng Phi T¹ñi l¹ép ®¹on thê t¹en «ng l¹m S-¹ng c¹ñnh ph¹oc th¹çn.

Tr¹ng nguy¹an Tr¹çn V¹in B¹lo n¹ai ti¹ong v¹ò s¹ nghi¹op l¹m quan v¹m t¹ại v¹in h¹ác, ti¹ong t¹m vang l¹ng sang c¹ñ Trung Qu¹ec, ®-¹íc ng-¹êi ®-¹ng thêi ca ng¹i i "s¹ nghi¹op v¹in ch-¹ng ®¹çy B¹ç qu¹ec". Do l¹m quan cho nh¹m M¹c, m¹ nh¹m M¹c l¹i b¹ c¹ç s¹ gia phong ki¹on n-¹íc ta coi l¹m ng¹op tri¹ou n¹an s¹ nghi¹op c¹ã «ng kh¹ng ®-¹íc ghi ch¹đp ®¹çy ®¹ñ.

T¹ c ph¹êm :

- Chỗ cBn mét sè ①o1n v'ın trong c, c sí xin tở chøc vư sí can ng'ın vua M'c cña «ng ①-íc L^a Quý S«n chĐp trong S'ı Viőt th«ng sô.

TRẦN VĂN GIA

(1836 - 1892)

Từ lư H'nh Chi, hiĐu lư Ho'ı Phu.

Qu^a x. Quçn Anh Trung, huyĐn H¶ı HÈu nay thuéc x. H¶ı Trung, huyĐn H¶ı HÈu, tĐnh Nam SĐnh.

«ng ①ç Cö nhĐn khoa MÈu Th«n ni^an hiĐu Từ Søc 21 (1868). «ng lưm quan tr¶ı c, c chøc : Hưn lĐm viĐn SĩĐn tĐch, sung H«nh bé Hưnh tÈu, Quèc sô qu, n Bi^an tu, Tri huyĐn Y^an M«, Tri phñ Y^an Kh, nh. N'ım 1882 «ng ①-íc th'ng Gi, m s, t Ngù sô ①'ıo NghĐ TĐnh. «ng tĐng tham gia ①ưn hÆc hai ①'ıi thçn lư Trçn TiĐn Thưnh vư Ph'ım Phó Thø ①. b, m lÈy luÈn ①ıóm "kh'ı vÈn" m- hã khi bưn viĐc ①èi phã ví i giÆc Ph, p. N'ım 1883 quĐn Ph, p ①, nh Nam SĐnh, «ng ①ang c- tang mñ è qu^a. «ng li^an hĐ ví i c, c sĐ phu y^au n-íc, chi^au mé nghĐa binh, chuÈn bĐ kh'ı gi'ıi, m-u tĐnh viĐc kh«i phĐc tĐnh như. N'ım 1884 triĐu ①«nh ký hưng -íc, quĐn Ph, p ①Æt ①-íc , ch «« hé l^an c¶ı n-íc ta, «ng c, o bĐnh vĐ qu^a mẽ tr-êng H¶ı ChĐu, gi, o đĐc vư gi÷ v÷ng tinh thçn y^au n-íc trong nhĐn đĐn ①pa ph--ng, ①'ıi thêi c- hưnh ①éng. Khi phong trưo Cçn V--ng tan r., «ng chñ tr--ng ①-a thanh ni^an cã nghĐa kh'ı l^an B¼c Giang tham gia nghĐa quĐn Høng Hoa Th, m vư phong trưo Kú Săng, bè tr'ı ng-èi lăt vưo hưng ngĐ binh

lÝnh Ph, p chuÈn bĐ lưm néi øng cho nh÷ng ho'ıt ①éng chèng Ph, p sau nưy. «ng đ'ng th- v'ın tá rã th, i ①é ph¶ın ①èi t- t-êng chñ høm cña triĐu ①«nh, lBng c'ım thi quĐn xĐm l-íc vư nçı ①au buãn tr-íc c-n đĐu bĐ cña ①Èt n-íc.

T, c phÈm :

- ChuyĐt cÈu tÈp.
- Gi, n viĐn x-ıng thi.
- Ho'ı Anh thñ c¶ıo.
- Ho'ı Phi c«ng đ- ký.
- TÝch chĐ tÈp.

TRẦN VĂN THUYÊN

(1872 - ?)

Cã s, ch chĐp lư Trçn Thuy^an.

Qu^a x. Quçn Ph--ng Trung, huyĐn H¶ı HÈu nay thuéc x. H¶ı Trung, huyĐn H¶ı HÈu, tĐnh Nam SĐnh.

N'ım 23 tuæı «ng ①ç Cö nhĐn khoa Gi, p Ngã ni^an hiĐu Thưnh Th, i 6 (1894).

Kh«ng rã hưnh tr'ıng cña «ng.

T, c phÈm :

- CĐn cĐu ①èi è TĐ ①-êng hã Trçn x. H¶ı Trung, huyĐn H¶ı HÈu, tĐnh Nam SĐnh.

TRẦN XUÂN DỤC

(TK 19)

Qu^a x. Quçn L. ng, huyĐn Trùc Ninh nay lư th«n V'ın L. ng, x. Trùc TuÈn, huyĐn Trùc Ninh, tĐnh Nam SĐnh.

Đặng Ngọc Cờ nhân khoa Tân Mậu niên hiều Thuận
Thị 3 (1891).

Kháng rã hình trảng cĩa «ng.

Tức phêm :

- Trúc Ninh chỉ.

TRẦN XUÂN HẢO

(1913 - 1983)

Hiều lụ Xuân Sơn.

Quả x. Quận Phụng Trung nay thuộc x. Hội
Trung, huyện Hội Hiếu, tỉnh Nam Sơn.

Đặng tổng d'ly Huyện Vĩnh t'ri tr-êng Phụng Việt ở Hội
Hiếu, Tr-êng ban Bính d'ôn hắc vô huyện Hội Hiếu,
Tr-êng ban Bính tụng x. Hội Trung, c'ng t'c vi'ân
cĩa T'p chỉ Vĩnh Sở Sơn, H'ei vi'ân H'ei Vĩnh hắc ngh'ô
thu'ết Huyện Nam Ninh. Đặng -'c t'ng Gi'ng nh' cuộc
thi th' b'ỏ N'ng nghi'p 1957.

Tức phêm :

- Ch'ng nh-'ng 'pa

- Kh-ic t'ng tha hắc (d'ch)

- Nh'ng ch' c'ng ngh'ia c'ng 'm trong Huyện
V'ng.

- Th-'ng ki'p m'at gi'p

- V'ng hắc y'au n-ic v'p c'ch m'ng Huyện Nam Ninh
/ So'ng chung.- T.1

- V'ng th' : Tô 'i'ôn vô v'ng trong s'ng t'c th'.

- Việt ch' Huyện.

TRẦN XUÂN THIỀU

(TK 19)

Quả x. La Xuyên, huyện Vô Bính nay thuộc x. Mộ
Ti'ôn, huyện Mộ L'c, tỉnh Nam Sơn.

Đặng lụ đ'ng d'ri Tr'ng Qu'ng T'ng.

Đặng Ngọc Cờ nhân 'n khoa Bính Tuất niên hiều
S'ng Kh'nh (1886), l'p quan 'ôn ch'c S'c h'c
B'c Ninh.

Tức phêm :

- Tr'ng gia b'ng m'at l'En.

- C' h-'ng thi t'p.

TRẦN XUÂN VINH

(TK 15)

Quả x. N'ng L'ù, huyện Mộ L'c nay thuộc
ph-êng N'ng Tỉnh, th'nh ph' Nam Sơn, tỉnh Nam
Sơn.

Đặng Ngọc Sở nh' gi'p Ti'ôn s' xu'ết th' (H'ng
gi'p) khoa K' Mi' i' niên hiều C'ng Th'ng 2 (1499)
''ei L' Hi'ôn T'ng, l'p quan 'ôn ch'c S' c'p s'ù
trung.

Tức phêm :

- C' b' b' th' N'ng L'ù Th'nh h'ng mi'ou ch'p
trong T'ng bi'ân Nam Sơn tỉnh 'pa d- chỉ l-ic.

VŨ CÔNG ĐỘ

(1805 - ?)

Quả x. V' H'ng, huyện Mộ L'c nay thuộc n'ei
th'nh Nam Sơn, tỉnh Nam Sơn.

Đặng lụ cha nh' th' Vô C'ng T'.

Đặng lụ Gi'ng sinh, n' m 28 tu' 'c Sở tam gi'p
''ang Ti'ôn s' xu'ết th' khoa Nh' Th'ng niên hiều

Minh Mõnh 13 (1832), lụm quan Th₃i béc Tù khanh, quyòn Bè ch₃nh Th₃i Nguy^an, rải Bè ch₃nh H₃lì D--ng, Kinh B³c...

T₃c phỀm :

- Tù miỒn thi.

- Bụi H-ng S¹o V--ng chĐp trong T^on bi^an Nam S³nh t³nh Ớpa d- ch³y l-îc v³m mét sè c^ou Ớèi, v³n bia...

VỮ CÔNG TỰ

(1855 - 1920)

C³bn gải lụ Vò Tù. Tù lụ KỖ Chi, hiỒu lụ Tróc Th³«n, Tinh H₃lì Ng- Nh^on, d^on gian th-êng gải lụ Ba Tù, Kho₃ Tù.

Qu^a x. V³p Họng, huyỒn Mũ Léc nay th³uéc néi t³nh Nam S³nh, t³nh Nam S³nh.

Ớng lụ con TiỒn sĩ Vò C³ng S³.

Ớng hác tr-êng Quèc t^o gi₃m ề HuỖ, thi H³í kh³ng Ớç.

Ớng cã t^om hân phãng kho₃ng, Ới nhiỒu v³m s₃ng t₃c nhiỒu. Cã th³ei gian «ng Ới giỚp viỒc cho anh r^o lụ Tu³ch ph³ H³ N³éi Tr³ch B³ch San. Cã th³ei kú «ng l³i giỚp viỒc cho cha khi cha «ng lụm Bè ch₃nh H₃lì D--ng v³m Kinh B³c. Ớng cã tham gia phong tr³o C³ch V--ng kh₃ng Ph₃p nh-ng kh³ng rã lụm g³x v³m ề Ớ^ou, m³. i n³m 1906 «ng mí i v³ l³ng.

Th³ «ng kho₃ng Ớ¹t, nãng nhiỒt, y³au ghĐt rã r³ng, th³o hiỒn tỀm lBng th--ng d^on, mong muèn Ớem s³oc m³xnh c³ng hiỒn cho Ớ³t n-í c v³m lu³«n day đ³ot v³x ph³Èn s³u ch-a tr³bn. T₃c phỀm :

- L. i minh thi th₃l^o.

- Th³ính gi³m ng^om th₃l^o.

- Nam S³nh Vò Tróc th³«n thi.

VỮ DIỆM

(TK 19)

Qu^a x. L³ng S³iỒn, huyỒn S³i An nay lụ th³«n L³ng S³iỒn, x. Ngh³ĩa S³ng, huyỒn Ngh³ĩa H-ng, t³nh Nam S³nh.

Ớng Ớç C^o nh^on khoa Quý M³. o 1843, Ớç Phã b³ng khoa Gi₃p Th³xn ni^an hiỒu ThiỒu Tr³ 4 (1844), lụm quan Bè ch₃nh H₃lì D--ng, th³ng H³xnh bé T₃l³ th³ lang. Sau v³x ềm Ớ³au, «ng xin v³o ngh³l.

T₃c phỀm :

- L³ng S³iỒn Vò TiỒn sĩ thi t³uy³o.

VỮ HUY DUẬT

(TK 19)

T^an tr-í c lụ Vò Huy Dup.

Qu^a x. L³ng S³iỒn, huyỒn S³i An nay lụ th³«n L³ng S³iỒn, x. Ngh³ĩa S³ng, huyỒn Ngh³ĩa H-ng, t³nh Nam S³nh.

Ớng Ớç C^o nh^on khoa Canh Tu³ét ni^an hiỒu Tù S³oc 3 (1850), lụm quan ỚỒn ch³oc Tri huyỒn Can L³ec.

T₃c phỀm :

- H³u T³nh nh^on v³Èt ch³y.

- Bụi V³p h--ng d^on tu Tr³ch triỒu S³Æng c³ng ph³oc th³ch miỒu chĐp trong T^on bi^an Nam S³nh t³nh Ớpa d- ch³y l-îc.

VŨ HUY TRÁC

(7/5 Canh Tuất 1730 - 3/10 Quý Sôu 1793)

Hiệu lự Gi₃c Trai.

Qu^a x· Léng Si₀n, huyện S¹i An nay lự th_«n Léng Si₀n, x· Ngh_hla S_{ang}, huyện Ngh_hla H-ng, t_hnh Nam S_hnh.

Sau khi [®]ç H--ng cèng, «ng nh_Èn ch_øc Binh bé T- vô. N_ìm 1763 «ng lựm Hu_Èn [®]1o Ti^an H-ng, n_ìm 1768 [®]-îc th_ìng Tri huyện Nam Ch[®]n.

N_ìm 43 tu_{ai} «ng [®]ç S₀ tam gi₃p [®]ang Ti₀n s_l xu_Êt th[®]n khoa Nh[®]m Th_xn ni^an hi₀u C_qnh H-ng 33 (1772) [®]êi L^a Hi₀n T_«ng.

N_ìm 1773 «ng [®]-îc sung H_un l[®]m vi₀n Hi₀u th_qo. N_ìm 1777 «ng gi_÷ ch_øc C_«ng khoa S_« c_Êp s_u trung, r_{ai} Gi₃m s₃t ng_u s₀ Thanh Ho₃, Hi₀n s₃t s₀ Kinh B₃c. N_ìm 1779 «ng chuy₀n lựm Hi₀n s₃t s₀ Ngh₀ An. N_ìm 1782 «ng lựm Tham ch_ýnh Kinh B₃c, H_un l[®]m vi₀n Th_h th-. N_ìm 1783 «ng lựm S_èc tr_Èn L¹ng S-n, n_ìm 1785 [®]-îc th_ìng h_um H_un l[®]m vi₀n Th_h gi_qng, n_ìm 1787 th_ìng H_un l[®]m vi₀n Th_h [®]éc, t-í c C_«i L_unh b₃. N_ìm 1788 «ng gi_÷ ch_øc L₀ bé T_q th_h lang, ki^am Qu_èc t₀ gi₃m T- nghi₀p, Gi₃m qu[®]n [®]1o S-n Nam. S₀n th_êi T[®]y S-n «ng v₀ qu^a d¹y h_àc.

«ng lựm quan c--ng tr_uc, kh_«ng s_l uy quy₀n, [®]-îc nh[®]n d[®]n tin ph_ôc. Ngay c_q S_Æng Méng L[®]n lự em trai Tuy^an phi S_Æng Th_h Hu₀ ph¹m t_éi c_òng b_h «ng ngang ni^an [®]nh [®]βn. D[®]n gian tin [®]øc [®]é c_ã «ng, xem «ng lự con vua Thu_u Tô gi₃ng th₀, c_ã th₀ d_ing ch_÷ son tr_h b₀nh c_øu ng-êi.

«ng n_{ai} ti₀ng gi_{ai} v_ìn ch--ng, s_è tr-êng v₀ phó. Ng-êi [®]-ng th_êi x-ng t_Æng «ng lự "Th_çn phó". Ng_uy nay c_βn l-u truy₀n c[®]u t_ôc ng_÷ "G_u V_ìn C₀, phó Léng Si₀n, ti₀n S_øc H_Èu" ca ng_li t_ui n_ìng c_ãa «ng. Th- «ng tao nh_·, ý t₀ s[®]u s₃c, b_éc lé mong mu_èn c_èng hi₀n cho d[®]n cho n-í c, ca ng_li i c₃c anh hi ng d[®]n t_éc, bi₀u d--ng c_«ng [®]øc c_ãa ti₀n nh[®]n. «ng mang n_Æng t- t-êng "T_«i trung kh_«ng th_ê hai ch_óa", cu_èi [®]êi v_Èn luy₀n ti₀c nh_u L^a.

T₃c ph_Èm :

- Nam giang l_· o ph_è thi t_Èp.
- Nam Ch[®]n nh[®]n v_Èt kh_qo.
- Nh_Èt th[®]n th-êng h_unh qu_èc [®]m ca.
- Li^au S_éng di bi^an (chuy₀n th₀ 10 b_ui ca dao ch_÷ H₃n c_ãa Tr_çn Nh_Èt Du_Èt th_unh 10 b_ui phó N_«m).
- Nhi₀u th- ch_Đp trong L^a tri₀u tuy₀n phó v_um mét s_è s₃ch kh₃c.

VŨ HỮU GIÁO

(TK 19)

Qu^a x· D_hch Di₀p, huyện Ch[®]n Ninh nay lự th_«n D_hch Di₀p, x· Tr_uc Ch_ýnh, huyện Tr_uc Ninh, t_hnh Nam S_hnh.

«ng [®]ç C₀ nh[®]n [®]n khoa B_ýnh Tu_Èt ni^an hi₀u S_{ang} Kh₃nh (1886), ^è nh_u d¹y h_àc.

T₃c ph_Èm :

- D_hch Di₀p x· ch_ý.

VŨ HỮU LỢI

(B_ýnh Th[®]n 1836 - 30/12 B_ýnh Tu_Èt 1886)

Sau «ng ㊦ai t^an lự Vò Ngác Tuⁿ, hi^ou lự Nghỉa Phén, d^on gian th-êng gài lự ㊦ng Nghỉ Giao Cì.

Qu^a x· Giao Cì, huyện Nam Chⁿ nay lự th«n Giao Cì, x· Sảng S-n, huyện Nam Trúc, tỉnh Nam S^hnh.

㊦ng ㊦c Cồ nhⁿ khoa Canh Ngà 1870, ㊦c SỞ tam gi^p ㊦ng Ti^on sử xu^t thⁿ khoa Ất Hⁱi ni^an hi^ou Tù S^oc 28 (1875), ㊦-íc b^x ch^oc S^oc h^oc Nam S^hnh, h^um Quang léc Tù khanh, r^{ai} T^s Lý bé Binh. N^{im} 1881 «ng ㊦-íc c^qi b^x Th-^{ng} bi^on Nam S^hnh. N^{im} 1884 tri^ou ㊦^xnh Nguyễn ký hi^op -íc ㊦^u h^ung gi^oc Ph^p, «ng bá quan v^o qu^a d¹y h^oc, chi^au mé ngh^hu s^l, li^an k^ot ví i binh lýnh ẽ th^unh Nam, chu^on b^h kh^oi ngh^hu chi^om lⁱi Nam S^hnh. ㊦ng b^h b¹n h^oc cò lự Án s^t Nam S^hnh Vò Vⁱⁿ B^o ch^o ㊦i^om cho quⁿ Ph^p b^ht v^u x^o t^o v^uo ㊦^am 30 t^ot B^{yn}h Tu^ot. S^u ki^on «ng hy sinh ㊦. g^oy x^oc ㊦éng m¹nh trong giⁱ i s^l phu v^u nhⁿ d^on ㊦-^{ng} th^oi, lự ㊦^o t^ui cho nhi^ou t^sc ph^om y^au n-íc.

T^sc ph^om :

- C^on b^ui Xuⁿ c^qm v^u C^ou ㊦^oi l^um l^oc l^om h^xnh in trong Vⁱⁿ h^oc y^au n-íc v^u c^sch m¹ng H^u Nam Ninh, T.1.

VŨ KIẾT

(TK 15)

Qu^a x· Sa Lung, huyện T^oy Chⁿ nay lự th«n Sa Lung, x· Sảng S-n, huyện Nam Trúc, tỉnh Nam S^hnh.

㊦ng ㊦c SỞ tam gi^p ㊦ng Ti^on sử xu^t thⁿ khoa Mậu Tu^ot ni^an hi^ou Hằng S^oc 9 (1478) ㊦^oi L^a Th^snh T^ong, l^um quan ㊦^on ch^oc S^oc c^op s^u trung. Sau «ng c^so quan v^o qu^a d¹y con ch^su h^oc v^u nu^oi m^l.

T^sc ph^om :

- C^on c^ou ㊦^oi v^o S^oc Th^snh Tr^on ch^op trong T^on bi^an Nam S^hnh tỉnh ㊦^oa d- ch^y l-íc nh- sau :

Tr^on h-^{ng} Lý ph^o thi^an s^o b^qin an b^ui nan ㊦^oc ung dung phi ㊦^oc ch^ynh;

N^oi tr^o ngo¹i h^om ㊦^oa h^xnh t^ong ho¹ch ㊦^onh t^oi n^ong th^unh ㊦¹t v^h nhⁿ danh.

(Tr^on th^onh Lý suy, s^o tr^oi ㊦. ㊦^onh th^o r^{ai}, kh^o ㊦-íc t^ot l^unh kh^ong gi^oc ㊦^oc;

Ngo¹i h^om n^oi tr^o, b^o c^oi v¹ch ra r^ot, c^ong lao th^unh ㊦¹t v^on v^x nhⁿ)

VŨ LUYỆN

(1860 - ?)

Hi^ou lự Ti^an S^{an}.

Qu^a x· Qu^on Anh Th-^ong nay th^oc x· H^qi Anh, huyện H^qi H^ou, tỉnh Nam S^hnh.

㊦ng ㊦c Cồ nhⁿ khoa Gi^p Ngà ni^an hi^ou Th^unh Th^si 6 (1894), l^um quan tr^qi c^sc ch^oc Ph^ong th^unh ㊦¹i phu, H^un l^om th^o gi^ong, Tri ph^o L^om Thao.

T^sc ph^om :

- Vⁱⁿ bia Khai x· Qu^on Anh.

- Vⁱⁿ bia T^o Vò ㊦¹i t^ong.

VŨ TẾ

(1818 - 1905)

Tù lụ Tô Mü, hiõu lụ Nhén Trai.

Qu^a x· Léng Siòn, huyện Sĩi An nay lụ th«n Léng Siòn, x· Nghĩa Sảng, huyện Nghĩa H-ng, tỉnh Nam S·nh.

«ng ④ Cö nh©n khoa Sinh M·o ni^an hiõu Tù Sọc 20 (1867), ④-îc bæ Tri huyện Çn Thi, ④æi Tri huyện Phi Cö, rải vô kinh lụm Hụn l©m viõn Thp gi¶ng, lừnh Hé thụng binh m· Phã sò. Khi giÆc Ph, p chiõm n-íc ta, «ng xin vô qu^a d-ìng bõnh vự d'ý con ch, u hác.

T, c phÈm :

- An L'ng tù ký (V'ın bia chi'a Léng Siòn, x· Nghĩa Sảng, huyện Nghĩa H-ng, tỉnh Nam S·nh).

- C«n S¶lo thuũ m't sù.

- Cßn bùi V·n Quõ Giang gi¶i nguy^an vự bùi Kh-íc hác T©y tù in trong V'ın hác y^au n-íc vự c, ch m'ng Hụ Nam Ninh, T.1.

- Cã bùi v'ın bia trong s, ch : Séc Bé x· thçn tở bi ký tnh bi^an sao lóc.

VŨ THIÊN ĐỂ

(1854 - 1916)

Tù lụ Thuén Trai, hiõu lụ Trang Kh¶i.

Qu^a x· B, ch Cèc, huyện Vô B¶n nay lụ th«n B, ch Cèc, x· Thụng Lîi, huyện Vô B¶n, tỉnh Nam S·nh.

«ng ④ Cö nh©n khoa T©n M·o 1891, ④ Phã b¶ng khoa Nh©m Th«n ni^an hiõu Thụng Th, i 4 (1892), ④-îc bæ chøc Tri phñ Thanh Hụ, th'ng Binh bé Tham tri, rải Tuçn phñ Hụ Nam - Ninh B·nh, sau th'ng ④ Ôn Tæng ④èc.

«ng lụ ng-èi ④¹o ④øc, ④óng mùc, thanh li^am, giụ lßng nh©n , i ④-îc nh©n d©n lẾp ④òn thê è qu^a.

T, c phÈm :

- Cßn bùi Ho¹ nguy^an H¶i Phßng Sèc hác Nguyễn V'ın Týnh t, n thi chđp trong T©n bi^an Nam S·nh tnh ④pa d- chý l-îc vự mét sè c©u ④èi è c, c ④òn chi'a trong tnh.

VŨ TRỌNG UY

(TK 19)

Cã s, ch chđp lụ Vô Quèc Uy, t^an hải nhá lụ Vô Tráng Li^an.

Qu^a x· B, i D--ng, huyện Nam Ch©n nay lụ th«n B, i D--ng, x· Nam D--ng, huyện Nam Trúc, tỉnh Nam S·nh.

«ng ④ Cö nh©n khoa Canh Ngã ni^an hiõu Tù Sọc 23 (1870).

Kh«ng rả hụnh tr'ng cña «ng, chừ biõt «ng nài tiõng hác giái nh-ng ④ thẾp, tống lụ thựy d'ý hác cña Tiõn sủ Vô H÷u Lîi.

T, c phÈm :

- Nam Ch©n ch- hiõn vnh (h-n 60 bùi).

- Bùi V·n Vô Tiõn sủ in trong V'ın hác y^au n-íc vự c, ch m'ng Hụ Nam Ninh, T.1.

VŨ TUẤN CHIÊU

(1425 - ?)

Tù lỵ S«n Hèi, thuy lỵ Phóc Thụnh.

Qu^a x· Cæ Da, huyện T^oy Ch^on nay lỵ th«n Cæ Da, x· Nam Hĩng, huyện Nam Trúc, tñnh Nam S^hnh.

Tró qu₂n ph-êng Nhết Chi^au, huyện Qu^hng S^oc nay thuyéc huyện Tô Li^am, thụnh phè Hụ Néi.

N^hm 51 tuæi «ng ^oç S^o nhết gi₂p Ti^on sũ cËp ^oõ S^o nhết danh (Tr^hng nguy^an) khoa Ất Miⁱ ni^an hi^ou Hạng S^oc 6 (1475) ^oêi L^a Th₂nh T«ng, lỵm quan ^oõn ch^oc Lⁱi bé T^h th^h lang, S^hÆc ti^on kim t^o vinh léc ^o1i phu.

T₂c phÈm :

- C^hñn b^ui Ng«n ch^h chĐp trong T^on bi^an Nam S^hnh tñnh ^opa d- ch^h l-îc v^u b^ui V^hn s₂ch thi ^oxnh l-u t^hi Vi^on s^o hác Vi^ot Nam.

VŨ TUẤN DŨNG

(TK 15)

Qu^a x· S^uo L^hng, huyện S^hi An nay thuyéc x· Nghĩa Th₂i, huyện Nghĩa H-ng, tñnh Nam S^hnh.

«ng lỵ con H^ong gi₂p Vô Tri^ot Vâ.

N^hm Canh Th^on 1500 «ng øng m^onh v^uo tri^ou thi vâ, ^o-îc bæ ch^oc Phi^au k^h úy. N^hm Gi₂p Th^on 1504 «ng ^o-îc th^hng ch^oc S« úy. Sau «ng xin vô qu^a.

«ng cã nhi^ou c«ng lao trong vi^oc ch^ong gi^hÆc v^u ^o3/4p ^oa tr^h thu^u.

T₂c phÈm :

- C^hñn mét b^ui th- chĐp trong T^on bi^an Nam S^hnh tñnh ^opa d- ch^h l-îc nh- sau :

ThËt ni^an tung t^hch bi^on h^hng tr^hçn
H^hi th^h h- -ng l^on nhËp m^ong t^hçn
T^o th^o t^ong vinh nan cËp thuy
Chu m«n tuy phó v^h tranh b^hçn
Vi nh^on tri nghĩa t^om ph- -ng thi^ou
B^hi lý th- -ng lu^on th^o nhËt qu^hçn
Qu^on bËt qu^on h^o th^hçn di^oc bËt
S^hxnh trung gia néi t^o th«n.

T^hm d^hch :

B^hly n^hm b^oi bËm ch^on h^hçu kh^h4p
GiËc m^ong vô qu^a ch^hng l^oc rêi
Áo t^ha di^h vinh thua giËc ng^h
C^oa son dËu ^oñp k^hm nh^u g^hi
L^um nh^on chu^ong nghĩa ng-êi ^oêi hi^om
B^hi lý th- -ng lu^on lò bã d^hi
Con ch₂u vui v^hy th^on th^hch vËy
Vua kh«ng vua n÷a h^ot b^o t^hi.

VŨ VĨNH TRINH

(TK 15)

Tù lỵ H^uu Chi.

Qu^a x· An Cù, huyện Thi^an B^hñn nay lỵ th«n An Cù, x· S^hi An, huyện Vô B^hñn, tñnh Nam S^hnh.

«ng ^oç S^o nhết gi₂p khoa Minh Kinh n^hm K^u DËu ni^an hi^ou ThuËn Thi^an 2 (1429) ^oêi L^a Th₂i

Tæ, ®-îc bæ chøc Gi_uo thô. Sôn ®èi L^a Th_unh T«ng,
«ng lùm Hm^lm viôn S¹i hắc sũ, quyôn Lô bé H÷u
th_h lang. N^{im} 1466 «ng gi÷ chøc H¶i T^oy ®¹o tuy^{an}
chÝnh sø ty, ki^{am} Bý th- gi_um, Tri kinh di^{an} sù.

T_uc phÈm :

- Danh s-n th_ung thuû thi ®ò / Bi^{an} tÛp chung ví i
L^a Méng Li^{an}, Ph¹m LÛp Trai.

- Cßn 6 búi th- ch÷ H_un chÛp trong Toµn Viôt thi
lôc, Thi sao vµ 1 búi chÛp trong T^on bi^{an} Nam S_hnh
tõnh ®¹a d- chÝ l-îc, búi S^{ing} Y^{an} Phô s-n chÛp
trong Hoµng Viôt thi vⁱⁿ tuyôn vµ mét sè c^ou ®èi ẽ
c_uc ®òn ch^{ia} trong tõnh.

BẢNG TRA TÊN TÁC GIẢ

Á Nam	xem	TrÇn TuÛn Kh¶i
Anh Xuy ^{an}	xem	B ⁱ i ThócTrinh
Anh Xuy ^{an}	xem	Nguyôn Vô S _h nh
Ba Tù	xem	Vô C«ng Tù
B _u ðn	xem	Nguyôn Tr _u c
B _u i S _x nh	xem	Ng« LÛp Chi
B ^{ing} Hả	xem	TrÇn Nguy ^{an} S _u n
B _x nh Giang	xem	Nguyôn Kh¶i
Bèn Sô	xem	SÆng Xu ^o n Viôn
Bói Ái		
B ⁱ i B ¹ t Tup		
B ⁱ i ChÝ		
B ⁱ i Cung Quang	xem	B ⁱ i MÛu Ti ^{an}
B ⁱ i Duy Phi ^{an}	xem	B ⁱ i V ⁱⁿ Phan
B ⁱ i Huô Té		
B ⁱ i Kh _u Ái	xem	B ⁱ i Ái
B ⁱ i MÛu Ti ^{an}		

Bì i Ngạc O₃nh
 Bì i Quang Miôn xem Bì i Vⁱⁿ Phan
 Bì i T^{on}
 Bì i Thóc Trinh
 Bì i TuÊn Tuyón
 Bì i Tuyón xem Bì i TuÊn Tuyón
 Bì i Vⁱⁿ Phan
 C¶ Ng«
 C¶ Tiôm xem Sç Hång Tiôm
 C¶nh Ngh¶ xem L--ng Thõ Vinh
 Chõ Trai xem Ph¹m Thõ L¶ch
 Chi^a Minh xem TrÇn Quang Kh¶i
 ChÝnh Trai xem Sinh Vⁱⁿ Nh·
 C«i Hoµng Kh₃ch xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 C«i Phong xem SÆng Søc S¶ch
 C«ng ChÝnh xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 Cóc S-êng xem TrÇn Quang Triðu
 Cóc Trai C- Sũ xem NguyÔn Xu^{on} Phang
 Cuång Sũ xem L^a Vⁱⁿ Ng÷
 Cõu Tu^{on} xem SÆng Søc S¶ch
 Dõng ¶ng xem Ph¹m Trång Huyón
 D--ng BÊt Tr¹c
 D--ng S×nh xem Ng« Thõ Vinh
 D--ng Kh«ng Lé
 D--ng Minh Nghi^am xem D--ng Kh«ng Lé
 D-ì ng ChÝnh Trai xem L^a Qu¶ Dõc
 S¹i Hoµ xem NguyÔn Xu^{on} Th₃p
 S¹i Th₃nh Thiôn S- xem Bì i Huõ Té
 Sµo Diõu Thanh
 Sµo Kim B¶n xem Sµo Toµn B^{on}
 Sµo S- Tých

Sµo Toµn B^{on}
 Sµo Toµn M^{on} xem Sµo Toµn B^{on}
 Sµo Tuyón Phó xem Sµo Toµn B^{on}
 SÆng Soµn B»ng
 SÆng Søc S¶ch
 SÆng H÷u B»ng xem SÆng Soµn B»ng
 SÆng H÷u D--ng
 SÆng Kim To₃n
 SÆng Ngạc CÇu
 SÆng Ngạc Ph₃c xem SÆng Ngạc CÇu
 SÆng Ngạc Quính xem SÆng Vò Kham
 SÆng Ngạc To¶n
 SÆng Phi Hiôn
 SÆng To₃n xem SÆng Kim To₃n
 SÆng Vⁱⁿ BÝnh
 SÆng Vⁱⁿ Nh·
 SÆng Vò Kham
 SÆng Xu^{on} B¶ng
 SÆng Xu^{on} Khanh xem SÆng Xu^{on} Kh₃nh
 SÆng Xu^{on} Kh₃nh
 SÆng Xu^{on} Viôn
 Siån Chi xem TrÇn Du^{on}
 Sinh S^{ing} Kh«i
 Sinh Kim Gi₃m xem Sinh Vⁱⁿ Nh·
 Sinh Nh- Lan
 Sinh Trung ThuÇn
 Sinh Vⁱⁿ Lan
 Sinh Vⁱⁿ Nh·
 Sinh Vⁱⁿ ThuÇn
 Sinh Vò H¹p xem Sinh Vò Hiõp
 Sinh Vò Hiõp

Sinh Vô Hì p xem Sinh Vô Hiöp
 Sinh Vô Th-êng
 So₃i B'ng xem TrÇn H÷u Gi¶ng
 Sả Ấm xem TrÇn Kinh Lu^on
 Sả Tũnh
 Sç Bõnh Thụnh
 Sç D--ng Thanh
 Sç Hằng Tiôm
 Sç Huy C¶nh
 Sç Huy Li^au
 Sç Huy Uyôn
 Sç Hùu
 Sç Ph₃t
 Sç T«ng Ph₃t xem Sç Ph₃t
 Sç V'ın Thè
 Sç V'ın To¹i
 S«ng A Thp xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 S«ng Minh xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 Sảng C«ng Viôn
 Gi₃c H¶i xem Nguyên Gi₃c H¶i
 Gi₃c Trai xem Vô Huy Tr₃c
 Giang Hả T¶n Nh^on xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 Hụ Quang Phan
 Hụ Trảng Ph¶i
 H¹c Cao xem Sç Bõnh Thụnh
 H¶i Çu xem TrÇn Duy V«n
 H₃n Ch--ng xem Nguyên Tr₃c
 H¹nh Chi xem TrÇn V'ın Gia
 H¹o Phu xem Ng« Sxnh Th₃i
 HÊn xem TrÇn Dôc

Họp S-êng xem Nguyên Họp S-êng
 Họp Phong xem Têng H^on
 Họp CÊn xem Họp V'ın CÊn
 Họp Kim Chung
 Họp Ph¹m Dpç
 Họp Trảng xem Họp Kim Chung
 Họp V'ın CÊn
 Họp V'ın CÊn xem Họp V'ın CÊn
 Họp V'ın Diôn
 Họp V'ın Li^an xem Họp V'ın TuÊn
 Họp V'ın TuÊn
 Hoí Phu xem TrÇn V'ın Gia
 Hé Hoa Chñ Nh^on xem Ng« LÊp Chi
 H-ng S¹o S¹i V--ng xem TrÇn Quèc TuÊn
 Hùu Chi xem Vô Vũnh Trinh
 Hùu Mũ Ti^an Sinh xem TrÇn S'ng Huính
 Hy Long xem Sảng Xu^on B¶ng
 Kô Chi xem Vô C«ng Tù
 Kh¶i V^on xem L^a V'ın Nh-ng
 Kh₃nh Phñ xem Nguyên Ngác T--ng
 Khiêu N'ng Tũnh
 Kho₃ Tù xem Vô C«ng Tù
 Kh«i Nguy^an xem Nguyên Hiôn
 Kh«ng Lé xem D--ng Kh«ng Lé
 Khóc Giang xem Ng« Thõ Vinh
 L. Xu^on Oai
 L¹c S¹o xem TrÇn Quang Kh¶i
 L^om Tuyôn C- Sĩ xem TrÇn TuÊn Kh¶i
 L^a Hiôn Gi¶n
 L^a Hiôn Phñ xem L^a Hiôn Gi¶n
 L^a Toµn M«n xem Sµo Toµn B^on

L^om H÷u LĒp
 L^a B₃ CĒm
 L^a Kh³/₄c Nh-î ng
 L^a Qu¹ Dôc
 L^a Trăng Hụm
 L^a V¹n Nh-ng
 L^a Xu^on Thụnh
 Lô Trai xem TrÇn S«n Phôc
 Li^an Hoa ®éng chñ nh^on xem Ph¹m V¹n Ngh
 Li^au Trai ti^an sinh xem TrÇn D--ng Quang
 L÷ Xu^on Uy xem L· Xu^on Oai
 L--ng Thố Vinh
 L-u Thiôn KỖ
 Mai C«ng Ho₃n
 Mai Hi^an xem Sç Ph₃t
 Mai Nham xem TrÇn Bých San
 Méng Th¹ch xem L^a Trăng Hụm
 Méng Tậch xem TrÇn TỖ X--ng
 Nam Á D- Phô xem L^a Trăng Hụm
 Nam S-n C- Sỉ xem TrÇn Du^on
 Nam Sô Thậ xem L^a Trăng Hụm
 Nam Trung xem L^a Trăng Hụm
 Nghĩa Thụnh xem Nguyễn Xu^on Th₃p
 Nghĩa Phấn xem Vò H÷u Lî i
 Nghi^au ThÇn xem Mai C«ng Ho₃n
 Ng« BĒt L-î ng
 Ng« S×nh Th₃i
 Ng« Hụnh Gi¹ng
 Ng« Kh³/₄c CĒn
 Ng« LĒp Chi

Ng« Quý DuĒt
 Ng« Thố Mü xem Ng« S×nh Th₃i
 Ng« Thố Vinh
 Ng« Ti^am
 Ng« Trăng H-ng xem Ng« LĒp Chi
 Ngé Hi^an xem Ph¹m Ngé Hi^an
 Nguy^an S¹o xem TrÇn Quang Triðu
 Nguy^an Thô xem TrÇn Quang Triðu
 Nguyễn Çu Chuy^an
 Nguyễn B¹t Tụp
 Nguyễn Chi C¹n
 Nguyễn Danh Nho
 Nguyễn Duy Hụn
 Nguyễn Sậch
 Nguyễn S×nh Býnh xem Nguyễn Họm S-êng
 Nguyễn Sọc Huy
 Nguyễn Gi₃c H¹i
 Nguyễn Hiôn
 Nguyễn Họm S-êng
 Nguyễn H÷u ThuĒn
 Nguyễn Kh¹in
 Nguyễn Kim T--ng xem Nguyễn NgăcT--ng
 Nguyễn MĒu Ti^an xem Bì i MĒu Ti^an
 Nguyễn Ngăc ChĒn xem Nguyễn Ngăc T--ng
 Nguyễn Ngăc Li^an
 Nguyễn Ngăc T--ng
 Nguyễn Nh^on C-
 Nguyễn Nh^on Ky xem Nguyễn Nh^on C-
 Nguyễn Thố Huyðn xem Nguyễn Xu^on Huyðn
 Nguyễn Thố Tr^on
 Nguyễn Tó

Nguyễn Tô Sĩ
 Nguyễn Văn Thịnh
 Nguyễn Văn Týnh
 Nguyễn Văn Vinh
 Nguyễn Võ Cảnh
 Nguyễn Võ Cù
 Nguyễn Võ Sĩnh
 Nguyễn Võ Sĩnh
 Nguyễn Xuân Chơc
 Nguyễn Xuân Huy xem Nguyễn Xuân Th_up
 Nguyễn Xuân Huy
 Nguyễn Xuân Phang
 Nguyễn Xuân Th_up
 Nhậm Hoa xem Trần Huy Luy
 Nhậm Văn Sĩnh xem Trần Duy Văn
 Nhén Trai xem Võ Tô
 Nhét Trung xem Bùi Thóc Trinh
 Nhũ Kh^a xem Lê Văn Nh-ng
 Ninh Lý Thịnh xem Ninh Quý Thịnh
 Ninh Quý Thịnh
 Ngô Tích xem Sĩc Huy Li^{au}
 Ph¹m Công Minh
 Ph¹m Di Kh_unh
 Ph¹m Danh Sĩc xem Ph¹m Ngạc Thup
 Ph¹m Duy Chết
 Ph¹m Duy C-
 Ph¹m Duy Hi
 Ph¹m Sĩo Phó
 Ph¹m Sĩng Phæ
 Ph¹m Sĩnh CÊu
 Ph¹m Sĩnh Kĩnh xem Ph¹m Kim Kĩnh

Ph¹m Sĩnh Chĩnh
 Ph¹m Gia M
 Ph¹m Hi ng
 Ph¹m H-u Du
 Ph¹m Kim Kĩnh
 Ph¹m Lý xem Ph¹m Nh^on Lý
 Ph¹m Ngạc Sĩoan xem Ph¹m Ngạc Thup
 Ph¹m Ngạc Thup
 Ph¹m Ngé Hi^{an}
 Ph¹m Nh^on Lý
 Ph¹m Phæ xem Ph¹m Sĩng Phæ
 Ph¹m San
 Ph¹m Th^o L^uch
 Ph¹m Th^o Trung xem Ph¹m Th^o L^uch
 Ph¹m Thu^on Phu
 Ph¹m Trăng Huy
 Ph¹m Trăng Vi
 Ph¹m Trung Thø
 Ph¹m Văn Ất xem Ph¹m Ngé Hi^{an}
 Ph¹m Văn Bùn
 Ph¹m Văn Hùi
 Ph¹m Văn Ngh
 Ph¹m Văn San xem Ph¹m San
 Ph¹m Vô Mén
 Phan Sĩnh Ho
 Phan Thi
 Phñ Sĩi xem Sĩng Kim Tô
 Phó Nguyễn xem Ph¹m Thu^on Phu
 Phó Thịnh xem Võ Tu
 Phôc Ba xem Sĩng Xuân Vi

Quý Họp xem Ph¹m Th⁰ L^bch
 Quèc Ninh xem L^a Tr^{ang} H^um
 S^cm L^ou xem Tr^çn To¹i
 S^cn Hi^an xem Nguy^on Danh Nho
 S-n Th^unh xem T^èng H^on
 S^u Huy xem Ph¹m Tr^{ang} Huy^on
 Tang Tr[÷] xem Nguy^on Ng^{ac} T--ng
 T^on Giang xem S^c Huy Uy^on
 Th^ui La xem Ng[«] S^øc Huy
 Thi^on S^xnh xem S^Æng Xu^on Vi^on
 Thu^çn Ch^Êt xem D--ng B^Êt Tr¹c
 Thu^Èn Trai xem V^o Thi^on S^o
 Th^oc B^uo xem L[.] Xu^on Oai
 Th^oc Khi^am xem Tr^çn D--ng Quang
 Th^up Hi^an xem L--ng Th^o Vinh
 Ti^an S^{an} xem V^o Luy^on
 Ti^ot Ph^ñ xem S^Æng Kim To^un
 Ti^au Vi^an xem Ho^ung Vⁱⁿ Di^on
 Ti^ou Hoa Nh^on xem Tr^çn Tu^Èn Kh[¶]i
 Tinh H[¶]i Ng-^øng xem V^o C[«]ng T^u
 T^onh ^øng xem S^c Huy Li^au
 T^unh Ph^ñ xem Nguy^on V^o S[¶]nh
 To^mn Thanh xem L^a Qu[¶]i D^oc
 T^èng H^on
 Tr^up Phong xem Nguy^on Ng^{ac} T--ng
 Trang Kh[¶]i xem V^o Thi^on S^o
 Tr¹ng L-êng xem L--ng Th^o Vinh
 Tr^çn Anh T[«]ng
 Tr^çn B^ých Ho^mnh
 Tr^çn B^ých San
 Tr^çn B^ả xem Tr^çn Th^ui T[«]ng

Tr^çn C[¶]nh xem Tr^çn Th^ui T[«]ng
 Tr^çn Cao X--ng xem Tr^çn T^o X--ng
 Tr^çn C[¶]o xem Tr^çn D^o T[«]ng
 Tr^çn Chi B¹ng
 Tr^çn C[«]ng D--ng
 Tr^çn Do^un S¹t
 Tr^çn D^o
 Tr^çn D^o T[«]ng
 Tr^çn Du^on
 Tr^çn Du^o T[«]ng
 Tr^çn Duy S^un
 Tr^çn Duy N^{ing}
 Tr^çn Duy Uy^an xem Tr^çn T^o X--ng
 Tr^çn Duy V[«]n
 Tr^çn D^u
 Tr^çn D--ng Quang
 Tr^çn S¹o T^ui
 Tr^çn S^{ing} Hu^unh
 Tr^çn S^{ing} O^unh xem Tr^çn S^{ing} Hu^unh
 Tr^çn S^xnh Gi^um xem Tr^çn Do[.]n S¹t
 Tr^çn S^xnh Huy^an
 Tr^çn S^xnh Khanh xem Tr^çn Do[.]n S¹t
 Tr^çn S[«]n Ph^oc
 Tr^çn H¹o xem Tr^çn D^o T[«]ng
 Tr^çn Ho[¶]ng xem Tr^çn Th^unh T[«]ng
 Tr^çn Huy Luy^on
 Tr^çn H-ng S¹o xem Tr^çn Quèc Tu^Èn
 Tr^çn H-^u Gi[¶]ng
 Tr^çn H-^u Th^unh
 Tr^çn Hy T^{ing} xem Tr^çn B^ých San

TrÇn Ích T^{3/4}c
 TrÇn KÕ X--ng xem TrÇn TĐ X--ng
 TrÇn Kh^om xem TrÇn Nh^on T«ng
 TrÇn Kinh Lu^on
 TrÇn KỶnh xem TrÇn DuỔ T«ng
 TrÇn Kú
 TrÇn LỔ xem TrÇn M¹i
 TrËn Lé xem TrÇn M¹i
 TrÇn M¹i
 TrÇn M¹nh xem TrÇn Minh T«ng
 TrÇn M¹nh Sọc
 TrÇn Minh T«ng
 TrÇn Ng¹c
 TrÇn NghỔ T«ng
 TrÇn Ngác Tojn xem TrÇn C«ng D--ng
 TrÇn Nguy^an S_un
 TrÇn Nguy^an Tr¹ch xem TrÇn Thi^an Tr¹ch
 TrÇn Nh^on T«ng
 TrÇn NhËt DuËt
 TrÇn NhËt T«n xem TrÇn Nh^on T«ng
 TrÇn Nhô xem TrÇn Thup
 TrÇn PhËt Kim xem TrÇn Nh^on T«ng
 TrÇn Phñ xem TrÇn NghỔ T«ng
 TrÇn Quang Kh¶i
 TrÇn Quang TriĐu
 TrÇn Quèc B¶o
 TrÇn Quèc To¹i xem TrÇn To¹i
 TrÇn Quèc TuËn
 TrÇn Quèc Tung xem TrÇn Tung
 TrÇn Quý Kho_uch xem TrÇn Tri ng Quang

TrÇn Quý Kho_ung xem TrÇn Tri ng Quang
 TrÇn Quý KhuyỐt xem TrÇn Tri ng Quang
 TrÇn Ru^on xem TrÇn Du^on
 TrÇn S^om xem TrÇn Nh^on T«ng
 TrÇn TÕ X--ng
 TrÇn Th_ui T«ng
 TrÇn Th_unh T«ng
 TrÇn Th¶ H-êng
 TrÇn ThÝch xem TrÇn Ng¹c
 TrÇn Thi^an Tr¹ch
 TrÇn Thup
 TrÇn Thup Gi_up
 TrÇn Thuy^an xem TrÇn Anh T«ng
 TrÇn Thuy^an xem TrÇn V¹n Thuy^an
 TrÇn To¹i
 TrÇn Tr_uc xem NguyÔn Tr_uc
 TrÇn Trung Kh_unh
 TrÇn Tri ng Quang
 TrÇn TuËn Kh¶i
 TrÇn Tung
 TrÇn V¹n B¶o
 TrÇn V¹n Gia
 TrÇn V¹n Thuy^an
 TrÇn Xu^on Đôc
 TrÇn Xu^on H¶o
 TrÇn Xu^on ThiĐu
 TrÇn Xu^on Vinh
 TrÇn Xu^on Vinh xem TrÇn S«n Phôc
 Trăng Dúc xem Ng« ThỔ Vinh
 Trăng Nh-î ng xem Ng« ThỔ Vinh
 Trăng Phu xem Ng« ThỔ Vinh

Tróc S-êng xem Ng« Thỗ Vinh
 Tróc Kh^a xem TrÇn Chi B¹ng
 Tróc Th«n xem Vò C«ng Tù
 Trung Trai xem SÆng Ngác Tô¶n
 Tó X--ng xem TrÇn Tô X--ng
 Tuỗ Trung Th-î ng Sỉ xem TrÇn Tung
 Tì ng Hi^{an} xem Ng« S«nh Th_i
 Tø Phñ xem L^a Kh^¾c Nh-î ng
 Tö HuËn xem Sç Ph_t
 Tö Mü xem Vò Tô
 Tö Thønh xem TrÇn Tô X--ng
 Úng Họp xem L^a Vⁱⁿ Ng÷
 Vⁱⁿ Ho_n xem TrÇn Thụp Gi_p
 Vⁱⁿ Nh· xem L^a Kh^¾c Nh-î ng
 Vⁱⁿ Phñ xem SÆng Xu^{on} B¶ng
 V^{on} Anh xem Nguyễn Xu^{on} Phang
 Vi^{an} Khu^a xem Sç Huy Uyón
 Viôt Sµo xem Ph¹m S«nh CËu
 Väng Nghi xem TrÇn Bých San
 V« S-n Ɂng xem TrÇn Quang Triòu
 Vò C«ng Sế
 Vò C«ng Tù
 Vò Diòm
 Vò Huy DuËt
 Vò Huy Dup xem Vò Huy DuËt
 Vò Huy Tr_c
 Vò H÷u Gi_o
 Vò H÷u Lî i
 Vò Kiôt
 Vò Luyón

Vò Ngác Tu^{on} xem Vò H÷u Lî i
 Vò Quèc Uy xem Vò Träng Uy
 Vò Tô
 Vò Thiôn Sô
 Vò Träng Li^{an} xem Vò Träng Uy
 Vò Träng Uy
 Vò TuËn Chi^{au}
 Vò TuËn Dòng
 Vò Vùnh Trinh
 X¹ Phu xem Sç Ph_t
 Xých Thuû xem D--ng BËt Tr¹c
 Xu^{on} S«nh xem TrÇn Xu^{on} H¶o
 Xu^{on} Phu xem Nguyễn Vⁱⁿ Vinh
 Xu^{on} Vò xem Tèng H^{on}

TÀI LIỆU THAM KHẢO

A - SÁCH HÁN NÔM :

- 1 - An Nam chí I-îc / L^a Tr^¼c.
- 2 - D--ng S^xnh t--ng sù thi tr-í ng ®èi li^an tĚp.
- 3 - S¹i Viôt S⁰nh nguy^an phĚt lôc / Nguyễn S-Hoàng.
- 4 - S¹i Viôt l^bch ®¹i ®⁰ng khao.
- 5 - S¹i Viôt l^bch ®¹i Tiôn sử khoa thùc lôc.
- 6 - S⁰ng khoa lôc hⁱp bi^an.
- 7 - S⁰ng khoa lôc s-u gi⁰ng.
- 8 - S⁰nh khiôt S¹i Viôt l^bch triêu ®⁰ng khoa lôc.
- 9 - H^unh Thiôn S⁰ng c[«]ng h^unh tr¹ng / Nguyễn Xu⁰n Ch⁰c.
- 10 - Liôt huyôn ®⁰ng khoa b⁰ kh⁰o.
- 11 - Nam ⁰ng méng lôc / Hà Nguy^an Tr⁰ng.
- 12 - Nam S⁰nh t⁰nh ch⁰y / Ng[«] Gi⁰p ĐĚu.
- 13 - Nam S⁰nh t⁰nh ®⁰pa d- ch⁰y môc lôc / Nguyễn On Ng⁰c.
- 14 - Ph¹m Ngh⁰la Trai tù ký.
- 15 - Qu⁰c triêu khoa b⁰ng lôc / Cao Xu⁰n D⁰c.
- 16 - Tam kh[«]i b⁰ lôc.
- 17 - Tam kh[«]i lôc.
- 18 - Tam t⁰c thùc lôc.
- 19 - T⁰n bi^an Nam S⁰nh t⁰nh ®⁰pa d- ch⁰y I-îc / Khi⁰u N⁰ng T⁰nh.- 2T.
- 20 - Th⁰nh ®⁰ng lôc.

- 21 - Thi h⁰c quan h^u.
- 22 - Thiôn t[«]ng b⁰ng h¹nh.
- 23 - Tinh tuyôn ch- gia luĚt thi.
- 24 - To^un Viôt thi lôc.
- 25 - Tr^u Lò x- ch⁰y / L^a V⁰n Nh-ng.
- 26 - Tr⁰n triêu th⁰ ph⁰ h^unh tr¹ng.
- 27 - Tr⁰ch Diôm thi tĚp.
- 28 - V⁰n bia Qu⁰c t⁰ gi⁰m H^u Néi.
- 29 - Viôt ®⁰m thi tĚp.

B - SÁCH CHỮ VIỆT :

- 30 - Almanah nh⁰ng n⁰n v⁰n minh th⁰ gi⁰i. - H. : V⁰n ho⁰ th[«]ng tin, 1995.
- 31 - Anh h⁰ng d⁰n t⁰c, thi^an t^ui qu⁰n sù Tr⁰n Qu⁰c TuĚn v^u qu^a h--ng Nam S⁰nh.- H. : Qu⁰n ®⁰i nh⁰n d⁰n, 2000 .
- 32 - C⁰c nh^u khoa b⁰ng Nam S⁰nh / Tr⁰n M⁰ Gi⁰ng, Ho⁰ng D--ng Ch--ng, Phan Viôt M⁰, Tr⁰n V⁰n S⁰m, Ho⁰ng Thiôn TuĚn.- Nam S⁰nh : Th- viôn t⁰nh, 1997.
- 33 - C⁰c nh^u khoa b⁰ng Viôt Nam (1075 - 1919).- H.: V⁰n h⁰c, 1993.
- 34 - C⁰c nh^u th⁰ c⁰ ®⁰iôn Viôt Nam .- H.: 1982.- T.2.
- 35 - C⁰c triêu ®⁰i Viôt Nam / Qu⁰nh C-, S⁰c S⁰c H⁰ng.- Thanh ni^an, 1999.
- 36 - Ch⁰n dung v⁰n ho⁰ Viôt Nam.- H.: Thanh ni^an, 1999.
- 37 - Chuyôn c⁰ c⁰ ®⁰«. - Hu⁰ : H⁰i VHNT B⁰xh Tr⁰ Thi^an, 1987.

- 38 - Danh nhân ①t Việt.- H.: Thanh niên, 1993.- 3T.
- 39 - Danh nhân khoa học Việt Nam.- Tp. Hà Nội : Minh : Trí, 1999.
- 40 - Danh nhân văn học Hồ Nam Ninh.- Hồ Nam Ninh : Hội VHNT, 1982.
- 41 - Danh tiếng Việt nam / Nguyễn Khắc Thuần.- H.: Giáo dục, 1998.- T.1.
- 42 - Sĩ Nam liệt truyện.- Huế : Nxb. Thuận Hoá, 1993.- 3T.
- 43 - Sĩ Nam liệt truyện tiền biên.- H.: Khoa học xã hội, 1995.
- 44 - Sĩ Nam nhât thành chí.- Huế : Nxb. Thuận Hoá, 1992.- 5T.
- 45 - Sĩ Nam thùc lộc chính biên.- H.: Sở học, 1965.
- 46 - Sĩ Việt sử ký tiền biên / Lê Văn Bội... đbch.- H.: Khoa học xã hội, 1997.
- 47 - Sĩ Việt sử ký toàn th.- H.: Khoa học xã hội, 1968.- 4T.
- 48 - Sĩ Việt sử ký tộc biên.- H.: Khoa học xã hội, 1991.
- 49 - Sĩ Việt thng sử / Lê Quý Sơn.- Sảng Thp : Nxb. Tng h p Sảng Thp, 1993.
- 50 - Giai thoại kĩ sư Việt Nam.- H.: Văn học d c t c, 1996.
- 51 - G--ng m t văn học Thng Long.- H.: S v n ho, thng tin, 1994.
- 52 - Hnh Thi n x- chí. - S. : H i t--ng t o Hnh Thi n, 1974.

- 53 - Hng gi p Tam Sng Ph m Văn Ngh / Nguyễn Văn Huyền chñ biên.- Nam H : S v n ho, thng tin, 1996.
- 54 - Hng Việt thi tyn / Bi i Huy Bch.- H.: Văn ho, 1958.
- 55 - H i Tao S m t, c gi t, c ph m.- H.: Khoa học xã hội, 1994.
- 56 - H p tyn th- v n Việt Nam.- H.: Văn ho, 1962.- T.2.
- 57 - H p tyn th- v n Việt Nam.- H.: Văn học, 1984.- T.4.
- 58 - H-ng S o V--ng ①nh gi c : Tr yn ký t- li u lch s.- H i H-ng : Chi h i VHNT, 1987.
- 59 - H-ng S o V--ng Tr n Qu c Tu n / Trnh Quang Khanh.- Nam S nh : S v n ho, thng tin, 1999.
- 60 - K o s, ch gi ÷ n- í c th i Lý Tr n.- H.: Chính tr qu c gia, 1994.
- 61 - Kh m ①nh Việt sử thng gi, m c--ng m c.- H.: Văn s ①a, 1957 - 1960.
- 62 - K u ni m anh h i ng d c t c Tr n H-ng S o.- Nam H : H i ①ng c u l c bé tnh, 1971.
- 63 - Lng Hnh Thi n v m c, c nh m Nho Hnh Thi n / Sng Văn Th.- Paris : 1975.
- 64 - L o h i S c Th, nh Tr n.- H.: Văn ho, thng tin, 1993.
- 65 - Lch s S ng bé v m nh c d c x- Hng Nam (Ngh i H-ng).- Hồ Nam Ninh : Ban ch p hnh S ng bé x- Hng Nam, 1990.

66 - Lịch sử Sùng bệ vua nhân dân x. Giao Tiên (Giao Thuần).- Huyện Nam Ninh : Ban chấp hành Sùng bệ x. Giao Tiên, 1987.

67 - Lịch sử Huyện Nam Ninh.- Huyện Nam Ninh : Phòng nghiên cứu lịch sử, 1988.- T.1.

68 - Lịch sử t- t-êng Việt Nam.- Tp. Hà Chí Minh : Nxb. Tp. Hà Chí Minh, 1992.- 5T.

69 - Lịch sử vãn họ, Việt Nam : Nh÷ng g-÷ng mặt trữ thóc.- H.: Vãn họ, th÷ng tin, 1998

70 - Lịch triều hiõn ch-÷ng lo'i chỷ / Phan Huy Chó.- H.: Khoa hác x. héi, 1992.-T.1.

71 - Lịch triều t'p kù.- H.: Khoa hác x. héi, 1975.- 2T.

72 - Lũnh nam chỷch qu, i.- H.: Vãn họ, 1960.

73 - L-íc kh'lo t, c gia vãn hác Nam S'nh / Họng D-÷ng Ch-÷ng, Tr'cn Mũ Giêng, Ph-÷ng Thuũ, Tr'cn B, Giao.- H.: Vãn hác, 1997.

74 - L-íc truyõn c, c t, c gia Việt Nam.- H.: Khoa hác x. héi, 1971.- T.1.

75 - L-÷ng Thõ Vinh con ng-êi t'p hoa danh vãng v-ít b'c / B'ì vãn Tam.- Huyện Nam Ninh : S' vãn họ, th÷ng tin, 1976.

76 - M'ÿ -êng n'đt vãn họ, vãn ch-÷ng / Họng Ngác Trx.- H.: Vãn hác, 1998.

77 - 100 truyõn ng'ân danh nh'õn d- s' / Ng« Vãn Phó.- H.: Héi nh'p vãn, 1998.- T.1.

78 - M-êi bèn v'p họng 'õ th'ì Tr'cn.- Nam Huyện : S' vãn họ, th÷ng tin, 1995.

79 - Nam Huyện di t'ch v'p danh th'ng.- Nam Huyện : S' vãn họ, th÷ng tin, 1994.

80 - Nh'p s' hác S'ng Xu'õn B'ng v'p bé Việt s' c-÷ng môc ti'õt y'õu / Họng Vãn L'õu.- H.: Khoa hác x. héi, 2000.

81 - Nghi'ân c'õu lịch sử Huyện Nam Ninh.- Huyện Nam Ninh : Phòng th'ng s' U' ban nh'õn t'nh, 1985.

82 - Nghi'ân c'õu ph' b'nh.- Nam Huyện : Héi VHNT, 1994.

83 - Nh÷ng ph, t hiõn mí i v' kh'lo cæ hác 1992.- H.: Viõn kh'lo cæ, 1993.

84 - Nh÷ng ph, t hiõn mí i v' kh'lo cæ hác 1995.- H.: Khoa hác x. héi, 1996.

85 - Nh÷ng v' sao 'Ét n-íc.- H.: 1973.- T.1 - 2.

86 - Qu'cn th' Ph' L'ì - S'ì Phó / Tr'cn Qu'c Th'nh.- H.: Vãn họ, d'õn t'c, 2000.

87 - Qu'c triều H-÷ng khoa l'c / Cao Xu'õn D'õc.- Tp. Hà Chí Minh : Nxb. Tp. Hà Chí Minh, 1993.

88 - S, ng t, c Nam Huyện.- Nam Huyện : Héi VHNT, 1975.

89 - T, c gia vãn hác Th'ng Long - Huyện Néi.- H.: Héi nh'p vãn, 1998.

90 - T, c gi' th- vãn H, n N'«m H'ì H'õu / S'õn Ngác Phan.- Nam S'nh : Héi VHNT, 2001.

91 - T'ân l'ng x. Việt Nam 'C'ũ th' kù XIX.- H.: Khoa hác x. héi, 1981.

92 - Th'nh Nam x-a / V'õ Ngác Lý.- Nam Huyện : S' vãn họ, th÷ng tin, 1995.

93 - Th'cn 'áng Việt Nam.- S'ng Th, p : Nxb. S'ng Th, p, 1994.

- 94 - Thçy gi_ o Viõt Nam 10 thõ kü / Vò Ngác Kh_ nh.- H.: Thanh ni^an, 2000.
- 95 - Thi^an Tr-êng.- Nam S^nh : C^u l^c bé Thi^an Tr-êng, 1993.
- 96 - Thi^on uy^on tËp anh.- H.: 1993.
- 97.- Th_ ch_ H_ n Bì i Thóc Trinh / S^m Ngác Phan d^ch v_ú gií i thi^u. - Nam S^nh : Héi VHNT, 2000.
- 98 - Th_ thi^on Viõt Nam, nh_ ng vËn ®ò l^ch sô v_ú t- t-êng nghõ thuËt.- H.: S^i hác quèc gia, 1998.
- 99 - Th_ v^in Lý Trçn. - H.: Khoa hác x_ héi, 1998.- 3T.
- 100 - Th_ v^in Ph^m V^in Nghp. - H.: Khoa hác x_ héi, 1979.
- 101 - Th_ v^in tr_úo phóng Viõt Nam. - H.: V^in hác, 1974.
- 102- Th_ v^in tuy^on Trçn gia v_ú Á Nam. - H. : V^in hác, 1999.
- 103 - Th_ v^in y^a u n-í c n^a sau thõ kü XIX (1858 - 1900). - H.: V^in hác, 1976.
- 104 - Thêi Trçn v_ú H-ng S^o V--ng Trçn Quèc TuËn. - C_ú Mau : Nxb. Mòi C_ú Mau, 1998.
- 105 - Thêi Trçn v_ú H-ng S^o V--ng Trçn Quèc TuËn tr^an qu^a h--ng Nam H_ú. - Nam H_ú : Sê v^in ho_ th«ng tin, 1996.
- 106 - Th-îng t-íng Th_ i s- Chi^a u Minh S^i v--ng Trçn Quang Kh_ i / S_úo S_xnh Tôu. - Nam H_ú: B_úo t_úng t_únh, 1994.
- 107 - T_xm hi^u kho s_ ch H_ n N«m / Trçn V^in Gi_ p. - H.: V^in hác, 2T.

- 108 - T_æng tËp ti^u thuy^t ch_ H_ n Viõt Nam. - H.: Thõ gií i, 1997. - T.1 - 2.
- 109 - T_æng tËp v^in hác Viõt Nam. - H.: Khoa hác x_ héi, 1996. - T.1, 2, 6, 7, 16, 19, 21, 22.
- 110 - Tr^ng nguy^an L--ng Thõ Vinh / Bì i V^in Tam.- H_ú Nam Ninh : Sê v^in ho_ th«ng tin, 1992.
- 111 - Trçn H-ng S^o / Ho_úng Thóc Tr^m. - S.: V^inh B_úo, 1950.
- 112 - Trçn H-ng S^o / L^a Hi^u. - H.: Ph_ th«ng, 1958.
- 113 - Trçn H-ng S^o anh hì ng d^c t_éc / S^m V^in Cõ. - Nam H_ú : Ty v^in ho_ , 1971.
- 114 - Trçn H-ng S^o trêi Nam kh_ m^nh : Ti^u thuy^t / Thai Vò. - H.: Qu^c ®éi, 1998.
- 115 - Trçn Tô X--ng. - Kh_ nh Ho_ú : Nxb. T_æng hì p Kh_ nh Ho_ú, 1992.
- 116 - Truy^on vui danh nh^c thi nh^c / L^a V^in Y^am. - H.: Thanh ni^an, 2000.
- 117 - Truy^on kú t^c ph_ . - H.: Gi_ o d^c, 1962.
- 118 - Tó X--ng con ng-êi v_ú nh_ú th_ / Trçn Thanh M^i, Trçn TuËn Lé. - H.: V^in ho_ , 1961.
- 119 - Tó X--ng con ng-êi v_ú t_ c phËm / Ng« V^in Phó bi^an so^1n. - H.: Héi nh_ú v^in, 1998.
- 120 - Tó X--ng t_ c phËm v_ú giai tho^i. - H_ú Nam Ninh : Héi VHNT, 1986.
- 121 - Tu^ Trung nh^c s_ú, Th-îng s_ú, thi s_ú / Nguy^on Xu^c Hình. - H.: Khoa hác x_ héi, 1998.
- 122 - Tu^ Trung Th-îng S_ú ví i Thi^on t«ng Viõt Nam. - H.: Trung t^m nghi^an c^u H_ n N«m, 1993.
- 123 - Tô ®i^on b_ ch khoa qu^c s_ú Viõt Nam. - H.: Qu^c ®éi nh^c d^c, 1996.

124 - Tõ in nhn vt lch s Việt Nam / Nguyn Q. Thng, Nguyn B Th. - H.: Khoa học xã hi, 1992.

125 - Tõ in vn ho Việt Nam. - H.: Văn ho thông tin, 1993.

126 - Tõ in vn hc. - H.: Khoa học xã hi, 1984.- 2T.

127 - Vn học yu n-c v cách mạng H Nam Ninh. - H.: Khoa học xã hi, 1981.- T.1.

128 - Vn học Việt Nam trn nhng chng -ng chng phong kiến Trung Quốc xm l-c. - H.: Khoa học xã hi, 1981.

129 - Việt in u linh tp. - H.: Văn học, 1972.

130 - Việt Nam Pht gio s lun / Nguyn Lang. - H.: Văn học, 1992.- T.1.

131 - Việt Nam thi vn trch ging. - Sng Thp : Nxb. Sng Thp, 1994.

132 - Vit s mng hc : Tõ Hng Bng n 1945 / Ng Sc Dng. - H.: Văn học, 1998.

Nhiu tp ch, bo, gia ph, thn tch, thn ph, vn bia...

HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT NAM ĐỊNH

171 Trên H-ng So, Tp. Nam Snh

ST 0350 3 849430

TÁC GIẢ HÁN NÔM NAM ĐỊNH

(Th k XI - Su th kỷ XX)

Chu trch nhim xut bn

TRẦN ĐẮC TRUNG

Bin tp

THUY IN

Trnh by

HNG PHNG

Sa bn in

ĐINH TH KH

In t*l*i C*o*ng ty TNHH In v*u* Qu*o*ng c*o* Xu*o*n Th*o*nh 113 L^a
H*o*ng Phong, T*p*. Nam S*o*nh. Gi*y* ph*o*p xu*o*t b*o*l*o*n s*e* 10/GP-
STT&TT ng*u*y 4 th*o*ng 8 n*o*m 2008.
In xong v*u* n*e*p l-i u chi*o*u th*o*ng 2008